

ROYAL APPOINTMENT

17

3150

ROYAL APPOINTMENT

3150

18

18

ROYAL APPOINTMENT

ΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ - ΤΕΧΝΑΙ

ΑΡ. 18

ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
ΚΑΙ ΝΟΥΒΕΛΛΕΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ", Α. Ε.
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΙΔΑΓΟΓΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
Γεν. αριθ. 1119
Κατηγορία ΚΒ
Ειδ. αριθ. 78

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΙΔΑΓ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
Αριθ.
15,62

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Π.Ε.Κ. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
Αριθμ. 17/3150

ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΝΟΥΒΕΛΛΕΣ

ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
ΚΑΙ ΝΟΥΒΕΛΛΕΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΚΑΙ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δ. Κ. ΒΟΓΑΖΛΗ

163

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ", Α.Ε.
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1930

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Ἀριθ. αὔξ. 18
Κατηγ. Γε. 2 Εὔ. - Τέχνη.

ΜΕΡΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ

ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ὁ τόμος αὐτὸς περιλαμβάνει διηγήματα καὶ νοβέλλες τῶν: Ἰβάν Βάζωφ, Μιχαλάκι Γκεωργιέφ, Ἀλέκου Κωνσταντίνωφ, Μ. Μόσκωφ, Πέτκου Γιορδάν-Τόντωρωφ, Ν. Ντάντσεφ, Ἰβάν Ἰβάνωφ, Ἐλίν-Πελίν, Α. Στρασσιμίρωφ, Ἀλ. Μποζίνωφ καὶ Ράδη Ράδεφ. Ἐἶνε οἱ πῶδο γνωστοὶ καὶ οἱ πῶδο δόκιμοὶ Βούλγαροὶ συγγραφεῖς ἀπὸ τὸ 1878 (δηλ. ἀφότου ἀπελευθερώθηκε ἡ Βουλγαρία) καὶ ἐδῶθε. Τὰ θέματα ὅλων αὐτῶν, ὅπως θὰ δῆ ὁ ἀναγνώστης, εἶνε παρμένα ἀπὸ τὴν σύγχρονη ζωὴ τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ· μιὰν ἐξαίρεσι κάνουν ὁ Ἰβάν Βάζωφ καὶ ὁ Ντάντσεφ, οἱ ὁποῖοι εὐχαριστοῦνται κάποτε νὰ ρίχνουν τίς ματιές τους καὶ νὰ ἀντλοῦνε θέματα παραπέρα ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα τῆς πατρίδας των.

Ἀπὸ τίς ξένες φιλολογίες ἢ πῶδο διαδεδομένη στὴν Βουλγαρία εἶνε ἀναμφισβήτητα ἢ ρωσικὴ. Κι' αὐτό, πρῶτα γιατί Ρῶσοὶ καὶ Βούλγαροὶ, σὰν Σλαῦοὶ πῶδο εἶνε, ἀνήκουν στὴν ἴδια φυλὴ, ἀλλὰ πρὸ παντὸς γιατί ἔχουν μεγάλη συγγένεια καὶ ὁμοιότητα ἀναμεταξύ τους οἱ δυὸ αὐτὲς γλώσσες. Κ' ἡ συγγένεια αὐτὴ εἶνε τόσο μεγάλη ὅστε κάθε Βούλγαρος μαθητὴς τοῦ Γυμνασίου χωρὶς ἰδιαίτερο κόπο καὶ χωρὶς λεξικὸ μπορεῖ νὰ διαβάξῃ τους συγχρόνους Ρῶσους συγγραφεῖς. Κι' ὁμως, πρῶδο

περίεργο: ἡ ρωσικὴ φιλολογία, μ' ὄλο της τὸν ὄγκο, πολὺν λίγο, γιὰ νὰ μὴν ποῦμε καθόλου, μπόρεσε νὰ ἐπιδράσῃ στὴν ἐξέλιξι τῆς βουλγαρικῆς. Τὸ σκοτεινόν, βαρύν, πολυσύνθετο ἐκεῖνο ὕφος τοῦ Δοστογιέφσκι, τοῦ Τολστόϊ, τοῦ Α. Ἀνδρέγιεφ καὶ ἄλλων δὲν βρῆκε μιμητὲς μεταξὺ τῶν Βουλγάρων. Αὐτὸ τὸ ἐξαιρετικὸ καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως περίεργο φαινόμενο γίνεται πῶς χτυπητὸ ὅταν λάβῃ κανένας ὑπ' ὄψιν του ὅτι σ' ὄλα τ' ἄλλα καὶ παντοῦ ἄλλοῦ, π.χ. στὴν νομοθεσία, στὴν ἐκκλησιαστικὴ, κρατικὴ καὶ κοινωνικὴ ὀργάνωσι, στὴν ἐκπαίδευσι καὶ στὸν στρατό, οἱ Βούλγαροι σχεδὸν τυφλὰ ἀντέγραψαν τοὺς Ρώσους καὶ στὴ Ρωσία χρωστᾶνε τὰ 90 τοῖς ἑκατὸ ἀπὸ τὴν πρόοδο ποὺ σ' ὄλα αὐτὰ τὰ κεφάλαια μποροῦνε νὰ δείξουν ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσί τους κ' ἐδῶ.

Ἀντίθετα, ὅμως, σ' ὄλα αὐτὰ ἡ φιλολογία τους διατηρεῖ κατὰ τὸ πρωτότυπο, τὸ ξεχωριστό, κατὰ τὸ αὐτούσιο βουλγαρικόν. Τὰ θέματα καὶ τὸ ὕφος τῶν Βουλγάρων διηγηματογράφων εἶνε ἀπλᾶ, μονοκόμματα, ἀπλοῖκά καὶ παρμένα ἀπὸ τὴ συνηθισμένη γύρωθε, τὴν τρεχάμενη ζωὴ, ἔχουνε ντόπιο χρωματισμὸ καὶ συχνὰ εἶνε ἀλατισμένα μ' ἓνα ἰδιαιτέρο χιοῦμορ.

Ποῦ ὀφείλεται αὐτό;

Κατὰ τὴν ἰδέα μου, στὴ μεγάλη κι' ἀναμφισβήτητη ἐπίδρασι ποῦχανε σ' ὄλους τοὺς Βουλγάρους, στὸν λαὸ καὶ στοὺς διανοουμένους, οἱ δυὸ κορυφαῖοι σύγχρονοι συγγραφεῖς των: ὁ Ἰβάν Βάζωφ κι' ὁ Ἀλέκος Κωνσταντίνωφ.

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀφήνοντας τοὺς ἄλλους κατὰ μέ-

ρος θ' ἀναφέρω καὶ θὰ ἐξετάσω λεπτομερέστερα αὐτοὺς τοὺς δυὸ.

* * *

Ὁ Ἰβάν Βάζωφ γεννήθηκε στὰ 1850 στὸ Σόπωι, μιὰ γραφικὴ κωμόπολι στοὺς πρόποδας τοῦ Αἴμου πρὸς τὴ νότια Βουλγαρία. Ἐκεῖ πέρασε τὰ παιδικὰ του χρόνια κ' ἐκεῖ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα. Ἡ μεγαλόπρεπη μὰ ἄγρια φύσις τῶν Βαλκανίων καὶ λίγες ὄρες ξέμακρὰ ἀπὸ τὸ Σόπωι ἡ γελοῦμενη φύσις τῆς πεδιάδας τοῦ Καζανλικιοῦ, τῆς ξακουσμένης «κοιλιάδος τῶν ρόδων», μὲ τὴν βαρειὰν ἀντίθεσί τους ἄφησαν στὴν ποιητικὴ ψυχὴ τοῦ μικροῦ Ἰβάν τόσο βαθειὰ ἐντύπωσι, ποὺ κυριολεκτικὰ τὴν σκλάβωσαν γιὰ πάντα. Λατρεία τῆς πατριδας καὶ κάθε τι βουλγαρικοῦ καὶ λατρεία τῆς βουλγαρικῆς φύσεως ἦσαν οἱ δυὸ κύριες ἀν ὄχι οἱ μόνες χορδὲς στὴν ἠχηρὴ καὶ καλλίφωνη λύρα τοῦ Ἰβάν Βάζωφ ἀπὸ τὰ πρῶτα νειάτα του ὡς τὰ γεράματά του.

Στὸν Ἰβάν Βάζωφ ἀπὸ τριάντα χρόνια κ' ἐδῶ ὁ βουλγαρικὸς λαὸς ἔδωσε τὸν τίτλο τοῦ «ἐθνικοῦ ποιητοῦ» καὶ τὸν τίτλον αὐτὸν ὄχι μόνον τὸν ἐδικαίωσε καθ' ὀλοκληρίαν ἀλλὰ καὶ τὸν κράτησε πάντοτε ψηλά. Πράγματι σὰν σὲ γυαλὶ βλέπεις στὰ ἔργα του νὰ περνᾷ καὶ νὰ καθρεφτίζεται, ζεσταμένη ἀπὸ μιὰ δυνατὴ καλλιτεχνικὴ πνοὴ κι' ἀπὸ μιὰν ἀτέλειωτη στοργικὴ ἀγάπη, τὸ «ἄπαντον» τῆς βουλγαρικῆς λαϊκῆς ψυχῆς, τῆς βουλγαρικῆς φύσεως, τῆς βουλγαρικῆς ἱστορίας καὶ λαογραφίας, τοῦ κάθε τι ποὺ ἔζησε καὶ διατήρησε ὁ λαὸς αὐτός. Τίποτε τὸ

βουλγάρικο δὲν τὸ ἄφησε ψυχρὸ καὶ ἀδιάφορο. Ὡς καὶ ἡ ἀλαζονεία καὶ ὁ σωβινισμὸς ποῦχαν κυριέψει τοὺς Βουλγάρους στὴν ἐποχὴ τοῦ πρώτου βαλκανικοῦ πολέμου τοῦ 1912 καὶ λίγα χρόνια πρωτίτερα, βρῆκαν καὶ αὐτὲς τὸν τροβαδοῦρο τοὺς στὸ πρόσωπο τοῦ Βάζωφ. Ποτὲ ὁ Βάζωφ δὲν ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴ λαϊκὴ ψυχὴ, καὶ στὸν λαὸ ἀφιέρωσε πνεῦμα καὶ ψυχὴ, ἐνέργεια καὶ ἀγάπη. Ἔτσι ἡ ἐπικοινωνία καὶ ἀλληλοεπίδρασις ποιητῆ καὶ λαοῦ ἦτανε πλήρης.

Καὶ δὲν ἦτανε μόνον «ὁ ποιητῆς» τῶν Βουλγάρων ὁ Ἰβάν Βάζωφ. Ἦτανε συγχρόνως καὶ ὁ πιὸ μεγάλος τῶν δάσκαλος, ὁ πιὸ δυνατὸς γλωσσολόγος, ὁ πιὸ ἐπιδέξιός τεχνίτης τοῦ βουλγαρικοῦ στίχου καὶ τῆς πρόζας. Γι' αὐτὸ τὰ ἔργα τοῦ Ἰβάν Βάζωφ, ἐνῶ μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἡ καλύτερη βιογραφία του, εἶνε συγχρόνως καὶ ἡ Πανδώρα τοῦ βουλγαρισμοῦ.

Ὁ Βάζωφ ἔγραψε διηγήματα, περιηγήσεις, ποιήματα, ἱστορικὰ ἀνέκδοτα, μυθιστορήματα, δράματα, λυρικά καὶ ἐπικά ποιήματα. Τὸ καλύτερό του ὅμως ἔργο θεωρεῖται τὸ «*Pod Igotto*» («Κάτω ἀπὸ τὸ ζυγὸ»), ποὺ δὲν ἔμεινε γλῶσσα νὰ μὴ μεταφρασθῇ.

Ἡ ἐπιρροή του στὴν φτωχὴ βουλγαρικὴ φιλολογία ὑπῆρξε μέγιστη. Τὰ βιβλία του χρησιμεύουν, καὶ γιὰ πολλὴν καιρὸ ἀκόμα θὰ χρησιμεύουν, ὡς ἡ πιὸ διαλεχτὴ πνευματικὴ τροφή γιὰ πλοῦσιους καὶ γιὰ φτωχοὺς, γιὰ νέους καὶ γιὰ γέροντας.

Στὰ 1920 ὁ Βάζωφ γιόρτασε τὴν φιλολογικὴ του πεντηκονταετηρίδα καὶ μαζί του δόξαρεν ἡ Βουλγαρία,

ἐπίσημη καὶ ἀνεπίσημη, γιόρτασε καὶ αὐτή. Καὶ ὅταν ἕνα χρόνο ὑστερώτερα (1921) ἔκλεινε ὁ ἐθνικὸς τῶν Βουλγάρων ποιητῆς γιὰ πάντα τὰ μάτια του, ἡ Βουλγαρία δόξαρεν τὸν ἔκλαιψε καὶ τὸν ἐπέπνευσε.

* * *

Δὲν θὰ ἦταν ἀπλῶς «σχῆμα λόγου» ἀλλὰ ἡ ἴδια ἡ πραγματικότης ἀνὰ χαρακτηρίζαμε τὸν Ἀλέκον Κωνσταντίνωφ ὡς τὴν «ἀνάποδη» τοῦ Ἰβάν Βάζωφ. Ἄν ἐπομένως ὁ Βάζωφ ἀποτελεῖ «θέσις», ὁ Α. Κωνσταντίνωφ ἀποτελεῖ σίγουρα «ἄρνησις». Καὶ οἱ δύο ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν ψυχοσύνθεσιν καὶ τὴν ἱστορία τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ· μὰ ἐκεῖ ποὺ ὁ πρῶτος μόνον προτερήματα ἀνακαλύπτει, γιὰ νὰ τονίσῃ ὕμνους καὶ διθυράμβους στὸ ἔθνος στὸ ὁποῖον ἀνήκει, ὁ Ἀλέκος Κωνσταντίνωφ, ἀντιθέτως, βλέπει, ξεσκεπάζει καὶ σατυροῦν μόνον μικρότητες, χοντροκοπιὰς καὶ ἐλαττώματα. Γελοιοποιεῖ, βέβαια, ὁ Ἀλέκος Κωνσταντίνωφ τὸν Βούλγαρο μ' αὐτό, μὰ ἡ πρόθεσίς του εἶνε ἀγαθὴ καὶ ἀνυστερόβουλη: θέλει, δείχνοντάς του τὰ τρωτά του, νὰ ξυπνήσῃ μέσα του τὴ συναίσθησιν τῆς ἀτομικῆς του ἀξιοπρέπειας, ὥστε ν' ἀνυπνωθῇ καὶ κοινωνικῶς καὶ πολιτικῶς στὸ ἐπίπεδο τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ἔτσι Βάζωφ καὶ Κωνσταντίνωφ συμπληρώνοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλον παρουσιάζουν καὶ τίς δύο ὅψεις τῆς ἐθνικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ.

Ὁ Ἀλέκος Κωνσταντίνωφ γεννήθηκε στὸ Σβιστόφ,

μιά παραδουνάβιο πόλι τῆς βορείου Βουλγαρίας, στὰ 1863, ἀπὸ γονεῖς ἀρχετὰ εὐπόρους. Ἀφοῦ τελείωσε τὰ γυμνασιακὰ του μαθήματα στὸ Γάβροβο, ἐπῆγε στὴ Ρωσία, ὅπου ἐσπούδασε τὰ νομικὰ στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Νοβορωσίσκις. Ὅταν ἐπέστρεψε πίσω στὴ Βουλγαρία, τὸν διώρισαν πάρεδρο στὸ πρωτοδικεῖο τῆς Σόφιας. Γρήγορα σχετικῶς προβιβάσθηκε εἰς ἀντεισαγγελέα τοῦ Ἐφετείου τῆς Σόφιας, μὰ εὐθὺς ἀμέσως ἡ Μοῖρα ἐπληξε τὸν Κωνσταντίνωφ μὲ ἀλλεπάλληλα ἀτυχήματα. Σὲ πέντε χρόνια, ἀπὸ τὰ 1885 ὡς τὰ 1890, ἔχασε ὅλους τοὺς σπιτικούς: πατέρα, μητέρα καὶ τρεῖς ἀδελφές, δλόκληρη σχεδὸν τὴν περιουσία του, καὶ μὲ τὴν ἀλλαγὴ τῆς κυβερνήσεως κι' αὐτὴν ἀκόμη τὴ θέσι του. Ἄρχισε λοιπὸν τὴν δικηγορικὴ, ἀλλὰ κ' ἐκεῖ μὲ τὸν ἄδολο καὶ εἰλικρινῆ χαρακτῆρα του τᾶφερε σκοῦρα καὶ τότε ἀφιερώθηκε δλότελα στὴ φιλολογία καὶ στὴ δημοσιογραφία, ὅπου πολὺ γρήγορα διακρίθηκε ὡς χρονογράφος τῆς «Ζνάμε», ὄργανου τῶν δημοκρατικῶν, καὶ ὡς συνεργάτης τῶν κυριωτέρων περιοδικῶν.

Ἡ μεγάλη ἠθικὴ δύναμις τοῦ Ἀλέκου Κωνσταντίνωφ καὶ ἡ λευκότης τοῦ χαρακτῆρος του, τοῦ ἐπέτρεψαν ὄχι μόνον ν' ἀρχίσῃ νὰ χτυπᾷ τίς προστυχιές καὶ παληανθρωπιές, ὅπου κι' ἂν τίς συναντοῦσε, καὶ γενικώτερα ἀκόμη νὰ γελοιοποιήσῃ ὅλες τίς ἀναποδιές καὶ τίς χοντροκοπιές τῆς φυλῆς στὴν ὁποίαν ἀνήκει.

Κ' ἔτσι ἔγραψε ὁ Ἀλέκος Κωνσταντίνωφ τὸν «Μπάη-Γκάνιο», ἔργο δυνατὸ ὅσο καὶ πρωτότυπο, ποὺ ἐπέδρασε καὶ φιλολογικῶς, καὶ πρὸ παντὸς ὑπὸ ἔποψιν

διαπαιδαγωγήσεως τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ, ὅσο κανένα ἄλλο βιβλίον.

Σ' αὐτὸ μὲ χιοῦμορ ἄφταστο ξετινάζει καλὰ καλὰ τὸν βουλγαρισμὸ καὶ τὸν σύγχρονο Βούλγαρο.

Θὰ περιμένε κανένας κατόπιν ἀπ' αὐτὰ ν' ἀκούσῃ, πὼς ὁ Ἀλέκος Κωνσταντίνωφ ἔγινε ἀντιπαθητικὸς στὸ ἔθνος του καὶ μόνον ἐχθρὸς εἶχεν ἀποκτήσει. Κι' ὅμως συνέβη ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο, γιατί κι' ἀπὸ τὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ ἀπ' ὅλη τὴν ζωὴ καὶ τὴ δρᾶσι του φαινότανε καθάρια ἢ ἀγαθὴ καὶ ἀξίεπαινη πρόθεσι τοῦ συγγραφέως. Κ' ἔτσι σὲ λίγο ὁ Ἀλέκος Κωνσταντίνωφ ἔγινε ὁ πιὸ ἀγαπητὸς κι' ὁ πιὸ δημοφιλῆς συγγραφεὺς ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του, σωστὸ «χαῖδεμένο παιδὶ» τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ, ὁ πιὸ οἰκείος του, ποὺ στὸ τέλος κατάντησε νὰ τὸν ξέρουν καὶ νὰ τὸν βρίσκουν μόνον μὲ τὸ μικρὸ του ὄνομα: «ὁ Ἀλέκος» ἢ «ὁ δικὸς μας ὁ Ἀλέκος».

Ὁ Ἀλέκος Κωνσταντίνωφ πέθανε σχετικῶς νέος (Μόσιος 1897) ἀπὸ βίαιον θάνατον. Ἐνῶ δηλ. ἐπέστρεφε ἀπὸ τὴν Περιστερὰ στὸ Παζαριζικ μὲ τὸν φίλον του Μ. Τάκεφ, στὸ δρόμον τὸν σκότωσαν κατὰ λάθος ἀπὸ τοῦ Τάκεφ, ποὺ τὸν κνηνηοῦσαν γιὰ τοπικὰ κομματικὰ.

Ὁ Ἀλέκος Κωνσταντίνωφ δὲν ἔγραψε πολλὰ: μὰ τὰ λίγα ἔργα του πολὺ ἐπέδρασαν καὶ χρόνια θὰ ἐξακολουθοῦν τὴν ἐπίδρασί τους στὴν ἐξέλιξη τῆς βουλγαρικῆς φιλολογίας.

Θεσσαλονίκη

Δ. Κ. ΒΟΓΑΖΛΗΣ

ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑ
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΝΟΥΒΕΛΛΕΣ

IBAN BAZΩΦ

Η ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΠΙΛΑΤΟΥ

ΕΚΕΙΝΕΣ τις ημέρες ὁ Κλαύδιος Ρίξτος, ὁ ἑπαρχος τῆς Δαμασκοῦ, ἦτανε καταλυπημένος. Ἡ γυναικούλα του, ἡ πεντάμορφη Ποππαία, ἡ κόρη τοῦ Ποντίου Πιλάτου, ὁ ὁποῖος ἔξ ὀνόματος τοῦ Καίσαρος διοικοῦσε τὴν Ἱερουσαλήμ, ἔπεσε βαρυνὰ ἄρρωστη. Ἀπὸ κάμποσο καιρὸ ἀκατάπαντα ἀδυνατοῦσε κ' ἔλυανε χωρὶς οὔτε αὐτὴ οὔτε οἱ γύρω της νὰ νοιώσουν ἀπὸ τί καὶ πῶς τῆς ἦλθεν αὐτὴ ἡ ἀρρώστεια. Πόδια καὶ χέρια εἶχανε πιαστῆ, τὸ λιγυρὸ της τὸ κορμὶ ἔχασε τὴν εὐκινησίαν του καὶ τὴν προκλητικὴν του χάρη. Μόνον μὲ τὴν σέντια μποροῦσαν νὰ τὴν βγάλουν ἔξω ἀπὸ τὰ παλάτια της. Καθότανε λοιπὸν στὴν πολυτελεῖ τῆς σέντια, μιὰ σέντια ντυμένη στὸν ἄλικο καντιφὲ καὶ σκεπασμένη μὲ ἀτλάζινη σκεπή, καὶ τέσσαρες σκλάβοι λευκοντυμένοι τὴν ἔπερναν μὲ προσοχὴ καὶ τὴν ἐκουβαλοῦσαν, σὰν νὰ σῆκαναν ἕνα ντελικάτικο μπουκέτο, γιὰ νὰ τὴν βγάλουν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν ἀνάμεσα σι' ἀνθόσπαρτα λειβάδια καὶ τὰ φουντωτὰ περιβόλια γιὰ νὰ σεργιανίσῃ καὶ νὰ ξεχάσῃ τις πίκρες καὶ τὰ βάσανά της.

Δὲν ἦταν ἀπὸ χθές, δὲν ἦταν ἀπὸ προχθὲς αὐτῆς τῆς ἡ ἀρρώστεια. Δυὸ χρόνια εἶχανε περάσει ἀφότου τὴν πρωτοχτύπησε ἡ καταραμένη καὶ καμμιὰν ἐλπίδα δὲν εἶχανε πιά οἱ σπιτικοὶ της, πῶς θ'ἄτανε δυνατὸ νὰ βρεθῆ γιὰ τρειά. Τοῦ κάκου ὁ ἄνδρας της εἶχε προσκαλέσει ἀπὸ

τοὺς πιδὸ μακρινοὺς τόπους τοὺς πιδὸ ξακουσμένους γιατροὺς, τοὺς πιδὸ ἐπιτήδειους θαυματουργοὺς, τοὺς πιδὸ βαθεῖς γραμματισμένους νὰ ἔξετάσουν τὴν ἀγαπημένην του τὴν γυναικούλα καὶ νὰ τὴν βοηθήσουν μὲ τὴν τέχνην τους καὶ τὴν ἐπιστήμην τους. Τίποτα. Ὅλη τους ἡ πείρα, οἱ γνώσεις τους καὶ οἱ προσπάθειες τους σταματοῦσαν ἔμπρὸς στὴν ἐπιμονὴ τῆς μυστηριώδους ἐκείνης ἀρρώστειας, ποὺ κρατοῦσε καρφωμένη στὸ θρονί της τὴν πεντάμορφη Ρωμαία.

Τέλος μιὰν ἡμέρα κάποιος ταξιδιώτης ἦλθε ἀπὸ τὴν Ἰουδαία, ζήτησε νὰ τὸν μπάσουν στὴν ἀρρωστη καὶ τῆς διηγήθηκε πῶς ἀπὸ κεῖ ποὺ ἐρχότανε, στὴν γῆ τῆς Ἰουδαίας, παρουσιάστηκε τώρα στὰ κοντὰ ἕνας μεγάλος μάγος μὲ τῶνομα Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος. Αὐτός, εἶπε, δὲν ἦτανε μάγος σὰν τοὺς ἄλλους, αὐτὸς ἔκαμνε ἀληθινὰ θαύματα: χωλοὺς τοὺς ἔκανε νὰ περπατοῦν, σ' ἀρρώστους ἐχάριζε τὴν πρωτητερινὴν τους δύναμιν καὶ υγείαν, σὲ τυφλοὺς μόνον ποὺ τοὺς ἔψαυε τοὺς γύριζε τὸ φῶς τῶν ματιῶν τους, καὶ μάλιστα λένε, πῶς τότε στὰ γρήγορα ἕναν πεθαμένο τὸν ἐσήκωσε ἀπ' τὸ μνήμα.

Χάρηκε ὀλόψυχα ἀπὸ τὰ λόγια αὐτὰ ἡ δόλια ἡ Ποππαία καὶ φώναξε.

—Θὰ πάω, θὰ πάω δίχως ἄλλο νὰ δῶ αὐτὸν τὸν περὶφημο μάγο! Θὰ τοῦ πληρώσω ὅ,τι θέλει κι' ὅσα μοῦ ζητήσῃ. Ἐχω ἕνα περιδέραιο ποὺ ἀξίζει περισσότερα ἀπ' ὅσα θὰ πιάσουν ἂν πουληθοῦν πέντε ἰουδαϊκὲς πολιτεῖες. Θὰ τὸ πουλήσω. Θὰ πουλήσω ὅλα μου τὰ πετρά-

δια, τὰ ζηλεμένα μου διαμάντια καὶ τὰ ρουμπίνια κι ὅλα ὅλα θὰ τοῦ τὰ δώσω, φτάνει νὰ μὲ γιατρέψῃ.

Μὰ ὁ ξένος ἐκεῖνος ἄνθρωπος τῆς εἶπε:

—Πολυχρονεμένη μου βασίλισσα, πανώρια Ποππαία, τίποτε ἀπ' ὅλ' αὐτὰ δὲν θὰ σὲ βοηθήσῃ μπροστὰ στὸν Ναζωραῖο. Αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶνε φτωχός, περπατεῖ ξυπόλυτος καὶ μὲ παλιὰ ροῦχα, ἔχει δουλειὰ πάντα μὲ τὴν φτωχολογιά, μισεῖ αὐτὲς τὶς ματαιότητες τοῦ κόσμου, κ' ἂν τοῦ κουβαλήσῃς δυὸ φορὲς τόσους θησαυροὺς τίποτε δὲν κάνεις, δὲν θὰ τοῦ κερδίσῃς τὴ συμπάθεια.

—Μὰ τί πρέπει λοιπὸν νὰ κάνω γιὰ νὰ γιατρευθῶ κ' ἐγὼ ἢ κακομοίρα ἀπ' τὸ χέρι του, —ρώτησε ἀνήσυχῃ ἡ κόρη τοῦ Πιλάτου.

—Αὐτὸς θέλει, ἀπ' ὅλους ἐκείνους ποὺ πᾶνε νὰ τοῦ ζητήσουν τὴν βοήθειά του, μόνον ἓνα πράγμα: νὰ πιστεύουν σ' αὐτόν.

Ἔμεινε κατάπληκτη ἡ Ποππαία ἀπὸ τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ ξένου ἐκείνου ἀνθρώπου. Σιώπησε κάμποσες στιγμές, ἔπειτα ἀκούμπησε τὸ κεφάλι της στὸ κατάφορτο ἀπὸ πολύτιμα δαχτυλίδια χέρι της, ἓνα χέρι ἄσπρο καὶ ἀδύνατο, καὶ πάλι ξαναρώτησε:

—Νὰ πιστεύω σ' αὐτόν; μὰ τί νὰ πιστεύω;

—Νὰ πιστεύεις πὼς εἶνε γυιὸς τοῦ Θεοῦ.

—Γυιὸς τοῦ Θεοῦ;! Αὐτὸ δὰ δὲν μπορῶ νὰ τὸ καταλάβω.

Ξανασιώπησε κ' ἔπειτα ἔκανε ἓνα σωρὸ ἐρωτήσεις στὸν ταξιδιώτη.

* * *

Περάσανε μέρες πολλὲς καὶ πολλὲς νύχτες χωρὶς ἡ Ποππαία νὰ ξεχάσει αὐτὸν τὸν διάλογο. Ὁ νοῦς της πάντα πήγαινε στὸν παράξενον ἐκεῖνο μάγο. Κι' ὅταν ἔβλεπε μέσα στὰ τόσα νειάτα της καὶ στὰ τόσα της καλὰ τὰ πιασμένα μέλη της, τὴν ἔπιανε τὸ παράπονο κ' ἔκλαιγε σὰν τὸ παιδί. Ἄλλ' ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη, στὰ βάθη τῆς ψυχῆς της ἡ μορφὴ τοῦ μυστηριώδους μάγου ἔπερνε μιὰν πιὸ καθάρια ὄψι, ποὺ γιγάντωνε μέσα της, καὶ μαζὶ γιγάντωνε κ' ἡ ἐπιθυμία της νὰ συναντηθῇ μ' αὐτὸν τὸν παράξενο μὰ καὶ τόσο συμπαθητικὸ ἄνθρωπο, ποὺ θὰ τῆς ἔδινε τὴν πρωτογενεῖν τῆς εὐκινησία καὶ τὴν χαρὰ τῆς ζωῆς.

Χωρὶς μάλιστα νὰ τὸ νοιώσῃ ἄρχισε νὰ πιστεῦν πὼς ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔκανε τέτοια θαύματα, ποὺ περνοῦσαν τὴν ἀνθρώπινη δύναμη καὶ γνώμη, πράγματι θάτανε γυιὸς τοῦ Θεοῦ.

— Καὶ γιατί ὄχι, ἐσκεπτόταν. Ἀφοῦ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ δύναμί του τόσο ἀπέχουν ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινο, φυσικὰ θὰ πλησιάζουνε στὸ θεῖο. Μόνο οἱ θεοὶ εἶνε τόσο παντοδύναμοι ὥστε μ' ἓνα λόγο, μὲ μιὰ ματιὰ νὰ γιατρεύουν τοὺς ἀγιάτρευτους ἀρρώστους. Ἔχουμε κ' ἐμεῖς θεοὺς, μ' αὐτοὶ δὲν μὲ λυπηθήκανε, δὲν θέλησαν νὰ μὲ γιατρέψουν. Θὰ δοκιμάσω τὴν δύναμι τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνου, ποὺ ὁ Ναζωραῖος λέει πὼς εἶνε γυιὸς του.

Καὶ ἡ πίστις μεγάλωνε μέσα στὴν ψυχὴ της.

Ἔμαθε στὸ ἀναμεταξὺ πὼς ὁ Ναζωραῖος θὰ πῆ-

γαινε στήν Ἱερουσαλήμ κι' ἀποφάσισε νὰ πάη κι' αὐτὴ γιὰ νὰ τὸν συναντήσῃ. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἤξερε πὼς ὁ ἄνδρας της ποτὲ δὲν θὰ ἔδινε τὴν συγκατάθεσί του, οὔτε θὰ ἐπέτρεπε σ' αὐτήν, μιὰν ἀπὸ τὶς πρῶτες Ρωμαῖες στ' ἀξιώματα καὶ στήν εὐγένεια, νὰ πάη νὰ ἐκτεθῇ καὶ νὰ παρακαλῇ ταπεινὰ ἓναν περιφρονημένο Ἑβραῖο, — σκέφθηκε νὰ τοῦ πῆ πὼς δῆθεν στενοχωρέθηκε κ' ἐπιθυμοῦσε δίχως ἄλλο νὰ δῆ τὸν πατέρα της.

Ἡ παρακλήσί της αὐτὴ ζάλισε τὸν Κλαύδιο. Πῶς νὰ τὴν στείλῃ στὸν πατέρα της ἔτσι ἄρρωστη καὶ τόσον ἀδύνατη! Ἐπειτα τὸ ταξίδι δὲν ἦτανε οὔτε εὐκόλο οὔτε κοντινό. Ἄν τὴν ἐκούραζε κ' ἡ κούρασι αὐτὴ χειροτέρευε τὴν κατάστασί της;

Μὰ ἡ Ποππαία τόσο θερμὰ τὸν ἐπαρακάλεσε καὶ τόσον ἀμετάπειστη ἦτανε στήν ἀπόφασί της, ποὺ στὸ τέλος ὁ Κλαύδιος Ρίξτος δὲν μπόρεσε ν' ἀντισταθῇ στήν ἀγαπημένη του γυναῖκα κ' ὑποχώρησε σ' ὅλα. Διάταξε λοιπὸν ἓνα πρῶτ' νὰ ζέψουνε τὴν πιὸ πλούσια ἄμαξα τοῦ παλατιοῦ, νὰ βάλουν τὰ πιὸ ταχύποδα καὶ δυνατὰ ἄλογα καὶ μόνος του παραστάθηκε νὰ τοποθετηθῇ ἡ γυναῖκα του ἐπάνω στὰ πονπουλένια στρώματα ἀνάμεσα στὰ μαλακὰ προσκέφαλα. Ἐπειτα ἔδωσε διαταγὴ νὰ τὴν συνοδέψουν οἱ πιὸ ἔμπιστοὶ τοῦ ἀνθρώποι κ' ἔτσι τὴν ξεπροβόδησε γιὰ τὴν Ἰουδαία.

Τρεῖς ἡμέρες ταξιδεύανε. Περῶσανε κάτω ἀπὸ τὶς ἀνατολικὰς πλαγιὰς τοῦ Λιβάνου μὲ τοὺς ἀψηλούς τοὺς κέδρους κι' ἀφοῦ διάβηκαν τὸν κάμπο τοῦ Ἰωσαφάτ,

τὴν τρίτῃ μέρα κατὰ τὸ μεσημέρι εἶδανε ἀπὸ μακρὰ τὴν Ἱερουσαλήμ.

Πλησίαζε τὶς μέρες ἐκεῖνες τὸ Πάσχα.

Ἡ Ποππαία βρισκότανε ὄχι καὶ πολὺ μακρὰ ἀπὸ τὴν βορεινὴ πύλη τῆς πόλης, ὅταν εἶδε κόσμον πολλὸν νὰ βγαίνει ἀπὸ τὴν ἴδια πύλη κι' ἀνάμεσα του διέκρινε περικεφαλαῖες Ρωμαίων στρατιωτῶν ἐπάνω στ' ἄλογα. Ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος βγαίνοντας πῆρε ἓναν ἀνηφορικὸ δρόμον πρὸς τὴν δυτικὴ μεριά ποῦφερνε σ' ἓνα γυμνὸ λόφο.

Στὴν ἀρχὴ ἡ Ποππαία δὲν ἔδωσε καμμιά προσοχὴ κ' ἐξακολούθησε τὸν δρόμον της.

Κοντὰ στήν πύλην ὅμως ἀπάντησε ἓναν ἑκατόνταρχο καβαλλάρη, ποὺ μαζί μ' ἄλλους στρατιῶτες βγαίνοντας κίνησε στὸν ἴδιον δρόμον ποῦχε τραβήξει πρῶτερα ὁ ὄχλος. Τὸν προσκάλεσε μ' ἓναν ἀκόλουθό της καὶ τὸν ρώτησε τί τρέχει.

— Πᾶνε νὰ σταυρώσουν, — ἀπάντησε ὁ ἑκατόνταρχος, ἀφοῦ χαιρέτησε μὲ σέβας τὴν κόρη τοῦ Πιλάτου, — κάποιον προδότη ποὺ διαφθείρει τὸν λαόν. Τὸν λένε, ἂν δὲν ἀπατώμαι, Ἰησοῦ τὸν Ναζωραῖο.

— Ναζωραῖο! — φώναξε ἔντρομη ἡ Ποππαία, — ὄχι, αὐτὸ δὲν θὰ γίνῃ, δὲν πρέπει νὰ γίνῃ. Νὰ σταματήσῃς τὴν ἐκέλεσι. Ἐγὼ σὲ διατάζω.

Ὁ ἀξιωματικὸς ὅμως τῆς παρατήρησε ταπεινὰ, ὅτι κανένας ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Πιλάτον δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ διατάξῃ τὸ σταμάτημα τῆς ποινῆς. Κι' αὐτὸ ἐν τούτοις δὲν ἦτανε δυνατὸ νὰ κατορθωθῇ πλέον, γιὰτὶ ὥσπου

νά δοθῆ ἡ νέα διαταγή ὁ ἄνθρωπος θάτανε πιά σταυρωμένος. Καί μέσα του ἀποροῦσε ὁ Ρωμαῖος ἀξιωματικός γιά τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ τῆς κόρης τοῦ Πιλάτου, γιά τὴν τύχη ἐνὸς Ἑβραίου ψεύτη καὶ ταραχοποιοῦ, πού τὸ κάτω τῆς γραφῆς οἱ ἴδιοι οἱ Ἑβραῖοι τὸν δίκασαν καὶ τὸν καταδίκασαν.

Ἡ Ποππαία, ταραγμένη κι' ἀπελπισμένη, γύρισε τὴν στιγμὴν ἐκεῖνη τὰ μάτια της πρὸς τὸν Γολγοθᾶ πού στὴν κορυφὴ του ὁ ὄχλος εἶχε πιά σταματήσει κι' ὅπου κάτι ἀπαίσιο ἐπρόκειτο νὰ γένη...

— Φέрте με, φέрте με γρηγορότερα ἐκεῖ ἐπάνω. Ὅχι! Αὐτὸς δὲν πρέπει νὰ πεθάνῃ—φώναξε στὴν ἀκολουθία της. Ἀλλὰ ὁ δρόμος ἦτανε πολὺ ἀνώμαλος κι' ἀνηφορικός καὶ τ' ἀμάξι ἦτανε ἀδύνατο νὰ προχωρήσῃ. Ζητήσανε λοιπὸν βιαστικά ἓνα φορεῖο, τοποθετήσανε τὴν Ποππαία καὶ κίνησαν ν' ἀνηφορίζουν τὸν δρόμο πρὸς τὸν Γολγοθᾶ, δρόμο κουραστικὸ καὶ γεμάτον χαλίγια.

Ὅταν ἐφτάσανε πάνω στὴν κορυφὴ, ἡ Ποππαία μὲ φρίκη παρατήρησε ὄρθιους τρεῖς σταυρούς, τὸν ἓνα κοντὰ στὸν ἄλλον, καὶ σὲ καθέναν ἀπ' αὐτοὺς καρφωμένον ἓναν ἄνθρωπο.

Τὸ μοιραῖον εἶχε γίνει!

Κατὰ διαταγὴν τῆς Ποππαίας ἔδιωξαν ἀπὸ γύρω τὸ πλῆθος, πού τριγύριζε θορυβώντας, φλυαροῦσε καὶ πείραζε μὲ λόγια πρόστυχα τοὺς σταυρωμένους. Εἶπε νὰ τοποθετήσουν τὸ φορεῖο της κοντιότερα κάπου κεῖ. Κάτω ἀπὸ τὸν μεσαῖο τὸν σταυρὸ ἦτανε σωριασμένη μισολιπόθυμη μιὰ Ἑβραία, καὶ λίγο παρέκει ἄλλες δυὸ χύνανε

ἄφθονα δάκρυα κλαίγοντας μὲ φωνὴ καὶ σφίγγοντας στὴν λύπη τους τὰ χέρια. Ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ σταυρωμένου, κεῖ πούχανε βάλει τὰ καρφιά στὰ χέρια καὶ τὰ πόδια, ἔσταζε ἀδιάκοπα ἄλλο αἷμα.

Ἡ Ποππαία σιωπηλὴ κι' ἀκίνητη παρατηροῦσε μὲ μάτια γεμάτα συμπόνια καὶ θλίψι τ' ὄχρὸ καὶ τυραννισμένο πρόσωπο τοῦ Ναζωραίου· στὰ χαρακτηριστικά του ἦταν χαραγμένα τὰ φρικώδη βάσανα τῆς σταυρώσεως. Μιὰ στιγμὴ τὰ μάτια της γεμίσανε δάκρυα, καὶ βλέποντας τὸν σταυρωμένο ἄρχισε κι' αὐτὴ νὰ κλαίῃ μαζί μὲ τὶς ἄλλες γυναῖκες. Ἡ δύστυχη Ποππαία προσπαθοῦσε νὰ συναντήσῃ μιὰ φορὰ τοὐλάχιστον τὴν ματιὰ του, πού μέσα στὰ τόσα μαρτύρια ἀνάμεσ' ἀπὸ τὴν ἀνείπωτη πίκρα δὲν ἔπανε νᾶνε γεμάτη ἀπὸ καλοσύνη, γαλήνη κι' ἀμνησικακία. Ἀλλ' ἡ ματιὰ τοῦ Ναζωραίου γυρμένη ἤσυχα ἤσυχα πρὸς τὴν μητέρα του, πού ἔκλαιγε ἀκατάπαντα, οὔτε μιὰ φορὰ δὲν ἐστράφηκε πρὸς τὸ μέρος ποῦτανε ἡ Ποππαία.

— Σῶσε με, σῶσε με—ψυθύριζε κάποτε, χωρὶς οὔτε μιὰ στιγμὴ νὰ κατεβάσῃ τὰ μάτια της ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Ναζωραίου.

Ἐξαφνα τὸ γαλήνιο βλέμμα τοῦ Ναζωραίου ἀποτραβήχθηκε ἀπὸ τὴν μητέρα του καὶ σταμάτησε πάνω στὴν Ρωμαία. Τὰ δακρυσμένα μάτια τῆς Ποππαίας καὶ τὸ βλέμμα τοῦ Ἰησοῦ συναντηθήκανε. Κάμποση ὥρα ἔξακολουθητικὰ τὴν παρατηροῦσε αὐτὸς μ' ἓνα βλέμμα γεμάτο καλοσύνη, λύπη καὶ πραότητα. Κι' ἀμέσως ἀπὸ τὴν δύναμι αὐτῆς τῆς ματιᾶς του, πού σὰν οὐρανόπεμπτη

ἀχτίδα διαπέρασε δλάκρη τὴν ὕπαρξί της, αἰσθάνθηκε ἢ ἄμοιρη ἓνα βαθὺ καὶ σύγκορμο ξετάραγμα κ' ἓνα νέο συναίσθημα, μιὰ δύναμι ζωερὴ συγκάλυψε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ της.

Ὁ Πιλάτος βγῆκε στὸ μαρμάρينو πλατύσκαλο τοῦ παλατιοῦ του καὶ περιέμενε ν' ἀγκαλιάσει τὴν ἀδύνατη καὶ παθιασμένη κόρη του. Τὸν εἶχανε εἰδοποιήσει γιὰ τὸν ἐρχομὸ της κ' αὐτὴ ἢ εἶδησι τὸν εἶχε κάνει ἄνω κάτω γιὰτὶ δὲν ἤξερε πῶς νὰ ἐξηγήσῃ καὶ σὲ τί ν' ἀποδώσῃ αὐτὴ της τὴν ἐξαφνικὴ ἐπίσκεψι.

Ὅταν τὴν εἶδε κάτω, στὴν αὐλὴ, μέσα στ' ἀμάξι της ποὺ σταμάτησε, ἄπλωσε μιὰ στιγμὴ τὰ χέρια, μ' ἀμέσως τὰ μάζεψε καὶ βούρκωσε ἢ ματιὰ του γιὰτὶ θυμήθηκε πῶς ἢ κόρη του δὲν μποροῦσε νὰ σταθῇ πιά στὰ πόδια της καὶ θ' ἄπρεπε ἄλλοι νὰ τὴν κουβαλήσουν ὡς ἐπάνω.

Μὰ κατάπληκτος εἶδε τὴν Ποππαία νὰ κατεβαίνει μονάχη καὶ δίχως ξένη βοήθεια ἀπὸ τ' ἀμάξι της. Μὲ μιὰ χειρονομία διατακτικὴ παραμέρισε τοὺς δούλους τοῦ πατέρα της, ποὺ ἔτρεξαν κοντὰ της μὲ τὴν χρυσοκέντητη τὴν σέντια, κ' ἢ ἴδια ἀνάλαφρη, εὐκίνητη σὰν ἐλαφίνα τοῦ Λιβάνου ἄρχισε ν' ἀνεβαίνει τὴν σκάλα.

Καὶ πέφτοντας στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ πατέρα της εἶπε μὲ φωνὴ πνιγμένη στοὺς λυγμούς.

— Ἄχ πατέρα, πατέρα... τί κάνατε! Σήμερα σκοτώσατε ἓναν Θεό.

Κι' ὄλοι τριγύρω τὴν ἔβλεπαν καὶ τὴν ἀκουγαν ἔκπληκτοι καὶ σιωπηλοί.

ΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑ

Τὸ τραμ τοῦ Κνιάζεβου (!) μὲ δυνατὰ καὶ ξεσυρμένα τρεξίματα ἔστρωσε τὸ κηπάριο, ποὺ στὸ μέσον του ὑψώνεται τὸ παλῆδὸ μνημεῖο τοῦ Τσάρου τοῦ Ἐλευθερωτῆ, κ' ἐξακολούθησε δλόϊσια τὸν δρόμο του μὲ νοτιοδυτικὴ πάντα κατεύθυνσι.

Στὰ μάτια μου ξαναπρόβαλε μ' ὄλη του τὴν μαγεία ὁ καταπράσινος κάμπος τῆς Σόφιας καὶ στὸ βάθος ἢ Βίτοσσα, εὐγενικὰ καὶ μεγαλόπρεπη, κλείνοντας τὸν ὁρίζοντα μὲ τὴ γιγάντεια κατατομὴ της.

Μοῦ ἦτανε ἀδύνατο ν' ἀποτραβήξω τὴ ματιὰ μου ἀπὸ τὸ μαγευτικὸ αὐτὸ θέαμα, ποὺ τόσες καὶ τόσες φορὲς τ' ὄβλεπα ὡς τώρα καὶ μολαταῦτα μοῦ φαινότανε πάντα σὰν καινούργιο καὶ δὲν ἔπαυε νὰ εὐφραίνει τὴν ψυχὴ μου.

Ἄνάμεσα σ' αὐτὴ τὴν μουσικὴ τῶν αἰσθήσεων, ποὺ προκαλοῦσε ἢ βουλγαρικὴ φύσις, δυὸ-τρεῖς γερμανικὲς λέξεις ποὺ ἀκούσθηκαν στὸ πλάγι μου χτυπήσανε τ' αὐτί μου σὰν πραγματικὴ δυσαρμονία. Τότε μονάχα ἔστρεψα τὴν προσοχὴ μου σὲ μιὰ συντροφιὰ ποὺ καθότανε στὴν ἴδια ἀνοιχτὴ ἄμαξα μ' ἐμένα σὲ θέσεις ἀντικρυστὲς ἢ μιὰ τῆς ἄλλης. Ραχιᾶς πρὸς ἐμένα ἐκάθουνταν τρεῖς κυρίες, ἢ μιὰ ἢλικιωμένη, οἱ ἄλλες δυὸ νέες. Ἦσαν κ' οἱ δυὸ των μαυρομμάτες, γλωμὲς κ' ἀδύνατες, ντυμένες μὲ λεπτὰ

(!) Προάστειο τῆς Σόφιας. (Σ.Μ.).

χυτὰ καλοκαιρινὰ φορέματα καὶ σύμφωνα μὲ τὴν τελευταία λέξι τῆς μόδας. Ἦτανε Βουλγάρες. Δὲν τὶς γνώριζα, μὰ μὲ τὴν πρώτη ἐξεταστικὴ ματιὰ ποὺ ἔρριξα πάνω τους, ἀπὸ τὸ ντύσιμο καὶ τοὺς τρόπους τους κατὰ λαβὰ πὼς ἦτανε πρωτευουσιάνες καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν καλύτερη κοινωνία τῆς Σόφιας.

Ἄντικρυ των καθόταν ἕνας νέος ξανθός, γαλανομάτης, μὲ λεπτὰ ξανθὰ μουστάκια, ντυμένος ἐπίσης ἄψογα. Αὐτὸς ἀναμφισβήτητα ἦτανε Γερμανός, κι' ἂν ἔπρεπε κανεὶς νὰ κρίνῃ ἀπὸ τοὺς τρόπους του καὶ τὴν οἰκειότητα μὲ τὴν ὁποίαν φερνόταν στὶς τρεῖς κυρίες θὰ ἔπρεπε νὰ συμπεράνῃ, ὅτι ἂν δὲν ἦτανε συγγενῆς των, μὰ πάντα θ'ἄτανε πολὺ στενὸς φίλος τῆς οἰκογενείας. Ἀπὸ μερικὲς λέξεις ποὺ εἶπε στὸν εἰσπράκτορα, εἶδα πὼς τὰ βουλγαρικὰ τὰ μιλοῦσε καλοῦτσικα. Ἐνα μικρὸ σκυλλάκι ἔπαιζε μὲ τὰ πόδια των χαρούμενο. Οἱ δυὸ δεσποινίδες, σὲ κάπως ὑψηλότερο τόνο, γιὰ ν' ἀκούγονται βέβαια, μιλοῦσαν μὲ τὸν καβαλιέρο τους γερμανικά, καὶ μὲ φανερὴ εὐχαρίστησι καὶ αὐτοθουμασμὸ ἔρριχναν ποῦ καὶ ποῦ τὰ βλέμματά τους στοὺς γύρω. Μοῦ κάνανε τὴν ἐντύπωσι, — ἴσως ὁμως καὶ ν' ἀπατήθηκα, — ὅτι μέσα τους ἦταν γεμάτες ἀπὸ ἀλαζονεία καὶ αἰσθάνονταν μιὰ ματαιοδοξία ἀπεριόριστη ποὺ ἔτσι δὰ μιλοῦσαν, μὲ τόση μεγάλη εὐχέρεια, μιὰ εὐγενικὰ ξένῃ γλῶσσα, ἄγνωστη ἢ σχεδὸν ἄγνωστη στοὺς γύρω των κοινὸς θνητοῦς. Βουλγαρικὰ καταδέχονταν πότε καὶ πότε νὰ ποῦνε καμμιά λέξι ὅταν ἀποτείνονταν στὴν γρηᾷ ἢ στὸν σκύλλο, ποὺ βέβαια δὲν ἤξερε γερμανικά.

Νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, σ' ὅλα αὐτὰ δὲν ὑπῆρχε βέβαια τίποτε τὸ ἐξαιρετικὸ ἢ τὸ ἀσυνήθιστο. Μὰ ὅταν τὶς ἄκουγα καὶ τὶς ἔβλεπα, ἔτσι φουσκωμένες καὶ ἀλαζονικές, δὲν ξέρω γιὰτί μέσα μου ἀνάδευε ἕνα δυσάρεστο συναίσθημα, μιὰ προδιάθεσι ποὺ δὲν ἦτανε καθόλου φιλικὴ σ' αὐτὲς τὶς εὐρωπαϊζουσες Βουλγάρες, ποὺ χωρὶς λόγο ἀποφεύγανε νὰ μιλήσουν τὴν μητρικὴ τους γλῶσσα. Ἴσως δὲν θὰ ἔκαμνα αὐτὴν τὴν παρατήρησι, ἴσως μάλιστα κι' ὅλα νὰ τὶς τὰ συγχωροῦσα, ἂν ἦταν τόσο ὠμορφες, — ἄχ! καὶ τί δὲν ξαγοράζει ἡ ὠμορφιά —, ὅσο φαινότανε ματαιόδοξες κι' ὅσο ἦτανε μοδάτες. Ἀλλὰ δυστυχῶς ὠμορφες δὲν ἦταν. Ἄς μὲ συγχωρήσουν γι' αὐτὴ μου τὴν ἀκριτομύθεια, κι' ἄς φανοῦν ἀπέναντί μου μεγαλόψυχες ἂν αὐτὲς οἱ λίγες σειρὲς πέσουν στὰ μάτια τους καμμιά μέρα... κι' ἂν ἐννοεῖται καταδέχονται ἐν γένει νὰ διαβάζουνε βουλγαρικὰ βιβλία.

Τὸ τραῦμ σταμάτησε κάνα δευτερόλεπτο στὸ μέσον περιήτου τῆς εὐρύχωρης πεδιάδας, ἐκεῖ ἀκριβῶς ποὺ ἀρχίζουν κάτι νεοφτιασμένα περιβόλια καὶ καλυβάκια. Ἐνας μεσόκοπος Βούλγαρος ἔτρεξε ν' ἀνεβῆ στὸ τραῦμ, ποὺ μόλις κατώρθωσε νὰ τὸ προφθάσῃ καὶ νὰ σκαρφαλώσῃ. Ἦτανε ντυμένος φτωχικὰ μὲ ξετριμμένα ροῦχα, μὲ τὸ πρόσωπο ἠλιοκαμμένο καὶ κουρασμένο, κ' ἕνα μέτωπο μέσα στὶς ρυτίδες. Φαινότανε πιὸ γέρος ἀπὸτι ἦτανε πραγματικὰ. Τὰ σκονισμένα ροῦχα του ἦταν ἢ καλύτερη ἀπόδειξι, πὼς ἦταν ἀνθρώπος τοῦ κάμπου καὶ τῆς δουλειᾶς.

Ὁ Γερμανὸς μ' ἕνα λεπτὸ τρόπο παραμέρισε λι-

γάκι για να του κάνη μέρος να περάση και να καθήση κοντά του, οί Βουλγάρες όμως δεν μπόρεσαν να κρύψουν την δυσαρέσκειά τους που έτσι στα καλά καθούμενα ήλθε ο γέρος εκείνος εργατικός να καθήση απέναντί τους, κ' ή μιὰ εἶπε στὸν καβαλιέρο που τὶς συνώδευε:

— Δὲν ἔρχεστε νὰ καθήσητε στὸ πλάι μας;

Φαντάζομαι πόσο θὰ κατοφτανίζότανε ὁ γεροβούγαρος, ἂν ὁ Γερμανὸς δεχόταν τὴν ἀτοπιὴ αὐτὴ πρόσκλησι κ' ἔφευγε ἀπὸ κοντά του, ἀλλ' ὁ νέος χαμογέλασε καὶ χωρὶς νὰ κινήσῃ ἀπ' τὴ θέσι του εἶπε:

— "Ὁχι δά! Εἶμαστε δημοκρατικοί. Τί λέγαμε τὶς προάλλες!

Αὐτὴ ἡ παρατήρησι, ἂν καὶ σὲ τόνο ἀστεϊσμοῦ, δὲν παραάρεσε, φαίνεται, στὴν δεσποινίδα γιατί ἄθελα ἔκανε ἓνα μορφασμὸ δυσαρέσκειας, ἐνῶ ἡ φιλενάδα της δὲν ἄφησε τὴν εὐκαιρία, μιλώντας γερμανικὰ πάντα, νὰ πῆ ἐμφαντικά:

— "Ὁ φίλος ἀπ' ἐδῶ, στὴ βιασίνη του φαίνεται, δὲν κατάλαβε ἂν χώθηκε στὴν πρώτη θέσι, που βέβαια δὲν εἶνε γιὰ τὴ μούρη του. Γιὰ δαύτους εἶνε ἡ δεύτερη θέσι μὰ ποῦ τὰ νοιώθουν οἱ δικοί μας!

Τὰ λόγια της αὐτὰ μούκαναν τὴν χειρόστη ἐντύπωσι.

Ποιὸς ξέρει, σκέφθηκα, ἐτούτης δὰ που μᾶς κάνει τὴν ἀριστοκράτισσα, ὁ παππούς, ἴσως κ' ὁ μπαμπᾶς, σὲ ποιά χωρικὴ ταβέρνα ἢ μανάβικο εἶχε ἀνασκουμπωμένη τὴν ποδιά ὀλομερίς, ποιὸς ξέρει σὲ ποιά χέρσα γῆ ἰδρω-

κοπώντας ἔσερνε τ' ἄλτροι γιὰ νὰ βγάλῃ τὸν ἐπιούσιο! κ' ἐπειδὴ ἔτυχε νὰ τοὺς εὐνόησῃ ἡ τύχη καὶ νὰ τοὺς φουσκώσῃ τὸ κομπόδεμα, βλέπεις νὰ μούρχουνται τώρα οἱ κόρες ἢ οἱ ἐγγονὲς νὰ μοῦ σηκώνουν τὴν μύτη καὶ νὰ θεωροῦν προσβολὴ τὸ νὰ καθήση κοντά τους ἓνας συμπατριώτης τους, ἄνθρωπος καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα ἐντιμὸς κ' ἀναμφίβολα πολὺ πιδ ὠφέλιμος γιὰ τὴν κοινωνία ἀπ' αὐτὲς τὶς φανταγμένες κοῦκλες, που ἡ ψυχὴ τους καὶ τὸ μυαλό τους ἀποξενώθηκε τόσο ἀπὸ τὴν ἔρημ αὐτὴ βουλγαρικὴ γῆ, γιὰ τὴν ὁποία ἄλλοι εἶνε που κοπιάζουν καὶ μοχθοῦν. Καὶ τί ἦτανε τελοσπάντων τὸ ἔγκλημα τοῦ ἐργατικοῦ αὐτοῦ Βουλγάρου μπροστὰ στὰ μάτια τους; Τί πείραζε τόσο δὰ τὰ νεῦρα τους καὶ τὰ λεπτά τους γοῦστα; Τί ἄλλο παρ' ὅτι εἶχε τὸ θράσος μὲ τὸ πρόσχημα τῆς πληρωμῆς μιᾶς συμπληρωματικῆς παληοδεκάρας νὰ στρωθῆ ἄντίκρυ τους! Ἄκους ἐκεῖ αὐθάδεια κ' αὐθαιρεσία! θὰ λέγανε σίγουρα μέσα τους, κ' αὐτὴ τους ἢ σκέψι ξεθύμανε σὲ κάτι ἐκδικητικὲς ματιές, γεμάτες περιφρόνησι, μὲ τὶς ὁποῖες συχνὰ πικρὰ περιέλουσαν τὸν ἄμοιρο ἐκεῖνον ἀνθρωπάκο, που δίχως νὰ τὸ νοιώσῃ, τὶς ἔκανε αὐτὸ τὸ κακό.

Ὁ Βούλγαρος ἐκαθόταν ἤσυχος καὶ σιωποῦσε. Ἦτανε φανερὸ πὼς δὲν ἤξερε γερμανικὰ καὶ δὲν ἐνόησε τί τοῦ ψέλνανε. Μὰ μήπως κάτι κατώρθωσε ν' ἀντιληφθῆ;—Ἴσως. Γιατὶ ἀκόμη μὲ τὰ πρῶτα πειραχτικὰ λόγια που εἶπανε οἱ δυὸ δεσποινίδες γιὰ λογαριασμὸ του, παρατήρησα πὼς τῶνα του τὸ μάγουλο κινήθηκε νευρικά. Ἀλλὰ πάλιν ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ μοῦ βεβαιώσῃ

πὼς αὐτὸ δὲν ἦτανε μιὰ ἀπλὴ σύμπτωσης!... Ὅπως δὴ ποτε κατόπι ἀπὸ τὸν διάλογο ποὺ ἀναφέραμε, ὁ ἄνθρωπος μας δὲν σήκωσε μάτι νὰ δῆ τὸν ἄλλο κόσμον κ' ἐπίμονα παρατηροῦσε τὸν κάμπο ἀντίκρου του.

Ἐγὼ ἐξ ἄλλου δὲν μποροῦσα νὰ πνίξω μέσα μου ἓνα δυσάρεστο συναίσθημα ποὺ μὲ κυρίευε γιὰ τὴν ἔλλειψη κάθε ἀνθρωπιᾶς καὶ κάθε λεπτότητας, δυὸ χάρες ποὺ τόσο καλὰ ἁρμονίζονται μὲ τὴν γυναικῆσια τὴν εὐαίσθητη ψυχὴ καὶ μονάχα σ' ἐκείνες τὶς δυὸ Βουλγάρους ἔλειπαν. Καὶ νὰ μοῦ ξανατρύπωνε στὸ νοῦ ἡ πρώτη ἐντύπωση ποὺ μοῦχανε κάνει. Ἦταν ἄσχημες! Ποιὸς ξέρει ἂν αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν τὶς ἔκαμνε νὰ μὴν ἔχουν καμμιὰν ἀγαθότητα μέσα τους. Πόσες φορές, πράγματι, ὠμορφα καὶ κανονικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου εἶνε ἡ πιὸ πειστικὴ ἀπόδειξη γιὰ τὴν ὠμορφιὰ καὶ τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς! Ὅπως δὴ ποτε σ' αὐτὴν δὰ τὴν περίπτωσιν ἡ θεωρία γιὰ τὴν ὑπαρξὴ κάποιου ἁρμονικοῦ σύνδεσμου, ποὺ νὰ ἐνώνη τὴν ψυχὴ μὲ τὸ σῶμα, ἐρχότανε αὐτόματη νὰ μοῦ ἐπιβληθῆ.

Ἡ εὐθυμὴ συνομιλία (πάντα, ἐννοεῖται, στὰ γερμανικά) ἀφοῦ γιὰ μιὰ στιγμὴ χαλάρωσε, ξαναζωήρεψε. Ἀστεῖσμοί, πειρώματα, χαμόγελα ἐξακολούθησαν ὥσπου νὰ φθάσουμε στὸ Πάβλοβο. Ἐκεῖ τὸ τραῦμ σταμάτησε κάνα δυὸ λεπτά. Ὁ Βούλγαρος ἐργατικὸς κατέβηκε, μὰ τὴν ἴδια τὴν στιγμὴ δὲν ξέρω πῶς ἀπὸ τὰ χέρια τῆς μιᾶς ἀπὸ τὶς δυὸ τὶς δεσποινίδες γλύστηρε ἡ ὀμπρέλλα κ' ἔπεσε κατὰ γῆς. Ὁ ἐργατικὸς τὴ σήκωσε μὲ προσοχή, τὴν πρόσφερε μ' εὐγένεια, λέγοντάς της γερμανικά:

— Δεσποινίς, παρακαλῶ, πάρτε τὴν ὀμπρέλλα σας.

Ἡ Βουλγάρικη παραζαλισμένη πῆρε τὴν ὀμπρέλλα της, μὰ ἡ ταραχὴ της ἦτανε τόσο μεγάλη ποὺ οὔτε ἓνα «εὐχαριστῶ» κατῶρθωσε νὰ πῆ. Τόσο ἡ ἴδια ὅσο καὶ ἡ φιληνάδα της κοκκίνισαν σὰν τὶς παπαροῦνες.

Τοῦ κάκου ὁ καβαλιέρος των σὰν ξεκίνησε τὸ τραῦμ προσπάθησε κάτι νὰ πῆ, κάτι ν' ἀστειευσθῆ γιὰ νὰ ζωηρέψῃ τὴν συνομιλία σὰν πρότερα. Μάταιος κόπος! Φτάσαμε στὸ Κνιάζεβο κι αὐτὲς δὲν κατῶρθωσαν νὰ διώξουν τὴν κοκκινάδα τοῦ προσώπου των.

Δὲν ἔτυχε νὰ ξανασυναντήσω τὸν Βούλγαρον ἐκεῖνον. Θὰ τοῦ ἔσφιγγα μ' ὄλη μου τὴν καρδιά τὸ χέρι γιὰ τὸ ὠραῖο μάθημα ποὺ ὄδωσε σ' αὐτὲς «τὶς πολιτισμένες» τὶς Βουλγάρους.

Ο ΑΝΘΥΠΑΣΠΙΣΤΗΣ ΣΤΑΜΠΟΛΚΩΦ

ΤΟΝ Σεπτέμβριο τοῦ 1885, λίγες μέρες μετὰ τὴν κή-
ρουξι τοῦ Σερβοβουλγαρικοῦ πολέμου, κάμποσοι μα-
θηταὶ τοῦ Γυμνασίου τοῦ Σλίβεν, μεταξὺ τῶν ὁποίων
κ' ἐγώ, παρασυρθέντες ἀπὸ τὸν ἐθνουσιασμὸ πούχε κατα-
λάβει τὴν ἐποχὴν ἐκείνη τὴν βουλγάρικη νεολαία κα-
ταταχθῆκαμε σ' ἓνα ἐθελοντικὸ σῶμα. Πηγαίναμε μὲ
τὸν σκοπὸ μὸλις γυμναστοῦμε λιγάκι νὰ τραβήξουμε
γιὰ τὰ σερβικὰ σύνορα, γιατί πρὸς τὰ ἐκεῖ στέλνανε
ὄλα τὰ στρατιωτικά μας σώματα γιὰ νὰ σταματήσουν
τὸ πλημμύρισμα τοῦ ἐχθροῦ στὸ πατρικὸ μας ἔδαφος.
Μὰ τί τὰ θέλετε: Δὲν στάθηκα τυχερὸς σ' αὐτὸ τὸ ζή-
τημα· παρὰ κάθε μου ἐλπίδα πήραμε διαταγὴ νὰ ἐνι-
σχύσουμε ἓνα σύνταγμα πού στάθμευε στὸ Χάσκοβο, γιὰ
νὰ ἐπιτηρεῖ ἀπὸ κοντήτερα τὰ τουρκικὰ μας σύνορα.

Αὐτὸ ἦτανε βέβαια μιὰ μεγάλη ἀπογοήτεψι γιὰ
μένα: ὁ πόθος μου ἦτανε νάτρεχα πέρα κεῖ πού βούιζε
πιά τὸ κανόνι κ' εἶχε ἀνάψει ὁ πόλεμος· καὶ νά, μὲ στέλ-
νουνε σὲ μιὰν ἡσυχὴ καὶ νοικοκυρεμένη μικρόπολι νὰ
χασομεράω μὲ τὶς ἀσχολίες τῶν στρατώνων.

Λίγες μέρες μετὰ τὴν ἀφιξί μου στὸ Χάσκοβο ἄλ-
λη ἀπογοήτεψι, ἀκόμη πιὸ μεγάλη, μὲ περιέμενε. Μιὰ
μέρα, μὸλις τελειώσαμε τὴ θεωρία, ἔρχεται ἓνας στρα-
τιώτης καὶ μὲ ρωτᾷει:

—Σένα λένε Γιάτσεφ;

Ο ΑΝΘΥΠΑΣΠΙΣΤΗΣ ΣΤΑΜΠΟΛΚΩΦ

—Ναί, τοῦ λέω, γιατί ρωτᾷς;

—Σὲ κάλεσε στὸ γραφεῖο του ὁ κωρ-ἀνθυπασπιστής.

— Ποιὸς ἀνθυπασπιστής;

—Ὁ ἀνθυπασπιστὴς Σταμπόλκωφ.

Τὸν ἀκολούθησα. Στὸ γραφεῖο κοντὰ σ' ἓνα τε-
τράγωνο κι ἄβαφο τραπέζι σκεπασμένο μὲ διάφορα χαρ-
τιά στεκόταν ὄρθιος ὁ ἀνθυπασπιστὴς Σταμπόλκωφ. Τὸν
ἔβλεπα τώρα γιὰ πρώτη φορὰ. Λίγο παρὰμερα στεκό-
ταν κάποιος ἀπλὸς στρατιώτης πού τοῦ ἔκανε, φαίνεται,
τὸν γραφεῖα.

Ὁ ἀνθυπασπιστὴς μας θᾶτανε ἄνθρωπος τριαντα-
πεντάρης, κοντός, χοντροκομμένος, μ' ἓνα ὀλοστρόγγυλο
κεφάλι σὰν σφαῖρα, μὲ τὸ πρόσωπο κόκκινο κ' ἡλιο-
καμμένο, κ' ἓνα μουστάκι πού θᾶλεγες πὼς σκεπάζει ὀλά-
κερο τὸ πάνω χεῖλι του. Μὲ παρατήρησε αὐστηρὰ ἀπὸ
τὴν κορυφὴ ὡς τὰ πόδια, ὅπως βέβαια ταιριάζει σ' ἓναν
ἀνθυπασπιστή, πού ξέρει νὰ ἐκτιμᾷ τὸν ἑαυτὸ του, καὶ
μοῦ εἶπε ξηρὰ καὶ κομμένα:

— Γιάτσεφ;

— Παρών, κύριε ἀνθυπασπιστά!

— Σὲ διορίζω ὑπηρετὴ μου.

Τὰ λόγια αὐτὰ μὲ ζεμάτισαν. Πληγώθηκε ὡς στὰ
κατάβηθα ὁ ἐγωῖσμός μου. Γι' αὐτὸ λοιπὸν παρήτησα τὰ
μαθήματά μου; Ἄφησα τὴν ἡσυχία καὶ τὴν οἰκογένειά
μου γιὰ νὰ πάω νὰ γίνω δοῦλος σ' ἓναν ὑπαξιωματικὸ!
Κατ' αὐτὸν λοιπὸν τὸν τρόπο θὰ ἐλάμβανα μέρος στὸν
ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν μας!

— Ἐγώ, κύριε ἀνθυπασπιστά... ἐπιτρέψατέ με...

Ἄλλ' αὐτὸς δὲν μοῦδωσε καιρὸ νὰ τελειώσω τὴν φράσι μου.

— Πάρε αὐτὸ τὸ ἔγγραφο, δός το στὸ γραφεῖο τοῦ κυρίου διοικητῆ, καὶ στὸ λεπτὸ πίσω. Ἄκουσες;

Ἄπὸ τὸν τόνο τῆς φωνῆς του κατάλαβα πὸς θᾶτανε χαμένος κόπος νὰ φέρω ὁποιαδήποτε ἀντίρρηση, πῆρα τὸ ἔγγραφο καὶ τὸ ἔδωσα κατὰ τὴν διεύθυνσί του.

Ὅταν ἐπέστρεψα πίσω νὰ πάρω ἄλλη διαταγὴ ἀπὸ τὸν νέο μου προϊστάμενο, τὸν βρήκα μὲ σκυμμένο κεφάλι πάνω σ' ἓνα χαρτί κάτι νὰ γράφῃ. Σταμάτησα κοντὰ στὴν πόρτα καὶ περιμένα νὰ εὐδοκήσῃ νὰ μὲ κυττάξῃ. Ἄλλὰ τίποτε· τ' ὀλοστρόγγυλό του κεφάλι ἐξακολουθοῦσε νᾶνε σκυμμένο πάνω στὸ χαρτί ποὺ τοῦ ἀπορροφοῦσε ὅλη του τὴν προσοχή. Σπάνια ἔγραφε κάτι κ' ἔπειτα σκυμμένος ἐξακολουθοῦσε νὰ σκέπτεται. Αὐτὴ ἡ δουλειὰ ἀπορροφοῦσε ὀλόκληρο τὸ εἶναι του κ' ἦτανε φῶς φανερὸ ποὺ τὸν κούραζε. Στὸ φουσκωμένο μέτωπό του εἶχε σχηματισθῆ ἓνα αὐλάκι ἀπὸ κάτω πρὸς τὰ πάνω κ' ἔμεινε ἐκεῖ ἀσάλευτο.

Μιά στιγμή μισοέστρεψε τὸ κεφάλι του πρὸς τὸν γραφέα ποὺ κάτι ἀντέγραφε καὶ τοῦ εἶπε ἐπιτακτικά.

— Πάψε νὰ γρατσουνᾶς!

Τέλος μὲ παρατήρησε καὶ πάντα μὲ τ' αὐλάκι στὸ μέτωπο.

— Πάρε τὴν στάμνα—μοῦ εἶπε—καὶ γέμισέ την φρέσκο νερό. Καὶ ξανάσκυψε πάνω στὸ χαρτί.

Τὸ φιλότιμό μου ὡς μαθητοῦ γυμνασίου πειράχθηκε, μ' αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἔτσι κατῶρθωνε νὰ ἐπιβάλ-

λεται, ἔτσι μὲ ὑπόταξε στὴν θέλησί του ποὺ δὲν μπόρεσα παρὰ νὰ ἐκτελέσω «ἀμελητὶ» τὴν διαταγὴ του. Μέσα μου φούσκωνε, ἐννοεῖται, ἡ ἐχθροπάθεια ἐναντίον του, κ' ὁ ἀπότομός του τρόπος μοῦ ἀναστάτωνε τὰ νεῦρα. Αὐτὴ του τὴν διαγωγή τὴν εὔρισκα τότε ἀνυπόφορη· καὶ νᾶμουν ἀπλὸς στρατιώτης!.. στὸν διάβολο, ἀλλὰ δὲν τὸ ξεχνοῦσα πὸς ἤμουν ἐθελοντής. Εὔρισκα λοιπὸν τὴν θέσι μου τραγική, ἀπελπιστική κ' ὅτι ἄλλο θέλετε. Μιά στιγμή μάλιστα καταράσθηκα τὴν ὥρα ποὺ μοῦ σόφισε ν' ἀφήσω τὴν σπουδὴ μου καὶ νὰ γίνω ἐθελοντής γιὰ νὰ κατανήσω νὰ κάνω τέτοιες πρόστυχες δουλειές.

Ὅπωςδήποτε ξαναγύρισα στὸ γραφεῖο. Ὁ Σταμπόλκωφ εἶχε παύσει πιά νὰ γράφῃ καὶ περπατοῦσε στὸ δωμάτιο ἀπὸ τόνα ἄκρο ὡς τᾶλλο. Τὸ αὐλάκι εἶχε χαθῆ ἀπὸ τὸ μέτωπό του κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὰ γραψίματα του πήρανε εὐχάριστο τέλος.

Σταμάτησε καὶ μὲ παρατήρησε μὲ τὰ χωμένα μέσα στὸ κρεάτινο πρόσωπό του μάτια καὶ μ' ἓνα βλέμμα ἔξεταστικό. Τὸν παρατήρησα κ' ἐγὼ προσεκτικώτερα. Δὲν δυσκολεύθηκα καθόλου νὰ συμπεράνω ὅτι μπροστά μου εἶχα ἓναν ἀπλοῖκὸν ἄνθρωπο μὲ χωριάτικη ἔκφρασι. Τὸ πρόσωπό του ἔφερε τὴν σφραγίδα ἑνὸς περιορισμένου πνεύματος καὶ μιᾶς αὐτοπεποιθήσεως ἐνωμένης μὲ μεγάλη δόσι στενοκεφαλιᾶς, ποὺ ὅλοι του οἱ ἀπότομοι καὶ ξεπαρμένοι τρόποι δὲν κατῶρθωναν νὰ τὴν σκεπάσουν.

— Ἄπὸ ποῦ εἶσαι; μὲ ρώτησε.

— Ἀπὸ τὴν Στάρα Ζαγόρα.

— Δηλαδή ἀπ' τὸ Ζααρώ; (1)

— Ναί, τοῦ ἀπάντησα.

Στάθηκε λιγόλεπτα.

— Τί σπουδὲς ἔχεις κάνει;

— Εἶμαι μαθητὴς τοῦ Γυμνασίου. Φέτος μπῆκα στὴν ἕκτη τάξι.

— Καλά... πᾶνε τώρα νὰ λουστράρης τὰ ποδήματα μου.

Δὲν μπόρεσα πιά νὰ κρατηθῶ. Τοῦ εἶπα ἀποφασιστικά.

— Κύριε ἀνθυπασπιστά! Κατατάχθηκα ἐθελοντὴς μὲ τὸν ἱερὸ σκοπὸ νὰ πολεμήσω γιὰ τὴν πατρίδα κι' ὄχι γιὰ νὰ φέρνω γύρους στὰ στρατιωτικὰ γραφεῖα καὶ νὰ καθαρίζω ποδήματα.

Ἔτρεμα δάκρυος προφέροντας αὐτὰ τὰ λόγια.

Τὸ κόκκινο μούτρο τοῦ Σταμπόλκωφ ἄναψε, ἔγινε δλοπόρφυρο. Στὰ βαθουλὰ μάτια του φανῆκαν ἀστραπές.

— Σιασμός! φώναξε καὶ χτύπησε δυνατὰ τὸ πόδι κατὰ γῆς. Ἔπειτα ἐπανάλαβε πιδ ἐπιτακτικὰ τὴ διαταγή του.

— Τὰ ποδήματα νὰ καθαρίσης.

Ἔρριξα μιὰ ματιὰ στὴν πόρτα. Θέλησα νὰ πεταχτῶ ἔξω κι' ὅτι βρέξι ἄς κατεβάσῃ. Κρατήθηκα ὅμως. Συναισθάνθηκα πὼς μὲ τοῦτο θάκανα κάτι γιὰ τὸ

(1) Ἡ παλιὰ τουρκικὴ ὀνομασία τῆς πόλεως.

ὁποῖον σκληρὸ θὰ μετανοῦσα στερνώτερα. Πῆρα τὰ ποδήματα καὶ τὰ καθάρια.

Κατάβραδα ὅμως βρέθηκα μὲ κάποιον γνωστό μου στρατιώτη, πρώην δημοδιδάσκαλο κ' ἐκεῖ ξεχείλισε ἡ ἀπελπισία μου. Λόγια δὲν εὔρισα γιὰ νὰ χαρακτηρίσω τὴ χωριατιὰ καὶ τὴν τυραννία τοῦ Σταμπόλκωφ.

Μ' ἄκουσε μὲ προσοχὴ κ' ἔπειτα μοῦ εἶπε:

— Ἄν θέλῃς νὰ μ' ἀκούσης, φίλε μου, θὰ σὲ συμβούλευα νὰ τὸ πάρῃς μιὰ γιὰ πάντα ἀπόφασι, καὶ νὰ ὑποταχθῆς. Εἶνε δυνατόν νὰ σηκώσῃ χέρι πάνω σου, νὰ σὲ δειρῃ καὶ τότε θὰ χειροτερέψῃ ἡ θέσι σου. Τώρα εἶνε καιρὸς πολέμου καὶ μὲ τὴν πειθαρχία, δὲν πάει παῖξε-γέλασε. Μιὰ καὶ δυὸ καὶ σ' ἔστειλαν στὸ στρατοδικεῖο. Πρέπει δὲ νὰ ξέρῃς πὼς γιὰ παρακοὴ πρὸς ἀνώτερο δὲν ὑπάρχει ἐπιείκεια. Ἐπιείκεια εἶνε λέξι ἀγνωστη στὸ στρατοδικεῖο σήμερα. Τὸν Σταμπόλκωφ τὸν γνωρίζω. Εἶνε τύπος χοντροκοπιᾶς, πρόστυχος, ἂν θέλῃς, ἀλλ' ἀνθρώπος ἀποφασιστικὸς κι' ὅτι πῆ τὸ κάνει. Ὑποτάξου παλληκαρίσια στὴν μοῖρα σου, ἀπόφευγε νὰ τὸν ξεθίξῃς κι' ἂν θέλῃς τὸ καλό σου δὲς νὰ κερδίσης ὅπωςδήποτε τὴν συμπάθειά του. Τότε ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ περάσης κάπως καλύτερα.

**

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωτὶ εἶχα πιά δλότελα ἀλλάξει. Ἐξετέλεσα κατὰ γράμμα ὅλες του τίς διαταγὲς κ' ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τὸ «ἀνάγκη καὶ θεοὶ πείθονται», φιλοσό-

φησησα λιγάκι κ' είδα πώς είχε δίκιο ο δάσκαλος. Κουβάλησα λοιπόν νερό από την βρύση, του λούστραρα τα ποδήματα, του μάλωσα τον μανδύα κάτω από τη μασχάλη και στερέωσα ένα κουμπί του, και, κατά διαταγήν του εννοείται, καθάρισα μ' ένα καλαμάκι τὸ τσιγαρέτο του. Ποτὲ στήν ζωή μου δὲν ἔτυχε νὰ καταγίνω μὲ τόσο λεπτὲς καὶ πολυποίκιλες ἀσχολίες, καὶ γι' αὐτὸ ὅταν τὶς τελείωσα συγχάρηκα τὸν ἑαυτό μου γιὰ τὴν ἐπιτηδειότητά μου. Ἡ τυφλὴ ὑπακοή μου καὶ ἡ παθητικὴ μου συμπεριφορὰ δὲν πῆγανε στὸ βρόντο: μοῦ γύρισαν ἢ μᾶλλον μοῦ κέρδισαν τὴν εὐνοια τοῦ Σταμπόλκωφ. Αὐτὸς ἐξακολοουθοῦσε, ἐννοεῖται, νὰ μὲ βλέπη ἀπὸ ψηλά, μὰ δὲν ἦταν τόσο ἀπότομος ἀπέναντί μου.

Ἐν τούτοις τόσο τὴν δευτέρη ὅσο καὶ τὴν τρίτη μέρα ἐξακολούθησε τὴν γραφικὴν του ἐργασία, πάντα σκεπτικὸς καὶ συλλογισμένος. Μὲ τὸ κἀθετο αὐλάκι στὸ μέτωπό του ὄρες ὀλόκληρες ἀνεβοκατέβαζε κάτι μὲ τὸν νοῦ του. Γυρμένος πάντα ἐπάνω στὸ ἴδιο τὸ χαρτί, πότε ἔγραφε, πότε ἔσβυνε καμμιά λέξι καὶ πότε ἀποχανότανε σὲ σκέψεις. Σκανδαλίσθηκα στὸ τέλος. Τί μοροῦσε νὰ γράφῃ αὐτὸς ὁ ἀνθρωπος μὲ τόσην ἐπιμονή. Μιὰ στιγμὴ, ἐνῶ κάτι πῆγαινα νὰ τοῦ δώσω, ἔρριξα μιὰ κρυφὴ ματιὰ στὸ χαρτί του. Κόντεψα νὰ μὴν πιστέψω στὰ μάτια μου... ἔμπρός του εἶχε γραμμένους στίχους! Ὡστε ὁ Σταμπόλκωφ καταπιανότανε μὲ τὴν ποίησι!... Αὐτὴ, ἦτανε, λοιπόν, πὺν ἀπορροφοῦσεν ὅλη του τὴν προσοχὴ τόσον καιρό!

Πῆρα θάρρος καὶ τὸν ρώτησα σιγανά.

— Μπορῶ νὰ ρωτήσω, κύριε ἀνθυπασπιστά, τί γράφετε;

Ἔστρεψε τὸ στρογγυλὸ του κεφάλι, μὲ παρατήρησε προσεκτικὰ κ' εἶπε:

— Στίχους.

— Στίχους!! καὶ σὰν τί στίχους κύριε ἀνθυπασπιστά;

Ἄφησε τὴν χεράκιλα του μὲ τὰ κοντὰ τὰ δάχτυλα νὰ πέση πάνω στὸ χαρτί, κ' εἶπε μὲ ἔμφασι.

— Γράφω τραγούδι ἐναντίον τοῦ Μιλάνου. Θέλω νὰ τὸ μάθουν οἱ ἄνδρες νὰ τὸ τραγουθᾶνε γιὰ νὰ πέρουν θάρρος... Τέτοιου εἴδους τραγούδι κανένας ἀπ' τοὺς σπουδαγμένους μας δὲν φρόντισε νὰ γράψῃ ὡς τώρα... Τί λές;

Στὸ χαρτί ἀπάνω παρατήρησα τρεῖς στροφές.

Εἶχα μιὰ τρελλὴ ἐπιθυμία ν' ἀπολαύσω τὸ προῖόν τῆς μούσας τοῦ Σταμπόλκωφ, ἀλλὰ πὺν νὰ τολμήσω τέτοιο πρᾶγμα! Περιορίσθηκα λοιπόν νὰ τοῦ πῶ:

— Πολὺ καλὰ τὸ σκεφθήκατε, κύριε ἀνθυπασπιστά!

— Ἐννοεῖται, ἀπάντησε λακωνικὰ.

Τὰ δυὸ τρία λόγια μοῦ ἐν τούτοις ἦταν ἀρκετὰ γιὰ ν' ἀρχίσῃ τὸν ἐξάψαλμο ἐναντίον τοῦ βασιλέως Μιλάνου, πὺνγινε αἴτιος ὁ ἀρπαγας μὲ τὸ νὰ θέλῃ νὰ μᾶς χτυπήσῃ νὰ χυθῇ ἄδικα τόσο ἀδελφικὸ αἷμα... ὅλο ἐξ αἰτίας του.

Κ' ἐνῶ μιλοῦσε ἀναβε ὀλοένα καὶ περισσότερο ἀπὸ τὰ ἴδια του τὰ λόγια.

— Καὶ φαντάσου, πρόσθεσε, νὰ μὲ ξεχάσουν ἐμένα-νε τὸν Σταμπόλκωφ ἐδῶ πέρα. Δὲν μπορῶ νὰ νοιώσω

τί διάβολο στ' ἀλήθεια μὲ στείλανε νὰ κάνω στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς Βουλγαρίας.

Καὶ κατακόκκινος ἀπὸ θυμὸ ἔφτυσε κατὰ γῆς.

Ὁ Σταμπόλκωφ ἔγυρε ξανὰ τὸ στρογγυλὸ του κεφάλι πάνω στὸ χαρτί κ' ἐγὼ κίνησα νάβγω.

— Μιὰ στιγμή, Γιάτσεφ, φώναξε κατόπι μου.

Ἐγὼ στάθηκα.

— Καὶ τί σπουδὲς ἔλεγες τίς προσάλλες ποῦκανες; Ἀπὸ τέτοια πράγματα—κ' ἔδειξε τὸ χαρτί,—σκαμπάζεις τίποτε;

— Ναί, ἔμεῖς διδαχθήκαμε καὶ ποίηση: βουλγαρική καὶ ρωσική, ἀπάντησα.

— Καὶ ρούσικη, αἱ! μπράβο... Δὲν μοῦ λές: Ἦτανε κάποιος Ρῶσος λοχαγὸς ποὺ κι' αὐτὸς ἔγραψε στίχους... Τὸν λέγανε...

Κ' ἔξυσε τὸ κεφάλι του γιὰ νὰ θυμηθῆ.

— Λέρμοντωφ; ρώτησα ἐγὼ.

— Ναί Λέρμοντωφ, εἶπε χαρούμενος. Ἐσὺ λόγου χάριν σὰν τί στίχους δικούς του ξέρεις; γιὰ πές μου κανένα.

Ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή ὁ Σταμπόλκωφ γινότανε πιὸ γλυκός. Ἡ ποίησις μᾶς πλησίαζε τὸν ἕνα πρὸς τὸν ἄλλο. Γιὰ νὰ ἐπωφεληθῶ τῆς περιστάσεως τοῦ ἀπάγγελμα τὸ «Νανούρισμα», τὸ μόνον τραγούδι τοῦ Λέρμοντωφ ποὺ θυμόμουνα.

Ὁ Σταμπόλκωφ ἐνθουσιάστηκε.

— Εὔγε, εὔγε σου! Εἶσαι μάλαμα παιδί... καταλαβαίνεις ἀπὸ στίχους. Τώρα θάθελα νὰ ξέρω καὶ τὴν προσωπική σου γνώμη γι' αὐτὸ ἔδω,—κ' ἔδειξε τὸ χαρτί—

Θὰ σοῦ τὸ διαβάσω. Εἶνε... πῶς τὸ λένε... οἱ γραμματισμένοι, νά, εἶνε «ἔργον τῶν χειρῶν μου».

Καὶ μοῦ διάβασε φωναχτὰ τοὺς τρεῖς στίχους του.

Μοῦ κάνανε τὴν ἐντύπωσι σὰν κάτι ἀκατέργαστο, ξεκάρφωτο, σὰν μιὰ προσπάθεια νεανίσκου κάτι κι' αὐτός, κάτι νὰ γράψῃ, κάτι νὰ μουντζουρώσῃ. Ἀλλὰ τὸ μέτρον τοῦ στίχου ἦτανε τὸ ἴδιο ποῦχε τὸ τραγούδι τοῦ Λέρμοντωφ. Δὲν ἔλειπε κ' ἡ ὁμοιοκαταληξία. Θυμάμαι ἀκόμα τοὺς πρώτους τοῦ στίχους:

Τὴν κατάρα μας νὰ ἔχῃς

Βρὲ Μιλάνε, βάι!

Τὸ ἐπιφώνημα «βάι» δὲν ἔχει βέβαια κανένα τόπο, μὰ ἔπρεπε νὰ τὸ βάλῃ γιὰ νὰ ταιριασῇ στὴ ρίμα μὲ τὴν τελευταία λέξι τῆς στροφῆς «πάει».

Ὁ Σταμπόλκωφ σήκωσε τὴν στιγμή ἐκείνη τὰ μικρά του τὰ μάτια πάνω μου. Μέσα τους θᾶλεγες ὅτι εἶχε φωλιάσει ἢ ἔμπνευσις.

— Πῶς τοὺς βρῆκες;

— Καλούτσικους, τοῦ εἶπα, μὴ ἐπιθυμώντας νὰ κακοκαρδίσω τὸν ποιητὴ, νὰ χάσω τὴν φιλία τοῦ λοχία.

Εὐχαριστήθηκε.

— Καὶ νάξερεις πόσο κοπίασα γιὰ νὰ γράψω αὐτὸ τὸ τραγούδι. Καὶ τὸ χειρότερο, ξέρεις, ποὺ δὲν κατώρθωσα νὰ τὸ τελειώσω. Ἔχω, ξέρεις, τόσες ἀσχολίες!— Ἄκουσε, καϋμένη Γιάτσεφ, δὲν μοῦ κάνεις τὴ χάρι νὰ καθήσῃς νὰ μοῦ τὸ ἀποτελειώσῃς ἐσύ!

Καὶ σηκώθηκε ἀπὸ τὴν θέσι του γιὰ νὰ καθήσω ἐγώ.

—Κύριε λοχία! ἐγὼ δὲν εἶμαι ποιητής! Πιστέφετέ με, ποτέ μου δὲν κατέγινα μὲ στίχους, τοῦ εἶπα, δὲν μοῦ περνᾶ ἀπ' τὸ χέρι αὐτὴ ἢ δουλειά.

—Μπορεῖς, μπορεῖς, μοῦ εἶπε, δείχνοντας τὸ σκαμνί.
Ἐγὼ ἔξακολουθοῦσα ν' ἀρνοῦμαι. Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι ποτέ μου δὲν εἶχα γράψει στίχους.

Ὁ Σταμπόλκωφ ἄρχισε νὰ χάνη τὴν ὑπομονή του καὶ τὸ γλυκό του ὕφος.

—Ἐν καιρῷ πολέμου ἓνας στρατιώτης πρόπει ὅλα νὰ τὰ μπορεῖ κι' ὅλα νὰ τὰ κάνη... Γιὰ δὲς ἐμένα; πῶς μπορῶ;

—Σεῖς, κύριε λοχία, ἔχετε φυσικὸ τάλεντο, καὶ μπορεῖτε νὰ στιχογραφεῖτε χωρὶς νὰ σᾶς τὸ δίδαξε κανένας... ἐγὼ δὲν ἔμαθα αὐτὴ τὴν ὠραία τέχνη...

—Ραφτικὴ διδάχτηκες ποτέ σου;

—Ὅχι, κύριε λοχία.

—Τότε πῶς κατάρθωσες ἔτσι τεχνικὰ νὰ μοῦ ράψης τὸν μανδύα;..

—Ἐγὼ δὲν διδάχτηκα, ἀλλ' ἐπειδὴ διατάξατε...

—Λοιπὸν καὶ τώρα σὲ διατάζω: κάθησε ἐδῶ ν' ἀποτελειώσης καὶ τοὺς ἄλλους στίχους, εἶπε μὲ φωνὴ ἐπιτακτικῆ. Τὸ μεγάλο κάθιστο αὐλάκι ἐκ νέου παρουσιάστηκε στὸ μέτωπό του.

—Δὲν μπορῶ, κύριε λοχία.

—Σκασμός! φώναξε ἄγρια καὶ χτύπησε τὸ πόδι του. Ἀκολούθα με.

Τὸν ἀκολούθησα.

Πήγαμε στὸ γειτονικὸ δωμάτιο, ποῦταν κάπως ἀναπαυτικὸ, μὲ διάταξε νὰ καθήσω σὲ μιὰ καρέκλα, μοῦ ἐγγείρισε τὸ χειρόγραφο καὶ μοῦπε δυνατά:

—Σοῦ δίνω τέσσαρες ὥρες διορία... Ἄλλοιῶς σκέψου! Μὲ στραβοκύτταξε, τράβηξε τὴν πόρτα πίσω του καὶ τὴν ἐκλείδωσε ἀπ' ἔξω.

**

Ἐπρεπε κάμποσα λεπτὰ νὰ περάσουν γιὰ νὰ συνέλθω καὶ ν' ἀντιληφθῶ τὸ κωμικὸν τῆς θέσεώς μου. Τὸ γεγονὸς ἦταν ἓνα: ὁ Σταμπόλκωφ μὲ διάταξε νὰ γίνω ποιητής. Ἐπειδὴ—λέει—κατὰ διαταγὴν του ἔρραψα τὸ κουμπὶ καὶ κατὰ διαταγὴν του ἐπίσης ἔπρεπε νὰ τοῦ τελειώσω τὸ ποίημά του. Ἀπέναντι αὐτῆς τῆς σταμπολκοβείου λογικῆς κανένα ἐπιχείρημα δὲν ἔπιανε χαρωσιά.

—Γεννηθῆτω τὸ θέλημά σου, σκέφθηκα καὶ κάθησα στὴν θέσι μου. Δὲν μπόρεσα νὰ μὴν γελᾶσω. Λοιπὸν ἔπρεπε ὅπως ἔκανα δοκιμὲς μὲ τὴν βελόνα γιὰ νὰ μπαλώσω ροῦχα, μὲ τὴν βουρτσά για νὰ λουστράρω ὑποδήματα, μὲ τὴν σκουπία... ἔπρεπε καὶ μὲ τὴν πέννα νὰ δοκιμάσω νὰ γράψω στίχους. Θυμήθηκα ἐν τούτοις τὸ ἄγριό του βλέμμα ποῦ μοῦρριξε φεύγοντας, σκέφθηκα σὰν τί μποροῦσε νὰ ἐπακολουθήσῃ καὶ φρόντισα μέσα στὴν διορία τῶν τεσσάρων ὥρῶν νὰ ἐκτελέσω τὴν παραγγελία.

Ὅπως εἶπαμε οἱ τρεῖς στίχοι ἦτανε τελειωμένοι.

Ὁ Σταμπόλκωφ δὲν μὲ ἐξουσιοδότησε νὰ τοὺς τροποποιήσω, ἔπειτα κ' ἐγὼ τοὺς βρήκα πρωτιήτερα «καλούτσικους», ἐπομένως δὲν μοῦμενε ἄλλο παρὰ ἐπάνω στὸν ἴδιον τόνο καὶ στὸ ἴδιο τὸ καλούπι νὰ βρίζω καὶ νὰ καταριέμαι τὸν Μιλάνο. Μ' ἔλη μου τὴν ἀπειρία οἱ στίχοι μου βγήκανε κάπως πιὸ στρωτοὶ καὶ πιὸ λογικοί. Μὰ κάθε φορά πού διάβαζα τὸ «Βρὲ Μιλάνε, βαί» μὲ φούσκωναν τὰ γέλοια. Δυὸ δλάκερες ὥρες δούλεψα ἀκατάπαντα. Τέλος ἔβαλα τελεία στὸν φιλιππικὸ κατὰ τοῦ κρᾶλη Μιλάνου, πού τὸν ἔκανα τώρα «γυαλιὰ-καρφιά». Ἐπρεπε ὡστόσο νὰ μένω φυλακισμένος ἀκόμα δυὸ ὥρες ἕως ὅτου νᾶρθῃ ὁ Σταμπόλκωφ καὶ ν' ἀνοίξῃ τὴν πόρτα.

—Διάβαζε!—μοῦ εἶπε σοβαρά, ὅταν τοῦ ἀνάφερα ὅτι ἐξετέλεσα τὴ διαταγή του.

Ἔμεινε κατενθουσιασμένος ἀπὸ τὸ ἔργο μου.

—Εὐγε, εὐγε Γιάτσεφ! ἔτσι σὲ θέλω. Σᾶμπως κι ἀπὸ μένα καλύτερα νὰ τὰ κατάφερες!

Πῆρε τὸ χαρτί, δυνατὰ καὶ μὲ ἔμπνευση χειρονομώντας κάθε τόσο διάβασε τὸ ποίημα κατὰ τοῦ Μιλάνου ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος.

—Ἔτσι τοῦ ἀξιίζει αὐτοῦ τοῦ παληανθρώπου,—ἔκανε.—Τώρα ἔλα νὰ σὲ ἀνταμείψω.

Ἐβγαλε ἀπὸ τὸ πουγγί του ἐξήντα ρουμελιώτικα γρόσια καὶ μοῦ τᾶβαλε στὸ χέρι.

Ἐκανα πὼς δὲν τὰ θέλω, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχα μείνει χωρὶς λεφτά, στὸ τέλος τὰ δέχτηκα. Ἦτανε ἄλλωστε ἡ ἀμοιβὴ γιὰ τὴν συνεργασία μου· δὲν τᾶπερνα χάρισμα.

Σὲ μιὰ χειρονομία τοῦ Σταμπόλκωφ τὸν ἀκολούθησα στὸ γραφεῖο. Ἐκεῖ ἐστράφηκε πρὸς ἐμένα.

—Σὺ θὰ μοῦ γίνῃς γραφέας. Καὶ σὺ εἶπε, γυρώντας πρὸς τὸ γραφεῖο του, θὰ γίνῃς ὑπηρέτης.

* * *

Ἔτσι λοιπὸν ἡ ποίησι μ' ἔσωσε ἀπὸ τὰ δυσάρεστα τῆς ὑπηρεσίας ἐνὸς ἀνθυπασπιστοῦ καὶ μάλιστα σὰν τοῦ Σταμπόλκωφ. Ἡ νέα μου ἐργασία ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς μὲ εἶχε γλυτώσει ἀπὸ ἓνα σωρὸ προστυχοδουλειῶν καὶ θελήματα ταπεινωτικὰ γιὰ τὴν ἀξιοπρέπειά μου, ἐξ ἄλλου μ' ἄφηνε κάμποσες ὥρες ἐλεύθερες στὴν διάθεσί μου. Ὅταν ὅμως τύχαινε νὰ συναντηθῶ μὲ κάποιον πρῶην συμμαθητῆ μου ἢ μὲ φίλους μου, φρόντιζα πάντα, ἀπὸ φόβο μήπως γίνω γελοῖος, νὰ κρύβω ἐπιμελῶς ὅλα τὰ προηγούμενα, πού χρησίμευσαν γιὰ νὰ κερδίσω τὴν συμπάθεια τοῦ Σταμπόλκωφ.

Ἀρχίσανε πιά νὰ ἔρχονται οἱ εὐχάριστες εἰδήσεις ἀπὸ τὸ μέτωπο. Στὴν Σλίβνιτσα νικήσαμε τὸν ἐχθρὸ κι' αὐτὸς ἄρχισε νὰ ὀπισθοχωρεῖ. Ὁ Σταμπόλκωφ μοῦ ἐδήλωσε ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ «γράψουμε» καὶ δευτέρο τραγούδι γιὰ τὸ «αἶσχος» τοῦ βασιλεῖς Μιλάνου κι' ὅτι θᾶπρεπε γιὰ τοῦτο ν' ἀναλάβω ἐγὼ πρὸ πάντων τὴν φροντίδα, γιὰτὶ αὐτὸς ἦτανε πολὺ ἀπασχολημένος. Ἡ ἰδέα νὰ κάνω καινούργιους στίχους μὲ σταμπολκόβεια μοτίβα μὲ κατατάραξε κ' εὐτυχῶς κατώρθωσα μὲ

τὰ μέσα πού διέθετε κάποιος γνωστός μου αξιωματικός νὰ μετατεθῶ στὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσία.

Μιά κυριακάτικη μέρα κάμποσοι φίλοι γελοῦμενοι ἤλθαν νὰ μοῦ πιάσουν τὸ χέρι καὶ νὰ μὲ συγχαροῦν, ὅπως λέγανε.

— Μὰ σὲ τί ἀπάνω, τοὺς ρώτησα μ' ἀπορία.

— Ἔλα, ἔλα... μὴ μᾶς κάνεις τὸν ἀνήξερο.

Κ' ἐξακολουθοῦσαν νὰ μὲ πειράζουν.

— Καὶ ποιὸς μποροῦσε ποτέ του νὰ ὑποπτευθῆ πὼς ἀνάμεσά μας ἔχουμε καὶ ποιητές! εἶπε κάποιος.

Ἔγὼ κοκκίνισα.

— Βαί! «βαί» «πάει» «πάει», μούλεγαν γελώντας.

Καὶ μούδωσαν ἓνα τυπωμένο φύλλο, πού κεῖνο τὸ πρωτὶ πουλοῦσαν οἱ ἐφημεριδοπῶλες διαλαλώντας τὸ «τραγούδι κατὰ τοῦ κράλη Μιλάνου».

Μὲ τὴν πρώτη ματιὰ ἀντελήφθηκα ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ δικό μας τὸ ποίημα. Στὴν ἐπικεφαλίδα μὲ χοντρὰ γράμματα διάβασα:

«Τραγούδι κατὰ τοῦ καταραμένου Μιλάνου, πρωτότυποι στίχοι τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ Σταμπόλκωφ καὶ τοῦ στρατιώτου Γιάτσεφ».

Τὴν ἴδια τὴν στιγμή ἄκουσα στὸν δρόμο ξεφωνητὰ παιδιῶν νὰ διαλαλοῦν τὸ τραγούδι μου. Ἔτρεξα ἔξω καὶ ρώτησα ἓνα ἀπὸ τὰ χαμίνια ποιὸς τοῦ ἔδωσε τὰ χαρτιά ἐκεῖνα. Ἀπίντησε, ὅτι τοῦ τᾶδωσε ὁ ἴδιος ὁ Σταμπόλκωφ ἀφοῦ τοῦ εἶπε, ὅπως καὶ στοὺς ἄλλους, ὅτι τὸ δεκάλεφτο— τόσο ἦταν ἡ τιμὴ του — θὰ τὸ κρατοῦσανε γιὰ τὸν κόπο του καθέννας τους.

— Ἀλλοίμονό μου, εἶπα μ' ἀπελπισία, μὲ γελοιοποίησε ὁ τρισάθλιος.

Ἦταν ἀναμφισβήτητο ἐν τούτοις, ὅτι ὁ Σταμπόλκωφ δίνοντας νὰ τυπωθῆ τὸ ἔκτρωμα ἐκεῖνο δὲν εἶχε καμμιάν ὑστεροβουλία ἢ κακὴ σκέψι, ἀλλὰ τῶκανε γιὰ ν' ἀνάψῃ τὸν πατριωτισμὸ «τῶν ἀνδρῶν» ἢ γιὰ ν' ἀφήσῃ νὰ ξεχειλίσῃ ὁ θυμὸς του, πού δὲν τὸν ἐστεύλανε στὸ μέτωπο.

Τῶκανα δουλειά. Ὡς τὸ βράδυ ξαγόρασα ὅλα τὰ ἔντυπα πού βρῆκα ἀπούλητα καὶ τᾶκανα.

Σὲ λίγο μᾶς μετακίνησαν στὸ Τύρναβο - Σεϊμέν. Δὲν ἔμαθα ἂν ὁ Σταμπόλκωφ ἐν τῷ ἀναμεταξὺ κατόρθωσε ἢ ὄχι νὰ γράψῃ τὸ δευτέρό του ποίημα γιὰ τὸ «αἷσχος τοῦ Μιλάνου» καὶ νὰ τὸ τυπώσῃ.

Ἀπὸ τότε περάσανε χρόνια. Πολλὰ σοβαρὰ γεγονότα ἤλθαν, παρήλθαν καὶ τὰ ξέχασα· πολλές βαθειὲς ἐντυπώσεις ξεγραφῆκαν ἀπὸ τὴν ψυχὴ μου. Ἀλλὰ τὴν φυσιογνωμία τοῦ Σταμπόλκωφ τὴν ἔχω ὀλοζώντανη μπρὸς στὰ μάτια μου. Σὺν νὰ τότε βλέπω μὲ τὸ στρογγυλό του τὸ κεφάλι καὶ τὸ κάθετο αὐλάκι στὸ μέτωπο. Κι' ὅσο τὸν θυμάμαι τόσο πλειότερο αὐξάνει ἢ συμπάθειά μου σ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος πίσω ἀπὸ τὴν χοντροκοπιὰ καὶ τὴν χωριατιά του ἔκρυβε μιὰν ὠραία ψυχὴ.

ΜΙΧΑΛΑΚΙ ΓΚΕΩΡΓΚΙΕΦ

ΠΩΣ ΕΓΙΝΕ

ΤΙ νὰ σὰς πῶ! Φαίνεται πὸς κάποτε θὲ νὰ παντρεύτηκαν ἡ Κάκια μὲ τὴν Ἀναποδιὰ καὶ γέννησαν τὴν Κακομοιριά. Καὶ βλέπεις σοῦρχεται στὸ κεφάλι ἡ λεγάμενη καὶ δὲν ξέρεις πῶς νὰ γλυτώσης ἀπὸ τὶς χερσάκλες της καὶ νὰ τὴν ξεφορτωθῆς. Νάτανε ροῦχο νὰ τὸ βγάλῃς ἀπ' τὴν ράχη σου καὶ νὰ φορέσης ἄλλο, μὰ ροῦχο δὲν εἶνε... Τελοσπάντων, ἄς ποῦμε, ὅτι γεννήθηκε ἡ Κακομοιριά γιατί δὲν ἦτανε δυνατὸ ἄλλοιῶς νὰ γένῃ! Πάει καλά... ὅμως ἦτανε σωστό, ἦτανε δίκη νὰ μᾶς ἔλθῃ ἐδῶ πέρα καὶ νὰ μὴ λήῃ νὰ ξεκουμπιστῆ;!

— Μὰ ἐμεῖς οἱ Βούλγαροι ἔχουμε καὶ κάτι χειρότερο ἀκόμα, ἔχουμε μιὰν ἀκαταστασία σ' ὅλα μας τὰ πράγματα, πού δὲν ξέρεις, ποιὸς πληρώνει καὶ ποιὸς πίνει... Ἄ! σταθῆτε καὶ λάθωσα... Ποιὸς πληρώνει, ὅλοι μας τὸ ξέρουμε, μὰ ποιὸς πίνει, νὰ αὐτὸ δὲν τὸ ξέρουμε... κ' ἔτσι τραβοῦμε καὶ πάει λέγοντας.

Αὐτὰ ἔλεγε ὁ μπάρμπα-Τάτσιος Ντόσεφ στὴν χωρική τὴν ταβέρνα πού ἦταν ἐκεῖ στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ Ὁμάνοβο, καταντικρὸν στὴν ἐκκλησιά. Καὶ οἱ χωρικοὶ τὸν ἀκούγανε καὶ μόνο κουνούσαν τὸ κεφάλι γιὰ νὰ δεῖξουν ὅτι ὅσα ἔλεγε ἦταν ὅλα σωστὰ καὶ δίκαια, καὶ καμμιάν ἀντίρρηση δὲν μπορούσαν νάχουν.

Καὶ σὰν νὰ εἶχε πράγματι δίκη ὁ μπάρμπα-Τάτσιος.

Δὲν ἐπέρασε πολὺς καιρὸς κ' ἡ φιλοσοφία του ξέσπασε στὸ κεφάλι του μ' ἓναν τραγικὸ τρόπο.

* * *

Μιὰ Κυριακὴ—πλησίαζε ὁ θερσιμὸς—φωνές, κλάματα καὶ κατάρες ἀκουσθήκανε στὸ Ὁμάνοβο. Ἦρθε ὁ εἰσπράκτορας μὲ διαταγή, ὅπως ἔλεγε, νὰ εἰσπράξῃ ὅλους τοὺς φόρους καὶ τότε μόνο νὰ φύγῃ. Τὰ λόγια του αὐτὰ κάνανε τοὺς χωρικοὺς μέσα σ' ἐκείνη τὴν ζέστη, σ' ἐκείνη τὴν ψήση, νὰ νοιώσουν κρυάδες. Ποῦ νὰ βροῦνε τώρα λεφτά! τώρα, πού ἀκόμα τὸ πρῶτο δεμάτι δὲν ἔπεσε, τώρα στὴν πιὸ μεγάλη ἀναπαραδιὰ πῶχουν οἱ χωρικοὶ. Ὁ εἰσπράκτορας ὅμως δὲν ἐννοοῦσε τίποτε ν' ἀκούσῃ ἀπ' ὅλα αὐτὰ. Λεφτὰ καὶ λεφτὰ σοῦ λείει. Ἄν ἦτανε τρόπος θὰ τοὺς ζούπιζε. Εἶχε, λείει, τέτοια διαταγή.

Ἄλλὰ γι' αὐτὸν πού δὲν ἔχει, καὶ γιατροειὰ δὲν ἔχει, λείει μιὰ παροιμία. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶχε ἐφαρμογὴ γιὰ τὸν εἰσπράκτορα, γιατί τοῦ λόγου του εἶχε ἐτοιμάσει ἀπὸ πρότερον τὸ γιατρικὸ. Μαζὶ μὲ τὸν εἰσπράκτορα ἦρθε ἐκείνη τὴν ἡμέρα καὶ ὁ Σαμπατούτσιος, πιστικὸς τοῦ Ἐβραίου σαράφη τοῦ Μουσιόνα. Ὁ εἰσπράκτορας ἔσερνε πίσω του τὸν Σαμπατούτσιο κ' ὁ Σαμπατούτσιος ἔσερνε πίσω του ἓνα κόκκινο ἄλογο μὲ δυὸ δισάκκια. Τὰ δισάκκια ἦτανε γεμάτα μὲ λεφτὰ. Ὅταν λοιπὸν ἔμπαιναν σ' ἓνα χωριό, τὰ λεφτὰ βρισκότανε στὰ δισάκκια τοῦ Σαμπατούτσιου κ' ὅταν ξεκινούσανε νὰ φύγουν τὰ ἴδια λεφτὰ βρισκότανε στὰ δισάκκια τοῦ εἰσπράκτορα.

Θὰ μὲ ρωτήσετε: πῶς αὐτό;

Ἐπιλούστατα. Ὅταν οἱ χωρικοὶ λέγανε πὼς δὲν ἔχουνε λεφτά, γιατί πραγματικά δὲν εἶχανε, ὁ εἰσπράκτορας ἐπέμενε ὅτι μποροῦσαν νὰ βροῦνε καὶ τοὺς ἔδειχνε τὰ δισάκκια τοῦ Σαμπατούτσιο. Κι' ὅταν ἔπανε νὰ μιλᾷ ὁ εἰσπράκτορας ἔπερνε τὸ λόγο ὁ Ἑβραῖος. Αὐτὸς δὲν ἤλθε γιὰ δουλειά, ὄχι, ἔτσι ἔτυχε νὰ περναῖ ἀπ' τὸ χωριό, τὸν εἶδε ὁ εἰσπράκτορας καὶ τὸν προσκάλεσε γιὰ συντροφιά. Μὰ τί λόγος! ἂν τυχὸν εἶχανε ἀνάγκη ἀπὸ χρήματα οἱ χωριανοὶ γιατί νὰ μὴν τοὺς βοηθήσῃ σὲ τέτοια μιὰ δύσκολη στιγμή! Κ' ἔρχονται στὰ παζαρεύματα. Ἐκεῖνοι τοῦ ζητοῦν ἑκατό, ἐκεῖνος τοὺς δίνει πέντε, ἀπ' ἐδῶ τὸν ἔχουν ἀπ' ἐκεῖ τοὺς ἔχει καὶ τέλος κόβεται ἡ συμφωνία: Θὰ τοὺς δώσῃ ὅσα καθέννας των χρειάζεται, μὰ στὸν τόκο δὲν θὰ τοῦ ξεκόψουν τίποτα· στὸ γρόσι μιὰ πεντάρα τόκο⁽¹⁾ ὥσπου νὰ περιμαζευτῇ τὸ γέννημα στὴν ἀποθήκη.

Ἄμα ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ κράτους στὸ πρόσωπο τοῦ εἰσπράκτορα τελείωνε τὴν δουλειά του, βλέπεις τὰ λεφτά ἔκαναν τὸν πρῶτο γῦρο: ἀπὸ τὸν Σαμπατούτσιο πήγαιναν στοὺς χωρικοὺς κι' ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς στὸν κύριον ἀντιπρόσωπο. Τοῦ Ἑβραίου τὰ δισάκκια ἄδειαν γιὰ νὰ φουσκώσουνε τὰ δισάκκια τοῦ εἰσπράκτορα. Μὰ τὰ τελευταῖα αὐτὰ ἔμεναν ἔτσι φουσκωμένα λίγον καιρό, τόσο ὅσος καιρὸς χρειαζότανε γιὰ ν' ἀπομακρυνθοῦν βγαίνοντας ἀπ' τὸ χωριό καὶ νὰ μὴν ἀκούγονται

(1) Δηλαδή 8% τὸν μῆνα. (Σ.Μ.).

πὰ τὰ γανγίσματα τῶν σκύλων. Ἄμα οἱ δυὸ συνταξιδιώτες βγαίνανε ἀπὸ τὸνα χωριό καὶ προτοῦ νὰ μποῦνε σ' ἄλλο, ὁ εἰσπράκτορας ἔδινε τὰ λεφτά στὸν Ἑβραῖο καὶ τοῦ ἔπερνε ἀπόδειξι ὅτι τοῦ τὰ δίνει γιὰ δάνειο. Κ' ἔτσι τὰ δισάκκια τοῦ Ἑβραίου ξαναφουσκώσανε γιὰ νὰ ἐπαναληφθῇ τὸ ἴδιο στὸ ἄλλο χωριό. Κατ' αὐτὸν λοιπὸν τὸν τρόπο πληρώνουνταν οἱ φόροι δέκαδεκαπέντε χωριῶν κι' αὐτὸ ἔρχότανε σὲ πολλοὺς πολὺταιριαστό: 1) Στὸν εἰσπράκτορα πρῶτ' ἀπ' ὅλους, γιατί ἔτσι δεκαπλασιάζει τὸν μισθὸ του. 2) Στὸν Σαμπατούτσιο καὶ τὸν ἀυθέντη του, γιατί χωρὶς χρονοτριβὴ κερδίζουνε τριακόσια στὰ ἑκατό. 3) Στὴν κυβέρνησι, γιατί ἔτσι καλοπιάνοντας Ἑβραίους καὶ Τούρκους, ἔχει ἐξασφαλισμένη τὴν ψήφο τους στὶς ἐκλογὲς γιὰ νὰ πολεμήσῃ μὲ ἐπιτυχία τὴν ἀντιπολίτευσι. 4) Στὸν κ. ὑπουργὸ τῶν Οἰκονομικῶν, γιατί ἔτσι δὰ εὐκολα καταστρώνονται ἰσολογισμοὶ καὶ προὑπολογισμοί. 5) Στους κυρίους βουλευτάς, γιατί ἔτσι δὲν τοὺς καθυστεροῦνε τὴν ἀμοιβή⁹ τους γιὰ τίς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς ποὺ τελειωμὸ δὲν ἔχουν. 6) Στὸν βασιλεῖα, γιατί ἔτσι κι' αὐτὸς θὰ μπορεῖ νὰ βασιλεύῃ χωρὶς νὰ κυβερνάῃ καὶ θ' ἄνε ἡσυχὸ τὸ κεφάλι του... Σ' ὅλους λοιπὸν ἦρθε τὸ πρᾶγμα βολικό καὶ μόνο σ' ἓναν δὲν ἦρθε οὔτε βολικό, οὔτε ταιριαστό. Μὰ ποιὸς ρωτᾷ γι' αὐτὸν τὸν ἓναν; Ποιὸς θέλει νὰ τὸν ξέρει;

* * *

Ἦρθε καὶ πέρασε στὸ χωριό ὁ θερισμὸς καὶ ὅπως

ὅπως περάσανε κ' οἱ ληψοδοσίεις μὲ τὸν τοκιστή, ἂν ὄχι γιὰ πάντα, τοῦλάχιστον γιὰ τὴν ὥρα, προσωρινά. Ξεχαστήκανε κ' οἱ πίκρες ἀπὸ τὴν ἔλειπνὴ ἀπόδοσι, γιατί τὴν χρονιά ἐκείνη κατόπι ἀπὸ τόσους κόπους, τόσο ἴδρω, μικρὰ πράγματα μείνανε στὰ χέρια τοῦ χωριανοῦ. Κι' ἄλλα πολλά ἤρθαν καὶ πέρασαν, ὅπως τόσα καὶ τόσα ἔρχονται καὶ περνοῦνε σ' αὐτὸν τὸν ψεύτικο τὸν κόσμο. Πλησίαζαν τὰ Χριστούγεννα, καὶ τί νὰ πῆ κανέναν! δὲν εἶνε πού κάθε τόπος ἔχει καὶ τὴν συνήθειά του; ἔπρεπε λοιπὸν νὰ γίνῃ ἡ συνήθεια κι' ὁ νόμος, ἀδιάφορο ἂν εἶχε ἢ δὲν εἶχε κανεὶς ὄρεξι νὰ κἀνῃ ἐτοιμασίεις γιὰ γιορτές.

Λοιπὸν ἀκριβῶς τὴν παραμονὴ ὁ μπάρομπα-Ράνκος σκουμπώθηκε νὰ κόψῃ γιὰ τὴν γιορτὴ τὸ γουρούνι πού τὸ ἔτρεφε ἀπὸ τὸ καλοκαίρι ἀκόμα γι' αὐτὲς τὶς μέρες. Οἱ γυναῖκες ἀνάψανε στὸ μέσο τῆς αὐλῆς φωτιά καὶ τὰ ἐγγονάκια τοῦ μπάρομπα-Ράνκου χόρευαν γύρω τῆς καὶ προσπαθοῦσαν νὰ τὴν πηδήσουν. Ὁ ἴδιος καταγινότανε ν' ἀκονίσῃ τὸν μπαλῆ, ὅταν τὰ σκυλιὰ ἄρχισαν νὰ γαυγίζουν κ' ὤρμησαν πρὸς τὴν ἐξώπορτα.

Ὁ μπάρομπα-Ράνκος, ὅπως ἦτανε ἀπορροφημένος ἀπὸ τὴν δουλειά του, μόλις ἔδωσε προσοχὴ σ' ἕναν καβαλλάρη πού σκούνησε τὴν πόρτα κ' ἔμπαινε μέσα, ἐνῶ πίσω του τὸν ἀκολουθοῦσε ἕνας χωροφύλακας πού προσπαθοῦσε νὰ διώξῃ τοὺς σκύλους.

Ὁ καβαλλάρης, κόκκινος ἀπὸ τὸ μεθύσι, μπῆκε δὲν μπῆκε στὴν αὐλὴ στραβοκύτταξε τὸν οἰκοκύρη καὶ τοῦ εἶπε δυνατὰ κι' ἀπότομα:

— Τί μοῦ χάσκεις, βρὲ κτῆνος;... δὲν βλέπεις πὼς εἶμαι δημόσιος ὑπάλληλος;... γιατί δὲν ἔρχεσαι νὰ μ' ἀπαντήσης, ἀμὲ ἀφήνεις νὰ μοῦ ρίχνονται τὰ σκυλιά σου;

— Τὰ σκυλιὰ εἶνε σκυλιά... πὼς θέλεις ἔτσι εὐκόλα εὐκόλα νὰ ξεχωρίσουν τὸν παληάνθρωπο ἀπὸ τὸν ὑπάλληλο... εἶπε ὁ μπάρομπα-Ράνκος, μ' ἕνα κρυφὸ χαμόγελο.

— Σὰν εἶνε ἔτσι, πᾶνε νὰ κλείσης τὰ σκυλιά σου κ' ἔλα σὺ νὰ γαυγίσης κατὰ τὸν ἄνθρωπο πού μπαίνει στὸ σπίτι σου.

— Ἐμένα, δές, τέτοιο πράμμα δὲν μοῦ περνᾷ ἀπὸ τὸ χέρι, τοῦ λόγου σου ἂν τὰ καταφέρνῃς, ἔβγα ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι μου καὶ γαύγιζε ὅσο βαστᾷ ἡ καρδιά σου.

— Τί;... τί; σὲ μένα μωρὲ τὰ λὲς αὐτὰ... ἄνθρωπο τοῦ Τσάρου;!

— Τί νὰ σοῦ κάνω... μὲ ρωτᾷς, σ' ἀπαντάω.

— Θὰ σοῦ δώσω... ἐννοια σου, θὰ σοῦ δώσω νὰ καταλάβῃς σὲ ποιόνα αὐθαδιάζεις. Θὰ σᾶς μάθω ἴγὼ πὼς πρέπει καὶ σὺ κ' οἱ ὅμοιοι σου νὰ φέρνονται πρὸς τὴν Ἐξουσία. Τώρα σκασμὸς κ' ἔλα νὰ τελειώνουμε... Ἦρθα γιὰ τοὺς φόρους... τ' ἀκοῦς, ἀναβολὲς πιά δὲν ἔχει, θὰ μοῦ πληρώσης τοὺς φόρους, ὡς καὶ τὴν πεντάρα... ὅλα τὰ καθυστερούμενα... μὲ καταλαβαίνεις;— Καὶ στὰ λόγια αὐτὰ «ὁ ἄνθρωπος τοῦ Τσάρου» ἢ «ἡ Ἐξουσία» (ὅπως ἀγαπᾷτε) ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του ἕνα στενόμακρο τερτέρι κι' ἄρχισε νὰ τὸ ξεφυλλίξῃ.

Ὁ μπάρομπα-Ράνκος παρατήρησε αὐτὴ τὴν μεθυσμένη «Ἐξουσία», σήκωσε τὸν ἕνα του τὸν ὄμο καὶ πρόσθεσε.

— Ἄν ἦρθες γιὰ τὸν φόρο, ἔκανες λάθος. Ἐγὼ ὅ,τι χρωστοῦσα στὸ Δημόσιο τὸ πλήρωσα τὸ καλοκαίρι προ- τοῦ νὰ θερίσουμε. Ἦρθε ἕνας σὰν τοῦ λόγου σου, χτύπη- σα τὸ κεφάλι μου, πῆρα δανεικά... ὡς εἶνε, καὶ ξεπληρώ- θηκα. Ἐχω καὶ ἀπόδειξι, ἂν ἀγαπᾷς, πεντάρα δὲν χρω- στάω.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ μπῆκε μέσα στὸ δωμάτιο, πῆρε ἀπὸ τὸ ράφι κάποιο κατάστιχο ποῦχε μαζί μ' ἄλλα χαρ- τιά, ζήτησε μέσα, βρῆκε τὴν ἀπόδειξι ποὺ τοῦ εἶχε δώ- σει ὁ εἰσπράκτορας καὶ πῆγε νὰ τὴν δείξῃ γιὰ νὰ ἐπι- κυρώσῃ τὰ ὅσα ἔλεγε.

Ἡ «Ἐξουσία» ἔπιασε μὲ τὰ δυὸ της τὰ δάχτυλα τὸ χαρτί, τὸ εἶδε ἀπὸ τὴν ὄψι, ἀπὸ τὴν ἀνάποδη, κ' ἔπειτα περιφρονητικὰ κι' ἀφοῦ χασμουρήθηκε τὴν πέταξε στὰ πόδια τοῦ χωρικοῦ.

— Αὐτὴ ἡ ἀπόδειξι δὲν ἔχει κῦρος, ποὺ πᾶ νὰ πῆ, δὲν ἀξίζει τίποτε. Αὐτὸς ποὺ εἶχε εἰσπράξει τὸ ποσό, ποὺ γράφει μέσα... δὲν τὸ κατάθεσε στὸ Δημόσιο Ταμεῖο. Αὐ- τὸς εἶνε παυμένος πιά, δὲν εἶνε εἰσπράκτορας. Τώρα σὺ θὰ μοῦ πληρώσῃς τὰ καθυστερούμενα, κι' ἂν ἔδωσες σὲ κανέναν λεφτά... Πᾶνε νὰ τὰ ζητᾷς. Ἐγὼ ἕνα ξέρω... Ἐχω διαταγὴ νὰ τὰ συνάξω καὶ νὰ τὰ καταθέσω στὸ Ταμεῖο. Ἄλλο τίποτε δὲν ξέρω. Μὲ τὸ καλὸ ἢ μὲ τὸ κακὸ τὰ καθυστερούμενα θὰ τὰ εἰσπράξω.

Ὁ μπάριμπα - Ράνκος ἔμεινε στὴν θέσι του σὰν καρ- φωμένος. Μιὰ στιγμή αἰσθάνθηκε σὰν μιὰ ζαλάδα στὸ κεφάλι. Ἐπειτα σὰν συνῆλθε ὅλα στραβὰ κι' ἀνάποδα τοῦ φαινότανε: Πῶς ἔτσι νὰ τὸν γελάσουν σὰν τὸ μι-

κρὸ παιδί! Ἐξ ἄλλου ὅμως τοῦ φαινότανε ἀκατανόητο πῶς ἔτσι «ἄνθρωποι τοῦ Τσάρου» κάνουν τέτοιες βρω- μοδουλειές! Παρατήρησε προσεκτικὰ τὴν «Ἐξουσία» μὲ τὰ πρησμένα ἀπὸ τὸ μεθύσι μάτια καὶ ρώτησε:

— Καὶ δὲν μοῦ λές, παρακαλῶ, ἀπὸ ποῦ μπορῶ ἐγὼ νὰ ξέρω ὅτι σὺ εἶσαι καλύτερος ἀπ' τὸν ἄλλον, ποὺ εἰσπράξε τὸν φόρο, καὶ δὲν τὸν ἔδωσε στὸ Ταμεῖο; Αἴριο ἔρχεται ἄλλος καὶ μοῦ λέει τὸ ἴδιο. Ἄν τὸ Δη- μόσιο, ποὺ σᾶς διορίζει καὶ σᾶς στέλνει, δὲν εἶνε σὲ θέσι νὰ ξέρῃ ποιὸς ἀπὸ σᾶς τί πέρνει καὶ ποῦ τὰ δίνει... ἐγὼ θὰ σᾶς ξέρω; Τί φταίω ἐγώ; Ὅποιος σᾶς στέλνει, μ' ἐκείνονα πᾶτε νὰ ξεκαθαρίσῃτε τοὺς λογαριασμούς σας. Ἐγὼ μιὰ φορὰ πλήρωσα!

Λέγοντας αὐτὰ ὁ μπάριμπα - Ράνκος γύρισε τὴν ράχη στὸν ἀπροκάλεστο φίλο, σήκωσε τὸν μπαλτᾶ του καὶ κίνησε νὰ σφάξῃ τὸ γουρουνὶ του.

Ἡ «Ἐξουσία» θεώρησε αὐτὸ τὸ φέροσιμο ἐνὸς ἀπλοῦ χωρικοῦ γιὰ ἄτοπο καὶ προσβλητικὸ ἀπέναντί της κι' ἀποφάσισε νὰ τοῦ δώσῃ ἀμέσως νὰ καταλάβῃ τὸ τί εἶνε καὶ τί μπορεῖ νὰ κάνῃ. Μὲ μιὰ ξεσυρμένη φωνὴ ὁ με- θυσμένος εἰσπράκτορας διάταξε τὸν χωροφύλακα νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ κι' ὁ ἴδιος κίνησε νὰ μπῆ μέσα στὸ σπίτι γιὰ νὰ κατάσῃ ὅ,τι θὰ τοῦ ἔπεφτε πιὸ πρόχειρα.

Ὁ μπάριμπα - Ράνκος ἀκουσε αὐτὴ τὴ διαταγὴ, στα- μάτησε, γύρισε πίσω τὸ κεφάλι κι' ἀντελήφθηκε τὸν σκοπὸ τῆς «Ἐξουσίας». Μὲ τρία μεγάλα βήματα στά- θηκε μπροστὰ στὴν ἐσώθυρα τοῦ σπιτιοῦ του κι' ἀκουμ- πάντας τὸν μπαλτᾶ, εἶπε:

— Νά μὴν τολμήσῃ κανένας σας νὰ περάσῃ αὐτὸ τὸ κατώφλι γιατί θὰ πάῃ κατὰ διαβόλου!

Ὁ εἰσπράκτορας ἀψηφώντας τὰ λόγια αὐτὰ προχώρησε νὰ τοῦ πάρῃ τὸν μπαλῶν, ἐνῶ συγχρόνως ἔβριζε τὸν χωροφύλακα ποὺ κοντοστεκότανε καὶ δὲν ξεσπάθωνε νὰ προστατέψῃ τὴν ἀξιοπρέπεια τῆς «Ἐξουσίας». Ἀλλὰ τὴν ἴδια τὴν στιγμή κάτι ἄστραψε πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του, ἀκούστηκαν τρομαγμένες γυναικείες φωνές ἀπὸ πίσω κι' ὁ εἰσπράκτορας σωριάστηκε καταγῆς αἵματομένος.

* *

Τίνος χροιαζότανε τὸ τραγικὸ αὐτὸ ἐπεισόδιο;

Γιατί νᾶρθοῦν ἔτσι τὰ πράγματα ποὺ νὰ γίνῃ φωνῆς ἕνας καλὸς νοικοκύρης κ' ἕνας ὀφέλιμος πολίτης;

Νά, πῶς συνέβησαν ὅλ' αὐτά.

Ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἰσχυροὺς βουλευτὲς ἐπέμενε στὸν ὑπουργὸ τῶν Οἰκονομικῶν σώνει καὶ καλά νὰ διορίσῃ κάποιον ξάδερφό του, ὅπως ἔλεγε, εἰσπράκτορα. Ὁ ὑπουργὸς ἤξερε πῶς αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος οὔτε προσόντα εἶχε γιὰ νὰ διορισθῇ ὑπάλληλος οὔτε ἦτανε κατ'ἀλληλος γι' αὐτὴν τὴν δουλειά. Μὰ ἐξ' ἄλλου πῶς νὰ δυσαρεστήσῃ ἕναν κομματικὸ φίλο, μιὰ προσωπικότητα, ἕναν ἀπὸ τοὺς πιὸ ἰσχυροὺς βουλευτὲς ποὺ ἔσερνε πίσω του κι' ἄλλους. Ὑποχώρησε λοιπὸν κ' ἔτσι πῆρε τὸ διορισμὸ του ὁ προστατευόμενος τοῦ βουλευτῆ. Δὲν πέρασε ὅμως πολὺς καιρὸς κι' ὁ νεοδιορισμένος εἰσπράκτορας, ἀφοῦ συνεννοήθηκε καὶ μὲ τὸν σαράφη τὸν

Μουσιόν, ὁ ὁποῖος πάλιν εἶχε κάτι ἀνοικτοὺς λογαριασμοὺς μὲ τὸν βουλευτῆ, ξεγύμνωσε ἕνα σωρὸ χωριά καὶ καταχράσθηκε λεφτά, κερδεμένα μὲ τόσους κόπους καὶ μόχθους.

Θὰ μοῦ πῆτε, πῶς ὁ βουλευτὴς βγαίνει ἀπὸ τὸ λαὸ κι' ὁ ὑπουργὸς ἐπίσης βγαίνει ἀπὸ τὸ λαὸ.

Μὰ ποιός, ποῖος θὰ μᾶς γλυτώσῃ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ; ποιός;

* *

Νύχτωσε. Ὁ μάρμαρα-Ράνκος φυλακισμένος σ' ἕνα ἀχούρι τῆς Κοινότητος τάχει σαστίσει ὁ ἄνθρωπος καὶ δὲν εἶνε σὲ θέσι ν' ἀντιληφθῇ καὶ νὰ ἐξηγήσῃ πῶς ὅλα αὐτὰ γινήκανε καὶ γιατί τελοσπάντων ἔπρεπε νὰ γίνουν. Τοῦ φαινότανε πῶς ὄνειρεύεται κακὸ καὶ βαρὺ ὄνειρο.

Ἀκουμπώντας στὸ μικρὸ παράθυρο τῆς φυλακῆς του, μιὰ στιγμή παρατήρησε ἕνα ἄστρο ποὺ ξεχώριζε σ' ὁμορφιά ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα καὶ λαμποκοποῦσε πολὺ πολὺ περισσότερο ἀπὸ χίλια ἄλλα, ἀραδιασμένα σὰν καντήλια στὸν οὐρανό. Ἀπὸ τὸ τρεμουλιαστὸ φῶς τ' ἀστεριοῦ ἐκείνου ἢ πονεμένη του ψυχῆ σὰν νὰ περιμένῃ νὰ φωτισθῇ, σὰν ἀπ' αὐτὸ νὰ περιμένῃ νὰ τοῦ πῇ κάτι, κάτι νὰ τοῦ φανερώσῃ. Καὶ θυμήθηκε πῶς τὰ παιδιὰ στὸ σπίτι διάβαζαν κάποτε σ' ἕνα βιβλίον τους ὅτι ἕνα λαμπερὸ ἄστρο φανέρωσε τὸν δρόμο σὲ μερικοὺς βασιληάδες νὰ πάνε νὰ προσκυνήσουν τὸν Χριστό, τὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου. Νᾶταν, ἐσκεπτότανε, αὐτὸ τὸ ἄστρο;

κι' ἂν τυχὸν ἦτανε τὸ ἴδιο, πῶς θὰ μποροῦσε νὰ καταλάβῃ ἂν θὰ περάσῃ πολὺς ἀκόμα καιρὸς γιὰ νὰ ὀδηγήσῃ τὸ ἴδιο ἐκεῖνο ἄστρο τὸν κόσμον στὸν ἴσιον δρόμον, τὸν δρόμον τοῦ γλυτωμοῦ;..

Τὴν ὥρα ἐκείνη ἀκούστηκε ἀπὸ μακρὰ ὁ ἀχὸς τῆς χωριανῆς καμπανούλας χαρμόσυνα νὰ χτυπᾷ γιὰ τὰ Χριστούγεννα καὶ μιὰ στιγμή τοῦ φάνηκε σὰν ν' ἀκούῃ τὸ χριστουγεννιάτικο τροπάρι. Ἀθέλητα ψιθύρισαν τὰ χεῖλη του :

—Μήγαρις ἀλήθεια γεννήθηκε!..

Καὶ γιὰ νὰ λύσῃ τὴν ἀμφιβολία του ὁ μπάρμπα-Ράνκος ξανακύτταξε πρὸς τὸ λαμπερὸ ἐκεῖνο ἄστρο. Ὅταν τὸ εἶδε ἔτσι ὠραῖο νὰ ἐξακολουθῇ νὰ λαμποκοπᾷ, τοῦ φάνηκε πὼς ἦ τρεμουλιαστὴ λάμψη του κάτι τοῦ ἐβεβαίωνε καὶ σηκώνοντας τὸν ὄμο του μ' ἀμφιβολία ψιθύρισε:

—Μπορεῖ καὶ νὰ γεννήθηκε!

Ο ΜΠΑΗ-ΓΚΑΝΙΟΣ

ΒΟΗΘΗΣΑΝΕ τὸν Μπάη-Γκάνιο ⁽¹⁾ νὰ ξεφορτώσῃ ἀπὸ τίς πλάτες του τὸ τούρκικὸ του γιουμουρλούκι ⁽²⁾, φόρεσε ἕναν βελγικὸ μανδύα, —κι' ὄλοι εἶπαν: ὁ Μπάη-Γκάνιος ἔγινε πιά Εὐρωπαῖος...

—Λοιπόν, κύριοι, ποιὸς θὰ μᾶς διηγηθῆ κατὶ γιὰ τὸν Μπάη-Γκάνιο;

—Ἐγώ.

—Στάσου, κ' ἐγὼ ξέρω κατὶ νόστιμο...

—Νὰ σᾶς πῶ ἐγώ.

“Ὅλοι εἶχαμε κατὶ νὰ διηγηθοῦμε. Τέλος μείναμε σύμφωνοι ν' ἀρχίσῃ ὁ Στάθης κι αὐτὸς ἄρχισε τὴ διήγησή του.

Ο ΜΠΑΗ-ΓΚΑΝΙΟΣ ΤΑΞΙΔΕΥΕΙ

Τὸ τραῖνο μὲ τὸ ὁποῖο ταξιδεύαμε χῶθηκε μέσα στὸν πελώριο θόλο τοῦ σταθμοῦ τῆς Βούδα-Πέστας. Ἄφησαμε τὸ κουπέ μας καὶ μπήκαμε μὲ τὸν Μπάη-Γκάνιο στὸν μπουφέ. Ἦξερα πῶς ἐδῶ θὰ περιμέναμε τὸ λιγώτερο μιὰν ὥρα καὶ γι' αὐτὸ κάθησα ξέγνοιastos σ' ἕνα τραπέζι καὶ παράγγειλα νὰ μοῦ φέρουں μιὰ μύρρα καὶ

(1) Μπάη=μπάρμπας.

(2) Χοντρὸ καὶ βαρὺ ἀμπαδέσιο ἐπαναφόρι, ἀπὸ μέσα φοδραρισμένο μὲ ἀρνικὸ γούνωμα.

κάτι γιὰ πρόγευμα. Ὁ κόσμος γύρω μας βογγοῦσε σὰν μελίσσι. Μέσα σ' αὐτὸν ἔβλεπες ἀφράτα γυναικῆσια πρόσωπα, ὄλο δροσιὰ καὶ χάρη. Τί νὰ σᾶς πῶ;.. οἱ Οὐγγροὶ δὲν μοῦ πολυαρέσουν, ὅταν ὅμως πρόκειται γιὰ Οὐγγαρέζες ἄλλο τὸ ζήτημα. Ἔτσι ποῦμουνα ἀπορορημένος ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ ζαλισμένος ἀπὸ τὸν θόρυβο δὲν ἐνόησα πότε ὁ Μπάη-Γκάνιος πῆρε τὰ δισάκκια του καὶ ξαφανίστηκε. Τὸ ποτήρι του ἄδειο. Παρατήρησα γύρω μου· τὸν ζήτησα μὲ τὸ μάτι μέσα στὸ πλῆθος. Πουθενά. Ποῦ πῆγε αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; Ψάχνω στὸ ἐστιατόριο, δὲν εἶνε. Βγαίνω ἔξω στὴν εἴσοδο τοῦ σταθμοῦ· κ' ἐκεῖ δὲν τὸν βρῶ. Ἄφαντος. Τότε μοῦ ἤρθε στὸ νοῦ, πὼς μαζί του εἶχε ἕνα ντόπιο κιλμάκι καὶ κατεβαίνοντας τ' ἄφησε στὸ κουπέ. Δίχως ἄλλο, σκέφθηκα, θὲ νὰ πῆγε νὰ δῆ μήπως τοῦ τὸ ξεσήκωσαν.

Ἐπέστρεψα πίσω στὸ μπουφέ. Εἶχαμε καιρὸ ἀκόμα μισὴ ὥρα περίπου γιὰ ν' ἀναχωρήσῃ τὸ τραῖνο καὶ συνεχίσουμε τὸ ταξίδι μας. Πίνω μακαρίως τὴν μύρρα μου καὶ χάσκω γύρω. Ὁ θυρωρὸς κάθε πέντε λεπτὰ χτυπάει ἕναν μεγάλο κώδωνα καὶ ψύχραϊμα μ' ἕναν ὀκνὸ τόνο ὀνομάζει τίς πόλεις ποὺ πρόκειται νὰ περάσῃ τὸ τραῖνο ποὺ ἀναχωρεῖ. «Χε-γκεφ-φε-νε-τε-χε-γκί, Κεσσκε-ρες, Σε-γκε-ντίν, Οὔϊ-βε-ντέκ». Μερικοὶ Ἄγγλοι καὶ Ἄγγλιδες τὸν χάσκανε στὸ στόμα, κι' αὐτὸς, συνηθισμένος φαίνεται νὰ ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴ τοῦ κόσμου μὲ τὴν ἰδιόρρυθμὴ του γλῶσσα, χαμογελοῦσε μ' αὐταρέσκεια καὶ μὲ τὴν βραχνὴ φωνὴ του ἐξακολουθοῦσε πιὸ δυνατὰ: Οὔϊ-

βε-ντέκ, Κίρ-κε-ρές,—Χε-ρεσ-φε-κε-τε-χι-γκί... τονίζοντας την κάθε συλλαβή.

Ἔμειναν ἀκόμα δεκαριὰ λεπτὰ γιὰ νὰ φύγη τὸ τραῖνο μας. Ἐγὼ πλήρωσα γιὰ τὸν ἑαυτό μου, πλήρωσα καὶ τὴν μύρα τοῦ Μπάη-Γκάνιου καὶ βγήκα στὴν ἔσσοδο τοῦ σταθμοῦ μὲ σκοπὸ νὰ τὸν ξαναζητήσω. Ἀκριβῶς τὴν στιγμή κείνη στὸν θόλο τοῦ σταθμοῦ ἔμπαινε ἀργοκινούμενο ἓνα ἄδειο τραῖνο καὶ φαντασθῆτε τὴν ἐκπληξί μου ὅταν σ' ἓνα ἀπὸ τὰ παράθυρά του παρατήρησα μισοβγαλμένο τὸν Μπάη-Γκάνιο. Μόλις μ' ἀντελήφθηκε ἔβγαλε τὸ καλπάκι του, ἄρχισε νὰ τὸ κουνῆ καὶ μὲ ζωηρὲς χειρονομίες μοῦ μιλοῦσε κάτι ποὺ δὲν μπόρεσα νὰ ἐννοήσω ἀπὸ τὸν θόρυβο ποῦκανε ἢ μηχανή. Ὅπωςδὴποτε ὅμως πάνω κάτω κατάλαβα τί εἶχε συμβῆ.

Μόλις σταμάτησε τὸ τραῖνο ὁ Μπάη-Γκάνιος πήδησε κάτω, ἔτρεξε κοντά μου κι' ἀνακατεύοντας σὲ κάθε φράσι του καὶ μιὰ βρισιά (ποὺ μὲ τὴν ἄδειά σας δὲν θὰ τὴν ἐπαναλάβω) μοῦ εἶπε:

— Ὦχ, βρὲ ἀδερφέ—σκοτώθηκα νὰ τρέχω.

— Ποῦ ἔτρεχες, Μπάη-Γκάνιο;

— Ποῦ ἔτρεχα;—βέβαια, ξέχασα. Σὺ κἀθουσαν στὸν μπουφὲ καὶ ξαποχάθηκες νὰ χάσκης ποδογύρους...

— Καὶ λοιπόν;

— Λοιπόν... ἀκούω κεῖνον τὸν μακρύλακα νὰ χτυπάη τὸ κουδούνι καὶ νὰ σφουρίζη ἢ μηχανή. «Τὴν πάθαμε», σκέφθηκα,—δὲν πρόφθασα βλέπεις, νὰ σ' εἰδοποιήσω, βγαίνω ἔξω... τί νὰ ἴδῶ, τὸ τραῖνο μας φεύγει!

Ἄμὲ τώρα! τὸ κιλίμι μου! Πέρνω, ποὺ λές, τὸ ξοπίσω του, τρέχει τὸ τραῖνο, τρέχω ἐγώ... μὴν τὰ ρωτᾶς. Ποτὲ μου δὲν ἔτρεξα στὴν ζωὴ μου ἔτσι. Τέλος σταμάτησε. Ρίχθηκα νὰ μπῶ, ἀνοίγω τὴν πόρτα, χόπ, καὶ μέσα. Ἐνας σιδηροδρομικὸς μοῦ φώναξε θυμωμένος—χεκέ, μεκέ,—ἐγὼ ξέρεις, δὲν φτύνω στὸ χέρι, ἀγρίεψα, τοῦ δείχνω καὶ τὸ κιλιμάκι. Τί τὰ θές... βρέθηκε γνωστικὸς ἄνθρωπος, κατάλαβε τί τρέχει. Μάλιστα χαμογέλασε. Ποιὸς νὰ ὑποθέσῃ πὼς θὰ γυρίζαμε πάλι πίσω! Ἄναποδιὲς οὐγγαρέζικες, φίλε μου!

Τὸ ἐπεισόδιο τοῦ Μπάη-Γκάνιου μ' ἔκανε νὰ γελάσω μ' ὅλη μου τὴν καρδιά. Τὸ τραῖνο ἔκανε μανέβρες γιὰ νὰ μπῆ σ' ἄλλη γραμμὴ κι' ὁ κακομοίρης ἔτρεχε τρία ὀλάκερα χιλιόμετρα γιὰ νὰ τὸ φτάσῃ. Μὰ πὼς μπορούσε νὰ γίνῃ ἄλλοιῶς; μέσα ἦταν τὸ κιλιμάκι του.

— Ναί, τοῦ λέω, μὰ ξέρεις; Στὴ βιαστικάδα σου ξέχασες, Μπάη-Γκάνιο, νὰ πληρώσης τὴν μύρα σου.

— Σπουδαῖα τὰ πράσα! Λίγο μᾶς ἐκμεταλλεύονται αὐτοὶ οἱ ξένοι! εἶπε μ' ἓναν τόνο ποὺ δὲν ἐπέτρεπε ἀντίρρηση.

— Ὅπωςδὴποτε ἐγὼ τὴν ἐπλήρωσα.

— Εἶχες, φαίνεται, μπόλικα χρήματα καὶ τὴν ἐπλήρωσες. Μὰ ἔλα ν' ἀνεβοῦμε γιὰ νὰ μὴν τρέχουμε πίσω ἀπ' τὸ τραῖνο, εἶπε μ' ἓναν τόνο συμβουλευτικὸ ὁ Μπάη-Γκάνιος.

Μπήκαμε στὸ διαμέρισμά μας. Ὁ φίλος κἀθησε πάνω στὰ δισάκκια του μὲ τὴ ράχη γυρισμένη σὲ μένα. Ἐβγαλε ἀπὸ μέσα μισὴ πῆττα κασέρι, ἔκοψε μὲ τὸν

σουγιά του μιὰ μικροσκοπική φέτα, ἔπειτα μιὰ χοντρή κομματάρα ψωμί κι' ἄρχισε νὰ τρώγῃ χτυπώντας μὲ θόρυβο τὰ χεῖλη του καὶ μὲ φανερὴ ὄρεξι. ἸΟὶ μοῦνες πρὶν νὰ μποῦνε στὸ στόμα ἔπερναν ἀνάμεσα στὰ δάχτυλά του διάφορα σχήματα καὶ συχνὰ τέντωνε τὸν λαιμὸ του γιὰ νὰ καταπιῇ τὸ ξερομπούκι.

Ἄφου ἔφαγε, ἀναρρώθηκε κάμποσες φορές, κατόπι μάζεψε μέσα στὸ καλπάκι του τὰ ψίχουλα, ἀπ' ἐκεῖ στὴν φοῦχτα κ' ἴσια στὸ στόμα. Σὰν νὰ μονολογοῦσε τὸν ἄκουσα νὰ λέῃ: «Ἄχ καὶ νᾶταν ἕνας χριστιανὸς νὰ μὲ κερᾶσῃ ἕνα ποτήρι κρασάκι!».

Κάθησε ἀντίκρου μου, χαμογέλασε μὲ ἀγαθότητα κι' ἀφου μὲ παρατήρησε κανένα λεπτὸ σιωπηλά, εἶπε:

— Τοῦ λόγου σου θὲ νὰ ταξίδεψες πολὺ. Θὰ εἶδες βέβαια κόσμο καὶ κοσμάκη!

— Ναί, Μπάη-Γκάνιο, ἀρεκέτᾶ.

— Ἄμ' ἐγώ;.. ρωτᾶς;.. καὶ ποῦ δὲν ἔχω πάει. Ἄφησε τὴν Ἀδριανού καὶ τὴν Πόλι. Ἄμὲ τὴ Βλαχιά; Τὴν ξέρεις τοῦ λόγου σου τὴ Βλαχιά; Τί Γιούργεβο, Τουρνο-Μουγουρέλι, Πλοέστι, Βραΐλα, Βουκουρέστι, Γαλάτσι (γι' αὐτὸ, δὲς δὲν θυμοῦμαι καλά, πῆγα δὲν πῆγα).— Ὅλα τὰ ξαράδισα...

Ὁ δρόμος μας ὡς τὴν Βιέννα πέρασε μονότονα. Ἐγὼ πῆρα ἕνα βιβλίον στὸ χέρι, πρότευνα ἕνα ἄλλο στὸν Μπάη-Γκάνιο ἔτσι γιὰ νὰ σκοτώσουμε τὸν καιρὸ. Δὲν τὸ δέχθηκε. Διάβασε, λέει, τόσα πολλὰ στὸν καιρὸ του!.. καλύτερα νὰ πάρῃ ὁ ἄνθρωπος ἕναν ὕπνο. «Ἔτσι κ' ἔτσι πλήρωσα, εἶπε, τουλάχιστον ν' ἀπολάψω τὸν καναπέ».

Σὲ λίγο ἀποκοιμήθηκε κ' ἔβαλε ἕνα τέτοιο ροχαλητό, ποῦ τὸ μούγγρισμα θηριοῦ δὲν ἔπιανε χαρτωσιὰ κοντὰ του.

Ο ΜΠΑΗ-ΓΚΑΝΙΟΣ ΣΤΗ ΒΙΕΝΝΑ

Φτάσαμε στὴ Βιέννα καὶ κονέψαμε στὸ πατροπαράδοτο ξενοδοχεῖο «Λόντρα». Οἱ ὑπηρέτες μὲ προθυμία πήρανε ἀπὸ τὰ χέρια μου τὴν τσάντα ποῦχα καὶ θέλησαν νὰ βοηθήσουν καὶ τὸν Μπάη-Γκάνιο πέρνοντας τὰ δισάκια του. Ἄς μὴν ξεχνοῦμε ὅμως πὼς μέσα κεῖ εἶχε ροδέλαιο γιὰ πούλημα. Δὲν τοὺς τᾶδωσε. Ποῖὸς ξέρει... ἴσως ἀπὸ λεπτότητα.

Μπαίνοντας στὸ δωμάτιο μοῦ ἐξήγησε τὴν αἰτία.

— Πὼς νὰ τοὺς τὰ δώσω, βρὲ ἀδερφέ! Γκιούλι τὸ λένε αὐτὸ, δὲν εἶνε παῖξε-γέλασε. Παρᾶ σηκώνει. Μυρίζει τὸ διαβολεμένο μιὰν ὥρα μακρῶν. Βρίσκεται, ποῦ λές, ἕνας φιλαράκος, χώνει στὸ δισάκι τὸ χέρι, σοῦ ξεσηκώνει κανένα μπουκαλάκι τρέχα γύρευέ τον ἔπειτα!— Καὶ χαμηλώνοντας τὴ φωνὴ πρόσθεσε. Ὅλοι τους ἕνα προᾶμμα εἶνε, ὅλοι τους λαδωμένοι. (Ὁ Μπάη-Γκάνιος ἤθελε νὰ πῆ ἴσως περιποιητικοί, μὰ στὸ λεξικὸ τέτοια λέξεις δὲν ὑπῆρχε). Μὴ βλέπεις ποῦ σπάνουν τὴν μέση τους στὶς ὑποκλίσεις. Θαρρεῖς τὸ καλὸ σου θέλουν; Ἄϊνς, τοσβάι, γκουτ-μόργκεν... καὶ τὰ ρέστα. Γιατὶ τὰ λένε; γιὰ νὰ βγάλουν τὸ ψαλτικὸ τους. Παντοῦ μπαξίσι. Κάθεσαι, σηκώνεσαι, — μπαξίσι. Τοὺς σιχάθηκε ἡ ψυχὴ μου! Ἐγὼ, ποῦ λές, γι' αὐτὸ προσπαθῶ νὰ τὸ σκάω ἀπ' τὸ ξενοδοχεῖο, ἔτσι ἀθόρυβα, χωρὶς νὰ μὲ πάρουν μυρωδιά. Μὰ δὲν τὰ καταφέρνω πάντα. Ὅλο τοὺς βλέ-

πεις νὰ σοῦ ἀπλώνουν τὸ χέρι. Ζητιάνοι... ἀληθινοὶ ζητιάνοι.

Ἐγὼ τὸν συμβούλεψα νὰ δώσῃ τὸ ροδέλαιο στὸν ταμῖα.

—Στὸν ταμῖα!! φώναξε μ' ἀπορία κ' ἡ φυσιογνωμία του πῆρε μιὰν ἔκφρασι σὰν νὰ μὲ λυπόταν κατάκαρδα γιὰ τὴν τόση μου ἀφέλεια. Σεῖς οἱ πεπαιδευμένοι, εἶπε, σὰς βεβαιῶ εἶστε γιὰ τὰ πανηγύρια. Κι' ἀπὸ ποῦ νὰ ξέρω γώ, παρακαλῶ, ἀπὸ τί μαλλιά βαστάει ἡ σκούφια τοῦ ταμῖα σου! Ξεσηκώνει τὸ γκιούλι μου... Χάνεται... κ' ἔπειτα τί νὰ κάνω! Λοιπὸν νὰ σοῦ πῶ κάτι, εἶπε σὲ τόνον ἐμπιστευτικό. Βλέπεις αὐτὸ τὸ ζωνάρι; —κι' ἀνασηκώνοντας τὸ πλατύ του γελέκι μοῦδειξε τὸ ζωνάρι του, —ὄλα τὰ μουσκάλια (!). Λίγο θὰ μὲ βαραίνουν, δὲν σοῦ λέω, μὰ εἶνε κανένας τοῦλάχιστον ἥσυχος.

Ὁ Μπάη-Γκάνιος, σ' αὐτὸ ἀπάνω, γύρισε τὴ ράχη του σ' ἐμένα (σκέφθηκε βέβαια: ποίος τὸν ξέρει τί καπνὸ φουμάρει κ' αὐτός), ξεκούμπωσε τὸ γελέκι του κ' ἄρχισε νὰ χώνῃ τὰ μουσκάλια του τῶνα πάνω στ' ἄλλο μέσα στὸ ζωνάρι του.

Τοῦ εἶπα νὰ πᾶμε νὰ γευματίσουμε.

—Ποῦ νὰ πᾶμε;

—Ποῦ ἄλλοῦ· κάτω στὸ ἐστιατόριο.

—Εὐχαριστῶ, εἶπε, δὲν πεινῶ καθόλου. Τοῦ λόγου

(¹) Μεγὰ μπουκάλια ποῦ συνήθως περιέχουν δεῖγμα ἀπὸ ροδέλαιο. Κ' ἐπειδὴ τὸ ροδέλαιο ἔχει ἀξία, κ' αὐτὰ τὰ μπουκαλάκια, ἂν καὶ περιέχουν 2-3 δράμα, θεωροῦνται πολυτίμητα.

σου ἐλεύθερα. Νὰ πᾶς νὰ φᾶς. Ἐγὼ θὰ σὲ περιμένω ἐδῶ.

Βάζω στοίχημα πὸς μόλις ἔκλεισα τὴν θύρα, ὁ φίλος ἔβγαλε τὸ ψωμοτύρι του καὶ τὴν ἐπάτωσε. Γιατί νὰ ξοδεύει ἄδικα χρήματα γιὰ ζεστὸ φαγί; Τί σημασία ἔχει. Ἐπειτα δὲν θὰ πεθάνει τῆς πείνας!

Μόλις ἔφαγα, ὠδήγησα τὸν Μπάη-Γκάνιο σ' ἓνα γνωστὸ βουλγαρικὸ κατάστημα, τὸν ἄφησα ἐκεῖ, πῆρα τὸ τραμ καὶ πῆγα στὸ Σεμπροῦν. Περιπάτησα ἀνάμεσα στὶς δενδροστοιχίες, χάρηκα ἀπὸ μακριὰ τὴν Βιέννα καὶ τὰ προάστειά της, ἔπειτα μῆκα στὸ ζωολογικὸ κῆπο νὰ δῶ τίς μαϊμούδες ποῦνε κεῖ. Χάσκοντας ἐδῶ κ' ἐκεῖ δὲν ἔνοιωσα πὼς πέρασε ἡ μέρα. Κατάβραδα ἐπέστρεψα στὸ ξενοδοχεῖο κ' ἀνέβηκα στὸ δωμάτιο. Ὁ Μπάη-Γκάνιος ἦτανε μέσα. Θέλησε νὰ μ' ἀποκρύψῃ τὸ τί ἔκαμνε. Δὲν τὸ κατώρθωσε. Τὸν τσάκωσα ποῦρραβε μιὰ πρόσθετη τσέπη στὸ ἀντερί του ἀπὸ μέσα. Σὰν πρακτικὸς ἄνθρωπος, βλέπετε, ποῦταν ὁ Μπάη-Γκάνιος, κάτω ἀπὸ τὸ κοστοῦμι του ἔξακολουθοῦσε νὰ φορῇ ἓνα ἀντερί χειμῶνα καλοκαίρι. Ἀκολουθοῦσε ἴσως σ' αὐτὸ τὴ λαϊκὴ παροιμία: «Κινώντας γιὰ ταξίδι, μὴν ξεχνᾶς νὰ πάρῃς ψωμὶ τὸν χειμῶνα καὶ ροῦχο τὸ καλοκαίρι».

—Κάτι τσέπες μοῦ ράβεις, τοῦ εἶπα ἀστεϊζόμενος. Θᾶκανες χρυσὲς δουλειές, φαίνεται, μὲ τὸ ροδέλαιο καὶ δὲν ξέρεις ποῦ νὰ κρύψῃς τὰ εἰκοσόφραγκα!

—Ποίος... ἐγὼ. Λάθος ἔχεις. Μεγάλο λάθος. Ὅχι. Δὲν ἔρραβα τσέπες. Τί νὰ τίς κάνω. Τσέπες πολλές!!... φτάνει παράδες νᾶχῃς. Ἀλλά, ξέρεις, σχίσθηκε τὸ ροῦχο

μου, κ' εἶπα νὰ τὸ ράψω... Σὺ πῶς πέρασες; διασκέδα-
σες;... Καλὰ ἔκανες.

— Γιατί καὶ σύ, Μπάη-Γκάνιο, νὰ μὴν βγῆς ἔξω,
νὰ κάνης ἓνα γυράκι, νὰ δῆς τὴν Βιέννα, νὰ εὐχαριστη-
θῆς;

— Τί νὰ δῶ τὴν Βιέννα σου. Πολιτεία σὺν πολι-
τεία καὶ δαύτη. Δρόμος, καλντιρίμια, ἀνθρῶποι ἐδ' ὃ, ὅπως
παντοῦ. Τὰ αὐτὰ τοῖς αὐτοῖς. Κι' ὅπου νὰ πᾶς, πάντα
γκουτ-μόργκεν καὶ πάντα παρᾶ. Γιατί τὰ παραδάκια μου
νὰ τὰ δίνω σ' αὐτοὺς τοὺς Ἑβραιογερμανοὺς; καὶ σὲ
μᾶς ἔχει ποιὸν νὰ τὰ ξοδεύη.

Ο ΜΠΑΗ-ΓΚΑΝΙΟΣ ΣΤΟΥ ΙΡΕΤΣΕΚ⁽¹⁾

— Αὐτὰ ποὺ μᾶς διηγῆθηκαν γιὰ τὴν Βιέννα, εἶπε
ὁ ντροπαλὸς ὁ Ἥλτσιος, ἔγιναν πολὺ ὑστερώτερα. Ἐγὼ
ξέρω θετικά, ὅτι ὁ Μπάη-Γκάνιος πέρασε ἀπὸ τὴν Βιέννα
δυὸ χρόνια πρὸ αὐτοῦ, πῆγε στὴν Πράγα, ὅπου ἔμεινε
ἀρεκτὸ καιρὸ καὶ πούλησε μάλιστα ὄχι λίγο ροδέλαιο.
Θέλετε νὰ σᾶς διηγηθῶ γι' αὐτὸ του τὸ ταξίδι;

— Καὶ ρωτᾶς; ἅμα πρόκειται γιὰ τὸν Μπάη-Γκάνιο
ὁ ῥώτημα δὲ θέλει.

— Καλὰ λοιπόν. Ἔτσι ποῦλεγα, ὁ Μπάη-Γκάνιος

(1) Ὁ Τσέχος καθηγητὴς καὶ ἱστορικὸς Κωνστ. Ἱρετσεκ εἶνε πολὺ γνωστὸς καὶ πολὺ ἀγαπητὸς στὴν Βουλγαρία. Ἐργά-
σθηκε μὲ ἀγάπη καὶ μεγάλη ἐπιτυχία γιὰ τὴν λύσι τοῦ ἀγρο-
τικοῦ της ζητήματος στὴν Βουλγαρὰ κ' ἔγραψε τὴν καλύτερη
καὶ πληρέστερη ἱστορία τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους.

ἀπὸ τὴν Βιέννα τράβηξε ἴσα γιὰ τὴν Πράγα. Κατεβαί-
νει στὸν σταθμὸ, πέρνει στὸν ὄμο του τὰ δισάκκια καὶ
βγαίνει στὸν δρόμο. Οἱ ἀμαξάδες μόλις τὸν εἶδαν ἔπε-
σαν ὁ ἓνας ἀιάνω στὸν ἄλλονε ποιὸς νὰ τὸν πρωτο-
πάρη. Αὐτὸς τίποτε, τοῖς βλέπει κατὰμματα καὶ στὸ τέ-
λος δίνει σημεῖο μὲ τὸ κεφάλι, ὅτι δὲν τοῦ χρειάζεται
ἀμάξι. Ἐκεῖνοι κατὰλαβαν τὸ ἀντίθετο κ' ἓνας ἀμαξᾶς
τραβᾶ τὸ ἀμάξι μπροστά του. Ὁ Μπάη-Γκάνιος νευ-
ριάζει, βρίζει, χειρονομεῖ. Τέλος ἐπεμβαίνει ἓνας ἀσιτυνό-
μικὸς καὶ διατάζει τοὺς ἀμαξάδες νὰ παραιμερίσουν.

Ὁ Μπάη-Γκάνιος ἐνῶ στέκει πάντα στὴν ἴδια θέσι
ἀνεβοκατεβάζει μὲ τὸν νοῦ του πῶς θὰ μποροῦσε νὰ
μάθη τὴν διεύθυνσι τοῦ ἱστοριογράφου μας Ἱρετσεκ. Ὁ
Ἱρετσεκ ἔζησε στὴν Βουλγαρία, ἀγαπάει τοὺς Βουλγά-
ρους, θὰ πᾶη ὁ Μπάη-Γκάνιος νὰ τὸν βρῆ, θὰ τοῦ πῆ:
«Καλημέρα σας, καλημέρα σας». Μπορεῖ νὰ τὸν προσκα-
λέσῃ στὸ σπίτι. Γιατί νὰ ξοδεύῃ τὰ παραδάκια του σὲ
διάφορα ξενοδοχεῖα;

Ἐνῶ σκέπτεται αὐτά, νὰ καὶ παρουσιάζεται ἐμπρὸς
του ἓνας «τρέγγερ»⁽¹⁾ μὲ τὸ κόκκινο πηλήκιο καὶ προτείνει
νὰ τοῦ πάρη τὰ δισάκκια. Ὁ Μπάη-Γκάνιος ἐρωτᾶ ἀν-
ξέρη ποῦ ζῆ ὁ Ἱρετσεκ. Ὁ τρέγγερ ἀπαντᾷ ἀρηνητικά,
ἀλλὰ τοῦ δίνει νὰ καταλάβῃ, ὅτι μπορεῖ νὰ τὸν εὔρη
καὶ ἀπλώνει τὸ χέρι νὰ πάρη τὰ δισάκκια. Μὰ ποῦ νὰ
τοῦ τὰ δώσῃ ὁ φιλαράκος. Ἐνα ποὺ μέσα ἐκεῖ ἔχει τὰ
μπουκαλάκια μὲ τὸ ροδέλαιο κ' ἔπειτα βλέπει τὸν τρέγγ-

(1) Χαμάλης.

γερο καλοντυμένο και λογαριάζει πώς μπορεί κι' αυτός ν'άχη σκοπό να τὸν ἐκμεταλλευθῆ και να τὸν «μαδήση».

— Τοῦ λόγου σας πηγαίνετε μπρὸς κ' ἐγὼ ἔρχομαι πίσω, τοῦ λέει με λεπτότητα ὁ Μπάη-Γκάνιος και με χειρονομίες τοῦ δίνει να ἐννοήση πὼς τὰ δισάκκια μόνος του θὰ τὰ κουβαλάη.

Γιὰ να δείξη αὐτὴν τὴν λεπτότητα ὁ Μπάη-Γκάνιος κάνει βέβαια τὸν λογαριασμό του. Ἔτσι, σκέπτεται, πέρνω με τὸ μέρος μου τὸν κύριο κ' ἔπειτα τοῦ δείχνω πὼς δὲν εἶμαι κανένας πλούσιος για να μπορῆ να με μαδήση.

Περπατοῦν ὁ ἕνας πίσω στὸν ἄλλο, και σὲ κάθε δεύτερο σταυροδρόμι ρωτοῦν για τὸν Ἰρεσεκ. Τέλος πάντων κάποιος ἐννόησε ὅτι πρόκειται για τὸν καθηγητὴ τὸν Ἰρεσεκ και ρωτώντας-ρωτώντας βρήκανε τὴν κατοικία του.

Ὁ Μπάη-Γκάνιος λέει τοῦ τρέγγεο ἕνα «εὐχαριστοῦμεν σας, ἀντίο» και χώνεται στὸ σπίτι τοῦ καθηγητῆ.

— ὦ! ὦ! καλημέρα τὸν ξακουσμένο μας καθηγητῆ! πὼς εἶσαι κύρ-Ἰρεσεκ; καλά; εἶπεν ὁ Μπάη-Γκάνιος με μεγάλη διαχυτικότητα και οἰκειότητα μπαίνοντας στὸ γραφεῖο τοῦ νοικοκύρη και ἀπλώνοντας τὸ χέρι για χειραψία.

Ὁ Ἰρεσεκ τοῦ δίνει με κάποια στενοχώρια τὸ χέρι, τὸν προσκαλεῖ να καθῆση και τὰ βάζει με τὸ μνημονικό του, πού δὲν τὸν βοηθεῖ να θυμηθῆ πού και πότε εἶδε αὐτὸν τὸν φίλο, πού δείχνει τόση οἰκειότητα.

— Πὼς, δὲν με θυμᾶστε τοῦ λόγου σας; θέλησε να

τοῦ ὑπενθυμίση ὁ Μπάη-Γκάνιος, μπερδεύοντας συχνὰ τὸ «σύ» με τὸ «σεῖς» και με «τοῦ λόγου σας». — Σεῖς εἴσαστε ὑπουργὸς στὴν Σόφια...

— Ναί.

— Μὰ κ' ἐγὼ εἶμαι ἀπ' ἐκεῖ—εἶπε με τόνο θριαμβευτικό ὁ Μπάη-Γκάνιος κ' ἔπειτα ἐξακολούθησε τὸ συμπέρασμά του: θὰ πῆ λοιπὸν πὼς ἀπάνω κάτω πέφτουμε συμπολίτες, δὲν εἶνε ἔτσι; χὰ! χὰ! ἢ ὄχι!.. Δὲν μοῦ λὲς κύρ-Ἰρεσεκ θυμᾶσαι κεῖνο τὸ κύριο ἄρθρο στὸν «Σλαῦο»;

— Κάτι θυμᾶμαι, εἶπε μ' ἐπιφυλακτικότητα ἀλλὰ και με καλοσύνη ὁ καθηγητῆς.

— Ἄχ και πὼς σὲ μουντσορώσανε τότε! Μὰ σὺ κύττα τὸ κεφάλι σου. Καθόλου μὴ σοῦ νοιάζει, γιατί ἂν ἔχεις ἐχθροὺς ἔχεις και φίλους... και φίλους γερούς, ὄχι παῖξε-γέλασε. Πόσες φορὲς τσακώθηκα για σένα! Ἐκεῖνοι λένε ὁ Ἰρεσεκ τέτοιος, ὁ Ἰρεσεκ πάθιος.—«Νὰ με συγχωρεῖτε τοὺς κἀνω, καθόλου δὲν εἶνε ἔτσι».

Ὁ Ἰρεσεκ γνωρίζει πολὺ καλά τοὺς Βουλγάρους και γι' αὐτὸ δὲν παραξενεύεται γι' αὐτὴν τὴν οἰκειότητα τοῦ Μπάη-Γκάνιου. Ἡ συνομιλία ἐξακολουθεῖ ἀρεκτὰ στὸν ἴδιο τόνο, μὰ ὁ φίλος μας βιάζεται ν'ἀρθη στὸ ψητό. Τοῦ δίνει λοιπὸν να ἐννοήση ὅτι «τελοσπάντων θὰ ὑπάρχη στὸ σπίτι του μιὰ γωνιά για να περάση μιὰ βραδυὰ ἕνας ξενητευμένος ἄνθρωπος». Τοῦ μιλεῖ για τὴν φιλοξενία τῶν Βουλγάρων. Ἐκφράζει τὴν λύπη του ὅτι «δὲς οἱ ἄλλοι δὲν εἶνε σὰν τοὺς Βουλγάρους». Ἐνας ξενητευμένος λόγου χάρι να μπῆ σὲ βουλγαρικό σπίτι... εἶνε δυνατὸν να τὸν ἀφήσουν να φύγη; Νὰ φύγη; θὰ

τὸ πάρουν γιὰ προσβολή. Ἔχουν δὲν ἔχουν οἱ ἄνθρωποι θὰ τὸν θρέψουν, θὰ τὸν ποτίσουν, θὰ τοῦ στρώσουν νὰ περάσῃ τὴν νύχτα. Μουσαφίρης σοῦ λέει ὁ ἄλλος. Ὁ Ἰρετσεκ προσπαθεῖ νὰ τοῦ ἐξηγήσῃ πὼς τὸ σπίτι του εἶνε στενόχωρο, μόλις χωρεῖ μὲ τὴν οἰκογένειά του. Τίποτα. Ὁ Μπάη-Γκάνιος κάνει πὼς δὲν καταλαβαίνει τί τοῦ λένε, κ' ἐξακολουθεῖ νὰ ἐγκωμιάζῃ τὴν βουλγαρικὴ φιλοξενία. Ἀπὸ τὸ θέμα αὐτὸ πάει σ' ἄλλο πού ὄχι ὀλιγώτερο τὸν ἐνδιαφέρει, τὸ ἐμπόριο πού κάνει. Γνωρίζει στὸν καθηγητὴ πὼς πωλεῖ ροδέλαιο «πρώτης» καὶ προσθέτει: «Αὔριο, ἂν θές, μποροῦμε νὰ πᾶμε μαζί στὰ ἐδῶ ἐργοστάσια νὰ μὲ συστήσης. Ἐγὼ δὲν εἶχα καμμίαν ἀντίρρηση. Κ' ἐπειδὴ δὲν ξέρω γλῶσσα δὲν εἶνε μεγάλη δουλειὰ νὰ μοῦ ἐξηγῆς τί λένε». Ὁ Ἰρετσεκ ἀπαντᾷ πὼς δὲν γνωρίζει τέτοιους βιομηχάνους, ἐπειδὴ ἄλλες εἶνε οἱ ἀσχολίες του κ' ἔπειτα δὲν διαθέτει ἐλεύθερον καιρὸ. Ἄλλὰ θὰ τὸν ὀδηγήσῃ πού πᾶν οἱ Βούλγαροι φοιτηταὶ κ' ἐκεῖ μπορεῖ νὰ βρῆ κανένα νὰ τοῦ φανῆ χρήσιμος.

— Ἄν τὸ θέλετε δηλαδή, συμπληρώνει ὁ Μπάη-Γκάνιος, δὲν θέλω νὰ σᾶς βιάσω. Ἐγὼ μάλιστα εἶχα σκοπὸ νὰ χαρίσω ἓνα μουσκάλι καὶ στὴν κυρία (ἐδῶ εἶνε τοῦ λόγου της)... Τὴν γνωρίζω κ' ἐκείνηνα, τί λόγος; (Ὁ Ἰρετσεκ δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβῃ γιὰ ποιά «κυρία» γίνεται λόγος). Καὶ ἂν τυχὸν ἔχετε γνωστούς, φίλους, μπορεῖτε νὰ τοὺς πῆτε πὼς ἦλθα μὲ γκιούλι. Δὲν πειράζει Ἐγὼ δὲ θὰ σᾶς ξεχάσω. Θᾶρχουμαι συχνότερα νὰ τὰ λέμε γιὰ τὴν Βουλγαρία. Κι' ἂν ἀγαπᾶτε, εἶμαι σύμφωνος νὰ μένω κοντὰ σας ὅσον καιρὸ θὰ εἶμαι στὴν Πράγα.

— Συγγνώμην, ἀλλά...

— Λέω, δηλαδή, ἂν ἀγαπᾶτε! Δὲν πρόκειται γιὰ μένα. Ἐγὼ, βλέπεις, προτιμῶ τὸ ξενοδοχεῖο, μὰ εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου: «Ὁ Ἰρετσεκ εἶνε δικός μας ἄνθρωπος»...

— Εὐχαριστῶ γιὰ τὴν προθυμίαν σας. Κ' ἐγὼ πολὺ εὐχαρίστως θὰ σᾶς κρατοῦσα, μὰ δὲν ἔχω παραπάνω δωμάτια. Σήμερα ὅμως θὰ φᾶμε μαζί.

— Νὰ φᾶμε μαζί... γιὰτί ὄχι, συμφωνεῖ ὁ Μπάη-Γκάνιος· καὶ τοῦ λόγου σας βέβαια ἂν ὄχι σὲ δικό μου, μὰ πάντα σὲ βουλγάικο τραπέζι θὰ φάγατε βέβαια.

Ὁ Ἰρετσεκ ἦταν ἀπασχολημένος μὲ μιὰ σπουδαία ἐργασία, κ' ἀναγκάσθηκε νὰ τὴν διακόψῃ μὲ τὴν εἴσοδο τοῦ Μπάη-Γκάνιου. Γι' αὐτὸ κάθεται σὰν σ' ἀγκάθια καὶ σκέπτεται μὲ τί τρόπο νὰ ξεφορτωθῆ ἀπὸ τὸν ὀμιλητικὸν αὐτὸν φίλο. Χτυπάει τὸ κουδούνι καὶ λέει στὸν ὑπηρετὴ νὰ εἰδοποιήσῃ, πὼς τοῦ ἦλθανε μουσαφίρηδες ἀπὸ τὴν Βουλγαρία. Σὲ λίγο μπαίνει ἡ μητέρα τοῦ καθηγητῆ καὶ ὁ Μπάη-Γκάνιος μόλις ἀνασηκώνεται ἀπὸ τὴν καρέκλα του. Γιὰ νὰ χαιρετήσῃ φέρνει τὸ χέρι του στὸ μέτωπο καὶ λέει:— Καλημέρα; πὼς εἴστε; τὸ χέρι σας παρακαλῶ! πὼς εἴστε; καλά; χαίρουμαι.

Ἡ σπιτονοικοκυρὰ τὸν καλωσορίζει μ' ἓνα σωρὸ εὐγενικά λόγια, καὶ μὲ πολλὰ καὶ διάφορα ἐρωτήσεις δείχνει τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον της γιὰ τὴν πατρίδα του, τὴ Βουλγαρία (1).

(1) Γιὰ τὸν Ἑλληνα ἀναγνώστη πρέπει νὰ ἐξηγήσω, πὼς ἡ

— Για πές μου στὸ Θεό σου, κυρά μου, μὰ σωστὰ πράγματα,—τὴν διακόπτει ρωτώντας ὁ Μπάη-Γκάνιος,— ποιά πολιτεία σᾶς ἀρέσει πὶο πολὺ: ἡ Πράγα ἢ ἡ Σόφια; Ἡ κυρία βρίσκεται σ' ἀμηχανία καὶ δὲν ξέρει τί νὰ ἀπαντήσῃ, ἀφοῦ μάλιστα δὲν εἶχε ἐπισκεφθῆ τὴν Σόφια, ἐνῶ ὁ Μπάη-Γκάνιος παρατηρεῖ μ' ἕνα διαβολεμένο χαμόγελο τὸν καθηγητὴ σὰν νὰ θέλῃ μ' αὐτὸ νὰ τοῦ μεταδώσῃ τὴν γνώμη του [γιὰ τὸ γυναικεῖο φύλο καὶ σὰν νὰ θέλῃ νὰ πῆ «δὲν εἶνε ποῦνε κι' αὐτὴ γυναίκα; Τί νὰ χασομερᾷ κανένας συζητώντας μαζί της».

— Ὁ κύριος ἀπ' ἐδῶ,—λέγει ὁ Ἰρεσεκ τῆς μητέρας του,—θὰ γευματίσῃ μαζί μας. Κ' εὐθὺς ἀμέσως τῆς λέει γερμανικὰ νὰ τὸν πάρῃ στὸ ἄλλο δωμάτιο γιὰ νὰ μπορέσῃ ἔτσι, μένοντας μόνος, νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴ μελέτη του.

Ἡ σπιτονοικοκυρὰ παρακαλεῖ τὸν Μπάη-Γκάνιο νὰ κοπιᾷ στὸ διπλανὸ δωμάτιο τῆς ὑποδοχῆς. Αὐτὸς φαίνεται διστακτικὸς: ρίχνει μιὰ λοξὴ ματιὰ στὰ δισάκκια του κι' ἄλλῃ μιὰ στὸν Ἰρεσεκ καὶ λέει μὲ τὸ νοῦ του: «Γερμανικὰ συνεννοήθηκαν ἀνάμεσά τους. Κάτι θέλουν νὰ μοῦ κρύψουν. Μπορεῖ νᾶνε γιὰ τὸ γκιούλι μου, ποῖος ξέρει. Μὰ θὰ πῆς αὐτὸς χρημάτισε ὑπουργός! δὲν βαρυνέσαι, ... μήπως δὲν κλέβουνε κ' οἱ ὑπουργοί... Μὰ

τσέκικη καὶ ἡ βουλγάρικη, σὰν νοτιοσλαβικὲς γλῶσσες ποῦνε κ' οἱ δυὸ των, μοιάζουν πάρα πολὺ καὶ μπορεῖ ὁ Βούλγαρος ἐλεύθερα νὰ συνεννοῆται μ' ἕναν Τσεχοσλοβάκο μιλώντας κα' θένας τὴν γλῶσσα του.

δὲς... γι' αὐτὸν τουλάχιστον δὲν τὸ πιστεύω». Μ' αὐτές του τὶς σκέψεις ἀφήνει ἀναποφάσιστα τὴν θέσι του καὶ κάνει δυὸ βήματα πρὸς τὴν πόρτα, μὰ τὴν στιγμή ποὺ πατάει τὸ κατώφλι γυρίζει πίσω τὸ κεφάλι καὶ θέλει νὰ ξετάσῃ στὶς φυσιογνωμίες μάννας καὶ γιουὺ σὰν τί σκοπὸ νᾶχουν. Καὶ βλέπει τότε ὅτι κάτι νοήματα κάνει ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου. Αὐτὰ τὰ νοήματα σήμαιναν: «Κύτταξε νὰ τὸν ἀπασχολήσῃς ὅσο μπορεῖς περισσότερο γιὰ νὰ μπορέσω κ' ἐγὼ ἐδῶ πέρα νὰ τελειώσω τὴ δουλειά μου». Ἄλλ' ὁ Μπάη-Γκάνιος ἄλλοῶς τὰ ἐξηγᾷ:

— Αὐτὰ τὰ πράγματα μπορεῖ νὰ σᾶς ἐμποδίζουν, λέει, δείχνοντας μὲ τὰ μάτια τὰ δισάκκια.

— Καθόλου μάλιστα. Μὴν ἀνησυχεῖτε παρακαλῶ, ἀπαντᾷ ὁ Ἰρεσεκ.

— Μὰ ὅλο κ' εἶνε ἐμπόδιο, ξέρω γὰρ τί λέω, ἐπιναλαμβάνει ὁ Μπάη-Γκάνιος. Ἄς τὰ πάρω μαζί μου,— καὶ λέγοντας αὐτά, σκύβει νὰ τὰ φορτωθεῖ μόνος, ἀλλ' οἱ σπιτικοὶ μὲ μεγάλη εὐγένεια τὸν ἐμποδίζουν νὰ τὸ κἀνῃ.—Μπὰς καὶ σᾶς περνάει ἡ ἰδέα πὼς φοβοῦμαι τίποτε; οὔτε λόγος... μὰ σκέφθηκα, ξέρετε...

Περνοῦν στὸ δωμάτιο τῆς ὑποδοχῆς καὶ ἡ κυρία κλείνει πίσω της τὴν μεσόπορτα γιὰ νὰ μὴν ἀνησυχοῦν μὲ τὶς κουβέντες τους τὸν καθηγητὴ. Προσπαθεῖ μὲ κάθε τρόπο νὰ τὸν διασκεδάσῃ, ἀνοίγει ὀμίλιες, τοῦ δίνει διάφορα λευκώματα, δελτάρια εἰκονογραφημένα, φωτογραφίες, μὰ ἡ σκέψη τοῦ φίλου μας ἀλλοῦ βόσκει. Τέλος μὲ μιὰ πλαστὴ ἀδιαφορία τῆς λέει:

— Δὲν μ' ἀρέσουν. Εὐχαριστῶ. Καλύτερα θὰ κάνετε

σεῖς νὰ τὰ βλέπετε. Ὅσο γιὰ μένα, ἔννοια σας, εἶμαι νέος, ὅπως βλέπετε, μὰ ἔχω δεῖ φωτογραφίες καὶ κάρτες ἕνα σωρό...

Ὁ Μπάη-Γκάνιος βγάξει ἀπὸ τὴν τσέπη του ἕνα μεγάλο ρολόι κ' ἀφοῦ παρατηρεῖ τὴν ὥρα μ' ἐμφαντικὸ τρόπο προσθέτει.

—Δὲν μπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε πόσο εἶμαι περίεργος νὰ μάθω πῶς ζῆτε καὶ πῶς περνάτε ἐδῶ πέρα. Φαίνεται τὰ συνήθεια μας δὲν πολυμοιάζουν. Νά, τώρα λόγου χάριν σ' ἐμᾶς ὁ κόσμος μόλις γίνῃ μεσημέρι, —κάθεται νὰ φάῃ. Σεῖς πάλιν, ἄλλη τάξη ἔχετε. Νά, λόγου χάριν τί ὥρα τρώτε τὸ μεσημέρι;

—Ἐμεῖς γευματίζουμε συνήθως στὶς πέντε, ἀλλὰ σήμερα μποροῦμε νὰ καθήσουμε στὸ τραπέζι καὶ νωρίτερα. Συγγνώμην. Μιὰ στιγμή θὰ σᾶς ἀφήσω...

Καὶ βγαίνει ἡ κυρία ἀπὸ τὴν ἄλλη θύρα.

Ὁ Μπάη-Γκάνιος μένει μόνος στὸ σαλόνι καὶ γιὰ νὰ σκοτώσῃ τὸν καιρὸ χαζεύει μπρὸς στὶς εἰκόνες τοῦ τοίχου. Πότε πότε φτύνει ἀπάνω στοὺς τάπητες καὶ σέρνει ἐπάνω τὸ πόδι του. Σὲ λίγο ὅμως ὀλάκερη ἡ προσοχή του συγκεντρώνεται στὸ παιῖνὸ γραφεῖο. Μιὰ στιγμή ἀκούει πῶς ὁ καθηγητὴς σηκώνεται ἀπὸ τὴ θέση του, κάνει μερικὰ βήματα κ' ἔπειτα στέκει. —«Ζῶω ποῦμαι κ' ἐγώ, μὰ τὴν ἀλήθεια! —μονολογᾷ, —γιατί νὰ μὴν πάρω μαζί μου τὰ δισάκκια». Ὁ Μπάη-Γκάνιος κάθεται, θαρρεῖς, πάνω στ' ἀγκάθια. Τόπος δὲν τοῦ χωρεῖ. Τέλος σηκώνεται καὶ πατώντας στὶς μύτες τῶν παπουτσιῶν του πλησιάζει ἀθόρυβα στὴν κλειδαρότρυπα τῆς μεσόπορτας

προσπαθώντας ἀπ' ἐκεῖ νὰ διακρίνῃ τί γίνεται μέσα στὸ γραφεῖο. Ἄδικος κόπος: τίποτε δὲν διακρίνει. Πατάει ἐλαφρὰ τὸ χερουλί τῆς πόρτας, αὐτὴ ἀνοίγει καὶ βλέπει τὸν Ἰρετσεκ σκυμμένο πάνω σ' ἕνα συρτάρι γεμάτο μὲ διάφορα βιβλία καὶ χαρτιά, κοντὰ στὰ δισάκκια. Ὁ Μπάη-Γκάνιος χαμογελάει μ' ἀγαθότητα καὶ τοῦ λέει:

—Ἐργάζεσαι αἱ, χί, χί, χί... Εἶπα, ἔτσι ἀπὸ ἀπλὴ περιέργεια, νὰ δῶ πῶς ἐργάζεστε. Εὖγε σας... Εὖγε! μὴν ἀνησυχεῖτε παρακαλῶ. Νά, ἐγὼ φεύγω.

Ὁ Ἰρετσεκ τὸν βλέπει σαστισμένος καὶ δὲν ξέρει τί νὰ ὑποθέσῃ. Ἐννοεῖται ὅτι οὔτε ἀπὸ μίλια μακρῶν δὲν τοῦ περνάει ἀπὸ τὸν νοῦ, οὔτε μπορεῖ νὰ μαντέψῃ τὴν πραγματικὴ αἰτία ποὺ κεντρίζει τὸ Βούλγαρο φίλο του καὶ τὸν κάνει νᾶνε τόσο πολὺ περίεργος.

**

Τὸ γεῦμα ἦταν ἔτοιμο.

Πέρασαν στὴν τραπεζαρία καὶ κάθησαν γύρω στὸ τραπέζι οἱ γονεῖς τοῦ καθηγητῆ, ὁ καθηγητὴς, ἡ ἀδελφή του καὶ ὁ Μπάη-Γκάνιος. Ὁ τελευταῖος μόλις κάθεται καὶ προτοῦ ἀρχίσει νὰ τρώῃ κάνει τὸν σταυρὸ του, μὰ τὸ σταυροκόπημά του συνοδεύει μ' ἕνα χαμόγελο σὰν νὰ θέλῃ ν' ἀποδείξῃ πῶς δὲν εἶνε θρησκός, οὔτε πολυπιστεύει σὲ Χριστοὺς καὶ Παναγίες, ἀλλὰ ἕνα σταυροκόπημα δὲν μπορεῖ νὰ βλάψῃ. «Μὲ τὸν διάβολο —σκέπτεται—οἱ σχέσεις μας εἶνε καλές, τί βλάπτει ἂν καὶ στὸ Θεό, γιὰ κακὸ ἢ γιὰ καλὸ, κάψουμε λίγο θυμίαμα!».

— Ἐγώ, ἐξηγεῖ, εἶμαι φιλελεύθερο πνεῦμα. Ἄνηκα μάλιστα καὶ στὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων. Μὰ πότε καὶ πότε σοῦ τραβῶ κ' ἓνα σταυρό. Ἄνθρωποι εἵμαστε, βλέπετε... Αὐτὸ τί εἶνε; Σοῦπα αἰ; Πολὺ μ'ἀρέσει ἡ σοῦπα. Τρελλαίνουμαι. Φυσικὰ τώρα πιά στὴν Βουλγαρία ὄλος ὁ κόσμος σοῦπα τρώει. Ὁ τσορμπᾶς εἶνε τούρκικο φαγί δὲν ἔχει πέρασι. Ἄχ! παρντόν, μὲ τὸ συμπάθειο... λέρωσα τὴν πετσέτα... χί, χί, χί, Κοῖμα!

Καὶ γιὰ νὰ δεῖξη μάλιστα πὼς εἶνε πολιτισμένος καὶ ἄνθρωπος τοῦ κόσμου ἔξακολουθεῖ τὶς ὑποκλίσεις του. Μὲ τὴν ἀδεξιότητά του χύνει τὴν μιοῦ σοῦπα ἐπάνω στὸ τραπεζομάντηλο καὶ τὰ θαλασώνει ὅλα. Προσπαθεῖ νὰ κολάσῃ τὸ πρᾶγμα μαζεύοντας μὲ τὸ κουτάλι στὸ πιάτο του τὴν σοῦπα ἀπὸ τὸ τραπεζομάντηλο. Ἡ νοικοκυρὰ ἀπὸ λεπτότητα ἐπιμένει νὰ τοῦ πάρῃ τὸ πιάτο, μὰ ποῦ; αὐτὸς μὲ τὰ δυὸ του τὰ χέρια τὸ κυκλώνει καὶ δὲν ἀφήνει νὰ τοῦ τ' ἀλλάξουν.

Τρώγοντας τὶς πρῶτες κουταλιὰς ἔξαφνα λέει:

— Ἐέχασα νὰ σᾶς πῶ: ἔχω στὰ δισάκια μου κόκκινες πιπεριές. Τί λέτε, τὶς δοκιμάζουμε; Ὁ Μπάη-Γκάνιος καιγόταν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ τρίψῃ καμμιὰ «τσούσκα» (¹) στὴν σοῦπα του γιὰ νὰ πάρῃ οὐσία. Ἄπὸ τ' ἄλλο μέρος ὁμως δὲν ἤθελε νὰ κἀνῃ κάτι ποῦ θὰ τὸν πέρνανε γιὰ πρόστυχο. Κ' ἔτσι ἀποφάσισε νὰ ρίξῃ ἓναν λόγο.

— Ἐχετε λοιπὸν «τσούσκα»; ρωτᾶει ὁ καθηγητής.

(¹) Κόκκινες μικρὲς πιπεριές, ποῦ καίνε πάρα πολὺ.

— Πῶς ὄχι! Ἐμένα ποτὲ δὲν μοῦ λείπουν ἀπὸ τὰ δισάκια. Ἐπειτα μᾶς γνωρίζετε δά. Μπορεῖ νὰ καθήσῃ στὸ τραπέζι Βούλγαρος, καθαντὸ Βούλγαρος, χωρὶς «τσούσκα» καὶ νὰ νοστιμευτῇ φαγητὸ χωρὶς νὰ τοῦ κἀψῃ τὸ λαρύγγι;

Καὶ χωρὶς νὰ περιμένῃ περισσότερο, μὲ δυὸ τρία βήματα βρίσκεται στὸ γραφεῖο, ἀνοίγει τὰ δισάκια του γυρνώντας τὴ ράχη στοὺς νοικοκυραίους καὶ θριαμβευτικὰ φέρνει δυὸ κόκκινες πιπεριές.

— Φτάνουνε δυὸ γιὰ πέντε ψυχές! Καίνε, μὰ πῶς! καὶ λέγοντας αὐτὰ κόβει τὴν πρώτη, χύνει τὸν σπόρο τῆς στὴν σοῦπα του καὶ τὴν ἄλλη δίνει στοὺς σπιτικούς. Νά, «λάβετε, φάγετε!» Μπᾶ, ὄχι ἔτσι... βάλετε παραπάνω. Σταθῆτε ἐγὼ νὰ σᾶς βάλω νὰ καταλάβετε σοῦπα μιά φορὰ.

Καὶ πράγματι, ὁ Μπάη-Γκάνιος ἔβαλε τόση πιπεριά στὴν σοῦπα του, ποῦ ἄλλος στὴ θέσι του θὰ δηλητηριαζότανε. Κ' ἔπειτα ἀρχίζει νὰ ρουφᾶ! μὰ ρουφᾶει ἡ Βουλγαρία, δὲν ἀστεῖζεται, τριακόσια σκυλιὰ νὰ οὐρλιάζουν δὲν τοῦ πνίγουν τὸ βοητό. Ἰδρος βγαίνει στὸ μέτωπό του, ἔτοιμες οἱ στάλες νὰ πέσουνε μέσα στὴν σοῦπα του. Μιὰ στιγμὴ ἀφίνει τὸ κουτάλι καὶ καταπίνει τρεῖς τέσσαρες μπουῦκες ψωμί γιὰ νὰ μετριάσῃ τὴν κάψα ποῦ νοιώθει. Πάλι πέρνει τὸ κουτάλι, ρουφᾶ τρεῖς τέσσαρες κουταλιὰς καὶ πάλι σταματᾶ γιὰ νὰ φᾶ ψωμί.

— Γιὰ δῶστε μου καμμιὰ φετούλα ψωμί. Σεῖς καθόλου δὲν τρῶτε ψωμί, παρατηρεῖ μὲ ἀπορία ὁ Μπάη-Γκάνιος. Τοῦ Βούλγαρου δῶσε του ψωμί. Δὲς ἐμεῖς κατε-

βάζουμε ψωμί μιὰ φορά! Δὲν θέλω νὰ παινέσω τὸν ἐαυτό μου, μὰ μὲ τέτοιον τσορμπᾶ, παρντόν, θέλω νὰ πῶ μὲ τέτοια σοῦπα μιὰ κουραμὰνα ψωμί τὴν καταφέρνω μιὰ χαρά. Στοιχηματίζω.

Ἐννοεῖται ὅτι κανένας δὲν εἶχε ὄρεξι νὰ στοιχηματίσει μὲ τὸν Μπάη-Γκάνιο, μὰ καὶ χωρὶς στοιχηματῶν τὸ ψωμί τους ἔδωσε μεγάλη φύρα κείνη τὴν ἡμέρα.

— Αὐτὸ τὸ κρασάκι ἀπὸ ποῦ τὸ προμηθεύσετε; ρώτησε ὁ Μπάη-Γκάνιος ὄχι γιατί τὸν ἐνδιέφερε ἢ προσέλευσι ἢ ἡ ποιότητα τοῦ κρασιοῦ, ἀλλὰ γιὰ νὰ τοὺς δώσῃ νὰ ἐννοήσουν πὼς τὸ ποτήρι του ἄδειασε.

— Τὸ ἀγοράζουμε ἀπὸ κάποιον γνωστό μας, ἀπάντησε ἡ νοικοκυρά. Πὼς σᾶς φαίνεται; σᾶς ἀρέσει;

— Ἐξάισιο! φίνο πράμμα! Δὲν μοῦ δίνετε πιὸ κοντὰ τὴν μοτιλία; Ἔτσι πού ἄναψε τὸ στομάχι μου ἀπὸ τὴν τσούσκα, μὰ τὸ Θεό, μπορῶ δλάκερη μουκάλια μονορούφι νὰ τὴν ἀδειάσω. Σὲ μᾶς, ξέρετε, πολὺ πολὺ δὲν λογαριάζουμε πόσο θὰ πιοῦμε. Πληρώνεις 50 λεφτὰ τὴν ὀκᾶ. Μιὰ ὀκᾶ στὸ καθησῖό, νὰ ποῦμε τὴ μαύρη ἀλήθεια, δὲν εἶνε δὰ καὶ πολὺ... Ἄναρεύθηκα, μὲ τὸ συμπάθειο. Λίγο πρόστιχο εἶνε ν' ἀναρεύεται ἄνθρωπος στὸ τραπέζι, μὰ ἀνθρωπότης βλέπετε. Ἀδύνατο στάθηκε νὰ κρατηθῶ!...

Τὸ γεῦμα στοῦ Ἰρετσεκ χάρις στὸν Μπάη-Γκάνιο τελείωσε μ' ἀρκετὴ ζωηρότητα. Ἐπειτα πῆγαν στὸ δωμάτιο τῆς ὑποδοχῆς νὰ πάρουνε τὸν καφέ. Ὁ Μπάη-Γκάνιος κατενθουσιασμένος ἀπὸ τὴν ἀφθονία τῆς τροφῆς περισσότερο παρὰ ἀπὸ τὴν καλὴ μαγειρικὴ, θέ-

λησε κι' αὐτὸς νὰ ξεποχρεωθῇ προσφέροντας ἓνα τσιγάρο στὸν καθηγητὴ. Πῆγε λοιπὸν στὸ ἄλλο δωμάτιο ποῦτανε τὰ δισάκια του δῆθεν γιὰ νὰ πάρη τὴν ταμπακέρα του. Νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, ἢ ταμπακέρα βοισκότανε στὴν τσέπη ἀλλ' ἔπρεπε νὰ βοῆ πρόφασι νὰ ξετάση τι γίνονται τὰ μουσκάλια του. Δὲν μπορούσε δὰ νὰ τ' ἀφήσῃ σὲ ξένο σπίτι, ἀνάμεσα σὲ ξένον κόσμον, στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Ὅλα μποροῦν νὰ συμβοῦν βέβαια σ' αὐτὸν τὸν κόσμον.

Ὁ Μπάη-Γκάνιος οὔτε θέλει ν' ἀκούσῃ τὴν ἄρνησι τοῦ καθηγητῆ νὰ καπνίσῃ ἀπὸ τὰ καπνά του. «Πὼς γίνεται ἐπὶ τέλους βουλγάρικα καπνὰ νὰ τὰ περιφρονήσῃ ἄνθρωπος!».

Ἄναψε τὸ τσιγάρο του ὁ φίλος μας κ' ἔπινε μακαρίως, σουρμπίζοντας τὸν καφέ του. Αὐτὸ δὰ ἦτανε δλάκερη ὀλβιότης γιὰ δαῦτον! Κι' ὅμως κάτι τὸν στενοχωροῦσε ἀκόμη. Καὶ βέβαια μπορεῖ κανένας νὰ χωνέψῃ χωρὶς νὰ πῆ κάνα δυὸ λογάκια καὶ γιὰ τὴν πολιτικὴ;.. Δὲν μόρρεσε νὰ κρατηθῇ ὁ φίλος, γέμισε, βλέπετε, μακαριότητα ἢ ψυχὴ του, ἔπρεπε μὲ τὴν πολιτικολογία νὰ ξεθυμάνῃ.

— Δὲν μοῦ λές, παρακαλῶ, κύρ Ἰρετσεκ, τοῦ λόγου σου φιλελεύθερος εἶσαι ἢ συντηρητικὸς; Ἔτσι μοῦ φαίνεται ὅταν νὰ μυρίζῃς συντήρησι. Γιὰ μένα, ἂν ρωτᾶτε, δὲν χωνεύω οὔτε τούτους οὔτε ἐκείνους, μὰ αἴντε, λέω, δὲν πρέπει νὰ χαλνᾶ κανένας χατήρια φίλων.. Ἐπειτα βλέπεις, χωρὶς κόμμα, οὔτε ἐμπόριο οὔτε ληψοδοσία εἶνε δυνατὸν νὰ πάη ἐμπρός. Καὶ νὰ σοῦ πῶ κάτι;.. ἔτσι ὁ-

μως νὰ μένη ἀναμεταξύ μας... (νὰ μὴ μᾶς ἀκούη κανεὶς πίσω ἀπ' τὴν πόρτα.), ξέρεις τί σκέπτομαι; Καὶ τοῦτοι κ' ἐκεῖνοι εἶνε παληάνθρωποι. Ἐσὺ ἐμένα ν' ἀκοῦς! Σοῦ τὸ ξαναλέω: παληάνθρωποι καὶ μασκαράδες... Μὰ τί νὰ κάνουμε; Κλωτσάει ἄνθρωπος γνωστικός τ' ἀγκάθια; Ὅχι βέβαια. Μὲ τὸ κόμμα κ' ἅγιος ὁ Θεός. Ἔχουμε, βλέπεις, τὸ ἐμπόριό μας, θὰ τύχη καὶ κάποια ἐπιχείρησι. Ἐπειτα παρουσιάζονται δίκες. Δὲν πᾶς μὲ τὸ κόμμα— εἶσαι χαμένος. Νά, κ' ἐμένα τρελλάθησαν οἱ συμπολίτες μου νὰ μὲ βγάλουν βουλευτὴ ἢ δήμαρχο. Σοῦ λέει ὁ ἄλλος: ἔχει τυφλὸς δουλειὸς σ' αὐτὴν τὴν ἐπιχείρησι. Δὲν λέω ὄχι. Πόσοι καὶ πόσοι ἔκαναν περιουσίαι ἀπ' τὸ τίποτε. Μὰ γὼ δὲν μπορῶ νὰ τὸ κάνω, δὲν μπορῶ νὰ κουνῶ τὸ κεφάλι τοῦ καθενός. Δὲν ἔχω τέτοιον χαρακτῆρα. Ξέρω ὅλα τ' ἀπλυτά τους... Μεγάλωσα, βλέπεις, μέσα σ' αὐτά.

Εἶνε ζήτημα ἂν τοῦ ἔμεινε τοῦ Ἰρετσεκ καὶ ἡ ἐλάχιστη ἀμφιβολία, ὅτι ὁ φιλοξενούμενός του «μεγάλωσε μέσα σ' αὐτά».

ΚΑΙ ΕΠΙ ΓΗΣ ΕΙΡΗΝΗ

ΟΤΑΝ ὁ Βράμας ἔπλασε τὸν ἄνθρωπο καὶ τοῦ χάρισε ὅ,τι τοῦ ἦτανε δυνατὸν νὰ τοῦ χάριση γιὰ νᾶνε καλὸς καὶ τέλειος σ' ὅλα του, τὸν ἐπῆρε κοντὰ του ζητώντας νὰ τὸν χαρῆ καλύτερα, καὶ μ' αὐτὸ νὰ χαρῆ τὸν ἴδιον ἑαυτὸ του, γιὰτὶ τὸν ἑαυτὸ του ξαναἔπλασε πλάθοντας τὸν ἄνθρωπο.

— Πιστεύω, ἄνθρωπε, τοῦ εἶπε, νᾶσαι εὐχαριστημένος, γιὰτὶ στὴν εὐτυχισμένην αὐτὴ γῆ σὺ εἶσαι τὸ τελειότερό μου πλάσμα. Σοῦβαλα μέσα στὸ μυαλὸ μιὰ θεϊκὰ ἀχτίδα πού θὰ σὲ φωτίζει καὶ μακρὰ θὰ σ' ὀδηγή. Σοῦβαλα μέσα στὴν ψυχὴ μιὰ μονάκριβη δύναμι πού θὰ σοῦ ἐπιτρέπη νὰ καταλαβαίνης τὴ φύσι καὶ νὰ τὴν ἀπολαβαίνης. Καὶ τέλος σοῦ ἐπέτρεψα μὲ τὰ φῶτα τῆς σκέψεως, σένανε μονάχο, νὰ μπορῆς νὰ ἐμβαδύνης σ' ὅλα τὰ μυστικὰ τῆς ζωῆς καὶ σ' ὅλα τὰ μυστήρια τοῦ κόσμου. Κύττα γύρω σου, ἀγαπημένο μου πλάσμα! γιὰ σένα ἀναψα τὸν ἥλιο κεῖ ψηλὰ νὰ φωτίζει τὸν δρόμο σου, γιὰ σένα γέμισα τὸ δάσος μὲ δροσοῦλα καὶ τὴν ἀτμόσφαιρα μ' ἀρώματα. Σ' ἔταξα βασιλῆᾶ ἐπάνω σ' ὅλα τὰ πλάσματα καὶ ὀρισμός μου εἶνε νᾶσαι εὐτυχῆς, ἀρχεὶ μονάχα νὰ τὸ θελήσης. Καὶ τώρα, πές μου, εἶσαι εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σου;

— Εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μου; ἀπάντησε μ' ἀπορία ὁ ἄνθρωπος. Καὶ γιὰτὶ; Διότι τάχα εἶμαι τὸ

πιὸ ἀδύνατο καὶ μηδαμινὸ πλάσμα σου; Νά, τὸ λιοντάρι, ἢ τίγρις καὶ ἢ ὕαινα... ἔχουνε δύναμι αὐτὰ, ἔχουνε νύχια. Τὸ βουβάλι ἔχει κέρατα κ' αὐτὰ τὰ φίδια ἔχουνε τὸ φαρμάκι. Ἐνῶ ἐγὼ κανένα ὄπλο δὲν ἔχω, γιὰτὶ τίποτε δὲν μοῦ χάρισε γιὰ νὰ ὑπερασπίζω τὸν ἑαυτὸ μου.

— Μὰ ἐγὼ σοῦδωσα μυαλὸ καὶ μ' αὐτὸ σ' ὥπλισα γιὰ ὅλη σου τὴ ζωὴ. Τὴν γῆ αὐτὴ πού πατάς κ' εἶσαι μπροστὰ τῆς ἓνα σκουλήκι, ἓνα τίποτε, τὴν ἴδια γῆ φτάνει νὰ τὸ θελήσης καὶ θὰ τὴν ὑποτάξης στὸ θέλημά σου. Ἄν κοπιάσης, αὐτὴ δὲν θ' ἀργήσει νὰ σοῦ ἀνοίξη ὅλους τῆς τοὺς θησαυροὺς καὶ νὰ σοῦ γεμίση τὰ χέρια. Σοῦδωκα τὴν γνώσι: κ' αὐτὴ θὰ σοῦ ὑπαγορεύση ποῦ βρίσκεται τὸ μεγάλο μυστικὸ γιὰ νᾶχης ζωὴ χαρούμενη καὶ γιὰ νᾶσαι εὐτυχῆς.

Ὁ ἄνθρωπος ὁμως ἐπέμενε στὸ δικὸ του καὶ μὲ ζήλια θωροῦσε τὸ λιοντάρι, τὴν τίγρι καὶ τὸ φίδι.

Τότε ὁ Βράμας θύμωσε, σήκωσε τὰ χέρια καὶ καταράσθηκε τὸν ἄνθρωπο.

— Ἄνθρωπε ἀχάριστε, τοῦ εἶπε, ἀντὶ ν' ἀπολαμβάνης τὰ ὅσα γιὰ σένα καὶ μόνο ἔφτιασα, ἐσὺ ἐπιμένεις στὴ γνώμη σου, πεισιμάνεις καὶ δὲν μένεις εὐχαριστημένος. Μὰ μάθε το: ζητώντας κάποιαν ἀλήθεια, θὰ περάσης τὴν ζωὴ σου χωρὶς νὰ τὴν ἀνακαλύψης. Λοιπὸν κοπιάζε ἀφοῦ τὸ ἐπιθυμεῖς. Κι' ἂν ἴσως δὲν ἔξεις τὰ νύχια τοῦ λιονταριοῦ, τὰ δόντια τῆς ὕαινας καὶ τὸ φαρμάκι τοῦ φιδιοῦ, σὲ καταριέμαι νὰ σὲ βοηθήσῃ τὸ

μυαλό, τὸ μυαλό σου ποὺ τῶρα προωρισμένο γιὰ νὰ σοῦ δώσῃ τὴν χαρὰ τῆς ζωῆς, αὐτὸ τὸ ἴδιο θὰ σὲ βοηθήσῃ νὰ γίνῃς τρομερώτερος κ' ἀπ' αὐτὰ τᾶγρια θηρία. Γενοῦ λοιπὸν πιὸ αἰμοχαρῆς ἀπὸ τὸ λιοντάρι, πιὸ ἄγριος ἀπὸ τὴν τίγρι, πιὸ φαρμακερὸς ἀπὸ τὸ φίδι. Τὸ θέλησες, ἔστω: Αἱματοκυλίσματα καὶ καταστροφὲς ἅς κατακυριέψουν τὸν κόσμον, καὶ σὺ ἀπὸ μῖστος, ἀλληλοφαγώματα, ἐχθροπάθειες καὶ διωγμοὺς στιγμὴ νὰ μὴν βρῆς γιὰ νὰ σηκώσῃς ἐπάνω πρὸς τὸν οὐρανὸ τὸ κεφάλι, γιὰ νὰ γελάσῃς ἀπὸ εὐχαρίστησι καὶ νὰ χαρῆς τὴν ὑπαρξί σου. Ἀφοῦ δὲν ἔμεινες εὐχαριστημένος ἀπὸ κεῖνο ποὺ ζήτησα νὰ σὲ κάνω, γενοῦ σὺ ὁ ἴδιος, οἱ γυιοί σου κ' οἱ γυοὶ τῶν γυιῶν σου, ἐκεῖνο ποὺ ἐπεθύμησες καὶ ζήλεψες.

Καὶ τότε ὁ ἄνθρωπος ἐφεύρηκε τὸ ὄπλον.

Καὶ παρουσιάσθηκαν ἀμέσως οἱ αἱματηροὶ κ' ἀτελείωτοι πόλεμοι. Κ' οἱ ἄνθρωποι ἄρχισαν ἕναν ἄγριο ἀλληλοσπαραγμὸν, ἀγριώτερο κ' ἀπ' αὐτὸν ποὺ κάνουν τ' ἀνήμερα θηρία. Κι' ὁ ἄνθρωπος ἔγινε λιοντάρι, τίγρις καὶ φίδι ἂν καὶ διατήρησε τὴν ἀνθρωπινὴ του μορφή. Κι' ὁ κόσμος χαντακώθηκε στὰ αἵματα καὶ στὶς φλόγες.

Μὰ ἦλθε στιγμὴ ποὺ ὁ ἄνθρωπος κουράσθηκε.

Κουράσθηκε ἀπὸ τὸν ἀλληλοσπαραγμὸν κ' ἀπὸ τὸν μάταιον ἀγῶνα.

Καὶ τότε ζήτησε νὰ βρῆ ποῦ κρύβεται ἡ ἀλήθεια τῆς εὐτυχίας. Θυμήθηκε τὸν πλάστη του. Δακρυσμένη ματιὰ σήκωσε πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ μὲ καρδιὰ σπαραγμένη παρακλητικὰ ρώτησε:

— Πλάστη μου, τί πρέπει λοιπὸν νὰ κάνω γιὰ νὰ εὐτυχίσω κ' ἐγώ; ποῦ νὰ βρῶ τὴν εὐτυχία;

Κι' ὁ Βράμας λυπήθηκε τὸ πλάσμα του καὶ μὲ τὸν γυιὸ του τοῦ ἀπάντησε:

— Στὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀγάπην.

ΠΕΤΚΟΥ ΓΙΟΡΔΑΝ-ΤΟΝΤΩΡΩΦ

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ

Α'

ΗΤΑΝΕ τόσο αδύνατος, τόσο ήσυχος, τόσο ξεθωριασμένος θάλεγα, πού αν τυχόν κανένας επρόσεχε τὸ κитρινιασμένο ἐκείνο πρόσωπό του, θὰ μπορούσε κάθε ἄλλο νὰ φαντασθῆ παρ' ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦτανε ποτὲ δυνατὸν νὰ κρύβῃ μέσα του κάτι, πού νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον ἑνὸς συνανθρώπου του. Κι' ὅμως μέσα στὰ φυλλοκάρδια τοῦ ἀνθρωπάκου αὐτοῦ, πολὺ βαθειὰ ἦτανε κρυμμένο ἓνα συναίσθημα εἶχε στὸ νοῦ του κάποια σκέψη πού ἔμεινε ἀτομικὸ του μυστικὸ, σ' ὀλίγη τῆ ζωὴ του, κ' ἐνῶ δὲν ἦτανε μόνος στὸν κόσμον, ἐνῶ εἶχε παιδιά, γυναίκα, μάννα, συγγενεῖς, αὐτὸ τὸ συναίσθημα, αὐτὴ ἡ σκέψη, τὸν κρατοῦσε σὲ ἀπόστασι, ξέμακρα ἀπ' ὄλους, σπιτικούς καὶ ξένους, καὶ τὸν ἔκαμε νὰ ζῆ μόνος, δλομόναχος μὲ τὸν ἑαυτὸ του.

Ὅλο τὸ χωριὸ τὸν ἤξερε γιὰ ἄνθρωπο φιλήσυχον καὶ ἀγαθὸ· ἡ καλωσύνη του ἔφτανε μέχρι βλακειᾶς. Τὸ καθαυτὸ ὄνομά του ἦτανε Στογιάννης Νικόλωφ, ἀλλὰ οἱ γειτόνοι καὶ σὲ λίγο ὀλόκληρο τὸ χωριὸ τὸν εὔρισκαν μὲ τὸ παρατσούκλι Τσότσος Μέρμηγκας. Τὸ παρατσούκλι αὐτὸ τοῦ τὸ κόλλησαν ὕστερα ἀπὸ κάποιο τυχαῖο περιστατικὸ. Ὅταν ἦτανε δηλαδὴ παιδί δώδεκα-δεκατριῶν χρονῶν, κάτι γειτόνοι τσακωθῆκαν ἀναμεταξύ τους καὶ

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ

χτυπήθηκαν. Ἦρθε ὁ Τοῦρκος καθῆς νὰ ἐξετάσῃ στὸν τόπο τὸ ζήτημα καὶ μαζί μ' ἄλλους προσκάλεσε καὶ τὸν Τσότσον γιὰ μάρτυρα. Ὅταν λοιπὸν ὁ καθῆς σημείωνε τὴν ταυτότητά του τοῦ ρώτησε ἂν τὸν πῆγανε ποτὲ στὰ δικαστήρια.

—Τί λές, καθῆ-ἐφέντη, ἀπάντησε σασιτισμένος ὁ Τσότσος... Ἐγὼ στὸ μυρμηγκὶ κάνω δρόμο νὰ περάσῃ καὶ θάχω δουλειὰ μὲ δικαστήρια;!

Ἀπὸ τότε τοῦ ἔμεινε τὸ παρατσούκλι αὐτὸ κ' ἔτσι τὸν ἐβροίσκανε μικροὶ μεγάλοι.

Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι ὁ Τσότσος ἀπὸ τὰ παιδικὰ του ἀκόμα χρόνια ἦτανε ἔτσι ήσυχος καὶ μουλωχτὸς πού ἔκανε ἐντύπωσι. Τ' ἄλλα παιδιά, οἱ φίλοι του, ἔπαιζαν, ἔτρεχαν ἀπάνω κάτω, κυνηγοῦντανε, τσακωνόντανε... αὐτὸς τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτά. Ἐξω ἀπὸ τὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ των σπάνια νὰ βγάλῃ τὸ πόδι κ' ἐκείνο γιὰ καμμιά μικροδουλειὰ τῶν γονέων του. Ὁ πατέρας του ἦτον ἓνας πυθαράς μὲ κάμποσα παιδιά. Στὴν τύχη του ὅλα τοῦ πέθαναν μικρὰ ἀκόμα καὶ τοῦ ἔμεινε ὁ Τσότσος καὶ κείνος κακεκτικὸς κ' ἀδύνατος. Εἶχε φτάσει πιά στὰ δεκαεφτά κ' ἀκόμα δὲν μπορούσε ν' ἀναλάβῃ καὶ νὰ καταπιαστῆ μὲ καμμιά δουλειὰ.

Ἡ καὶμένη ἡ μάννα του τί δὲν εἶχε κάνει γιὰ νὰ βρῆ γιαιρεία σ' αὐτὴν τὴν ἀλλόκοτη ἀρρώστεια του! Τὸν πῆγε σὲ γοητὲς καὶ σὲ γιάτρισσες κ' ὅτι τῆς λέγανε τὸ ἔκανε. Τί σοροπάκια ἀπὸ βότανα δὲν ἔχει καταπιῆ ὁ μικρός! ἀλλὰ τοῦ κάκου! Ἐρχόταν ὁ χειμῶνας κ' ὁ Τσότσος δὲν τὸ κούναγε ἀπὸ τὸ στρώμα. Ὅταν θὰ ἔρθῃ ἡ

ἄνοιξις θὰ προσκαλέσουν τὸν παπᾶ γὰ τοῦ διαβάσει μὴν εὐχὴ «ὕπερ ὑγείας» κ' ἔτσι μόνον ἔβγαине ἔξω ἀπὸ τὸ δωμάτιο. Τὸ καλοκαίρι, ὅτι τοῦ περνοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι τὸ ἔκανε τὸ ταλαίπωρο τὸ παιδί βοηθοῦσε βέβαια στὴν δουλειὰ τὸν πατέρα του, μὰ τί βοήθεια μποροῦσε νὰ τοῦ κάνη, ποῦ γιὰ νὰ βγῆ ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ ἔπρεπε νὰ πάρη ζῶο. Μὲ τὸ φθινόπωρο, μόλις ὁ καιρὸς κρύωνε, περιμαζευότανε μέσα καὶ πάλι μέσα. Κι' ὁ δύστηνος ὁ πατέρας του ἀνησυχοῦσε σοβαρὰ σὰν σκεπτότανε πῶς τέλος πάντων αὐτὸ τὸ παιδί θὰ μπορέσει νὰ βγάλῃ τὸ ψωμί του ὅταν αὐτὸς θὰ κλείσῃ γιὰ πάντα τὰ μάτια.

Ὅταν οἱ Ρῶσοι ὑποχώρησαν κ' οἱ ὀρθοὶ τοῦ Σουλεϊμὰν πασᾶ ἔφθασαν ὡς τὸ Μπαλκάνι, θὰ τὸν ἔκοβαν οἱ Τοῦρκοι ἂν δὲν τύχαινε νὰ τὸν συμπονήσῃ κάποιος πιστικὸς τοῦ τσορμπατζῆ τοῦ χωριοῦ καὶ δὲν τὸν τοποθετοῦσε στὸ βωδάμαξὸ του ποῦ τραβῆξε γιὰ ἐπάνω. Ἔτσι ὁ Μέρμηγκας σώθηκε ἀπὸ βέβαιο θάνατο γιὰτὸ οἱ Τοῦρκοι ἔσφαξαν ὅλους ὅσοι μέινανε στὸ χωριό.

Ὅταν ὑστερώτερα οἱ Ρῶσοι χτύπησαν τοὺς Τοῦρκους καὶ τοὺς νίκησαν, ὁ Μέρμηγκας μαζί μ' ἄλλους συγχωρικοὺς του ἐπέστρεψαν στὸ χωριὸ τους ἀκολουθώντας τὸν στρατό. Βοῆξε τὸ σπίτι του καμμένο, ἔλειπε κ' ὁ πατέρας του. Οἱ Τοῦρκοι τὸν ἔκοψαν μαζί μ' ὅλους τοὺς ἄλλους ποῦ δὲν ἔφυγαν καὶ τὰ πτώματά των στοιβαγμένα τ' ἄφησαν ἄταφα στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ. Αὐτὸ γιὰ τὸν Μέρμηγκα ἦταν ἕνας φοβερὸς μπάτσος. Ἔμεινε σὰν ζαλισμένος καὶ τοῦ φάνηκε πῶς ὁ κόσμος ὀλάκερος ἔχει χαντακωθῆ, πῶς ζωὴ πιά γι' αὐτὸν δὲν ὑπάρχει. Καὶ

τώρα τί νὰ κάνη; Πῶς θὰ βγάλῃ τὸ ψωμί του; ποῦ νὰ χτυπήσῃ τὸ κεφάλι του; Κάθησε σὲ μιὰ πέτρα κ' ἄρχισε νὰ κλαίῃ σὰν μικρὸ παιδί. Περνώοντας ἀπ' ἐκεῖ ἕνας Ρῶσος ἀξιωματικὸς τὸν εἶδε, τὸν ληπθήθηκε, τοῦ ἔδωσε ἕναν τριμμένο μανδύα καὶ πέντε ρούβλια στὸ χέρι. Ἐπειτα γιὰ νὰ τοῦ βρῆ κάποια δουλειά, τὸν ἔστειλε νὰ σκάβῃ καὶ νὰ ξεχωρίζῃ τὰ ὑλικά στὰ καμμένα σπίτια, ποῦ δουλεύανε κ' ἄλλοι χωρικοὶ μὲ μεροκάματο. Μὰ κ' αὐτὴ ἡ δουλειὰ δὲν ἦτανε γι' αὐτὸν κουράστηκε μέσα σὲ μιὰ δυὸ ὥρες καὶ τὴν παράτησε. Κάμποσες μέρες ὁ Τότσος δὲν μπόρεσε τίποτε νὰ κάνη. Τέλος βρέθηκε κάποιος γνώριμὸς του καὶ σὲ μιὰ γωνιά τοῦ δρόμου βάλανε ἕνα τηγάνι καὶ κάνανε τηγανίτες. Ἡ δουλειὰ πῆγε στὴν ἀρχὴ πολὺ καλά. Οἱ Κοζάκοι, λαίμαργοι ὅπως ἦταν, δὲν ρωτοῦσαν γιὰ τιμὴ, μόνο ἔπερναν καὶ πλήρωναν.

Ἔτσι κατόρθωσε ὁ Μέρμηγκας νὰ βάλῃ λίγα χρήματα κατὰ μέρος κ' ὅταν ὑστερα ἀπὸ ἕνα μῆνα ἐπέστρεψε ἡ μάνα του πίσω στὸ χωριό, δουλεύοντας κ' οἱ δυὸ μπόρεσαν νὰ χτίσουν δυὸ ἰσόγεια δωμάτια, μὲ σκοπὸ νὰ χτίσουν καὶ δεύτερο πάτωμα καὶ νὰ τὸ στεγάσουν ὅταν τὰ πράγματα θὰ ἐρχόντανε πὺρ βολικά. Μ' αὐτὸ τὸ χτίσιμο ὅμως ὁ Μέρμηγκας ξόδεψε τὸ μικρὸ του κεφάλαιο καὶ ὅταν ὑστερώτερα ζήτησε νὰ τακτοποιήσῃ κάποια δουλειὰ τοῦ στάθηκε ἀδύνατο νὰ τὸ κάνη. Ἐξ ἄλλου καὶ μὲ τίς τηγανίτες δὲν μποροῦσε πιά νὰ γίνῃ δουλειὰ. Γιατὶ οἱ φουρνάρηδες τοῦ χωριοῦ πῆραν ἐπάνω τους τὴν ἐπιχείρησι αὐτὴ, κ' ἔτσι γιὰ τοὺς ἄλλους δὲν

ἔμεινε ψωμί. Πήγαινε ὁ Τσότσος ἐπάνω κάτω ζητώντας δουλειά, μὰ δίχως νὰ τὸ νοιώσῃ πέρασε ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, πού τόσοι καὶ τόσοι φτωχοὶ μύρεσαν νὰ κερδίσουν χρηματάκια καὶ νὰ σταθοῦνε στὰ πόδια τους. Ὁ πόλεμος τελείωσε κι' ἄρχισαν Ρῶσοι ἀξιωματικοὶ νὰ οργανώνουν ἐθνικὸ βουλγαρικὸ στρατό. Ὁ κοσμάκης ἦτανε τρομαγμένος ἀπὸ τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου. Ἡ λέξι στρατιώτης ἔφερεν τρεμοῦλες στοὺς νέους πού ἦτανε νὰ ὑπηρετήσουν καὶ δὲν ἐπέρασε πολὺς καιρὸς πού ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς γιὰ ν' ἀποφύγουν περάσανε τὸν Δούναβι κ' ἔφυγαν στὴν Ρουμανία, ἄλλοι κρυβόντανε σὲ φιλικὰ σπίτια καὶ μερικοὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ κόψουνε κανένα δάχτυλο τοῦ χεριοῦ των γιὰ νὰ γλυτώσουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο.

Ὁ Μέρμηγκας, σὰν μοναχογιὸς πού ἦτανε, δὲν θὰ ὑπηρετοῦσε. Μὰ μὴν ξέροντας τὸν νόμο αὐτό, μόλις ἔμαθε πὼς ἔφθασε στὸ χωριὸ ἡ στρατιωτικὴ ἐπιτροπὴ τῷβαλε στὰ πόδια κ' ἔφυγε ἀπὸ τὸ χωριὸ του γιὰ τὴν πιὸ κοντινὴ πόλι. Μὰ στὸν δρόμο τὸν τσάκωσε ἡ ἀστυνομία κ' ἓνας χωροφύλακας ὀπισθάγκωνα δεμένον τὸν παρουσίασε στὴν Ἐπιτροπὴ ὡς φυγὸστρατο. Ποιὸς ξέρει τί θὰ γινότανε ὁ Τσότσος ἂν δὲν πρόφθαινε ἡ μάννα του νὰ παρουσιασθῇ μόνη στὴν Ἐπιτροπὴ καὶ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ πράγματα. Τέλος μὲ χίλια παρακάλια καὶ κλάμματα τῆς μάννας του ὁ Μέρμηγκας γλύτωσε, ἀλλὰ τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ τὸν ἔκανε πιὸ ἀνήσυχο ἀπὸ πρότερα.

* *

Τὸ φθινόπωρο εἶχε περάσει. Ὁ κόσμος περιμαζεύετανε κι' ὁ Μέρμηγκας ἐξακολουθοῦσε νὰνε πάντα τρομαγμένος, πάντα ἀνήσυχος, πάντα συλλογισμένος. Μερικοὶ μακρινοὶ συγγενεῖς, ἔπειτα κάτι φίλοι, ἄρχισαν νὰ τοῦ ρίχνουνε λόγια γιὰ παντρεία. Ἐνα βράδυ ἡ μάννα του, μὲ μιὰν ἀνησυχία πού δύσκολα τὴν ἔκρυβε, τοῦ εἶπε:

— Ἄκουσε παιδί μου Στυλιανέ, βλέπεις ὅτι δύσκολα, πολὺ δύσκολα τὰ βγάζουμε πέρα. Ἐγὼ σκοτῶνουμε ἀπ' τὸ πρῶτ' ὡς τὸ βράδυ νὰ πλένω στρατιωτικὰ ρούχα γιὰ νὰ βγάλω κάτι καὶ σὺ δὲν μπορεῖς νὰ γλυτώσῃς ἀπ' τὴν ἀναθεματισμένη σου τὴν ἀρρώστεια γιὰ νὰ μὲ βοηθήσῃς. Καὶ λέω ἔτσι μὲ τὸ νοῦ μου... Ξέρεις τί λέω;.. ἄκουσέ με, ἄκουσε τὴ μάννα σου πού σὲ γέννησε καὶ σὲ μεγάλωσε... νά, λέω, πὼς ἦρθε καιρὸς νὰ σὲ παντρέψουμε.

Αὐτὸς ντραπήκε, χαμήλωσε τὰ μάτια του χωρὶς μιλιὰ νὰ βγάλῃ.

Ἡ μάννα του ἀφοῦ σάπασε λιγάκι ἐξακολούθησε στὸν ἴδιον τόνο:

— Δὲν ἔχει τί νὰ περιμένουμε. Ὁ μπαμπᾶς σου, Θεὸς σχαρῆστον, δὲν ἦτανε πλούσιος. Ἐπειτα μένω μονάχη στὸ σπίτι, μονάχη σὰν τὴν κουκουβάγια κι' αὐτὸ μὲ στενοχωρεῖ θέλω κ' ἐγὼ νάχω μιὰ συντρόφισσα νὰ μὲ βοηθᾷει... Καὶ δὲς πὼς ἔτυχε!... Σήμερα, πού λές, ἔρχεται ἡ γειτόνισσά μας ἡ κυρὰ-Θεοπὴ καὶ ἀπὸ λόγου σὲ λόγου μοῦ βρῆκε, λέει, νύφη. Καὶ τί νύφη! καὶ ὠμορφη,

και υποταχτική και με παραδάκια. Μὰ εἶνε και κάτι ἄλλο... ἂν γίνῃ ἡ δουλειὰ και τὴν πάροουμε νύφη θὰ ταχτοποιηθῇ μιὰ για πάντα και τὸ στρατιωτικὸ σου ζήτημα και δὲν θὰ σ' ἀνησυχοῦνε πιά.

— Ποιὰ εἶνε λοιπόν; ρώτησε ὁ Τσότσος με λαμπερὰ μάτια.

— Νὰ αὐτὴ καλέ... πῶς τὴν λένε...τὴν ξέρεις δὰ κ' ἐσύ... δὲν εἶνε κατὰ βάθος κακοκόριτσο, ὄχι! Νέο κορίτσι, ἄπειρο ἀκόμα... γελάστηκε, νά! λάθωσε. Μὰ δὲν θὰ πῆ πὼς αὐτὸ θὰ ξαναγένῃ! Ἄλλοιῶς πολὺ μᾶς ταιριάζει τὸ κορίτσι αὐτό, γιατί θὰ μᾶς τιμᾶει ἀπὸ κάθε ἄλληνα.

— Μὰ ποιὰ εἶνε ἐπὶ τέλους; ξαναρώτησε με μεγαλύτερη περιέργεια, ἐνῶ ἡ μάννα του, πού ὡς τότε ἔξακολουθητικὰ ἔβλεπε χάμου, σήκωσε τὰ μάτια της και ἄρχισε:

— Θὰ σὲ γλυτώσῃ ἀπ' τὸ στρατιωτικὸ, σοῦ λέω. Ἔχει και λεφτά... και σὺ πάλι μὴν τὰ πολυξετάζεις... μὴν τὰ πολυζητᾶς. Σοῦ εἶπα... νέο ἦτανε, ἄπειρο ἦτανε, γελάστηκε, τί νὰ γίνῃ... δὲν ἤξερε τὸ ἄμοιρο ἀπὸ κόσμου.

— Καὶ βέβαια... ἔχεις δίκηο... μὰ ποιὰ νᾶνε;

— Καλὲ ἡ κόρη τοῦ Χρίστοβιτς... τὴν ξέρεις... ἡ Ἰβάνκα. Ὁ Τσότσος κατέβασε τὸ κεφάλι. Σάπασαν κ' οἱ δύο τους.

Ἡ Ἰβάνκα ἦταν ὄμορφο ἀλλὰ φτωχὸ κορίτσι. Ὁ Γιούριτς Ἀντριάνοβιτς, Ρῶσος ταγματάρχης, πού ἔμεινε στὸ ἴδιο χωριό, τὴν εἶδε, ἡ φρεσκάδα της και ἡ ὄμορφιά της τοῦ κέντρισαν τὴν ἐπιθυμία νὰ τὴν ἀποκτήσῃ

και τὴν ἐπῆρε δῆθεν ὑπηρετριά του. Δὲν πέρασε ὅμως χρόνος κ' ἔμεινε ἔγκυος ἀπ' αὐτὸν και τώρα φρόντιζε ὁ ἀξιωματικὸς με κάθε τρόπο νὰ τὴν παντρέψῃ για νὰ μὴν ἔχῃ σκοτούρες κ' ἀνακρίσεις. Ἔδινε μάλιστα γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ και 200-300 ρούβλια, πού για κείνη τὴν ἐποχὴ ἦτανε κάτι. Ἡ θειὰ λοιπόν τῆς Ἰβάνκας, ἡ κυρὰ-Θεοπῆ, κίνησε νὰ ζητᾷ ἄνδρα για τὴν ἀνεψιά της κ' ἡ ἐκλογή της σταμάτησε στὸν Μέρμηγκα, πού ἦτανε ἀγαθὸς ἂν και φτωχός. Ὅτι ὅμως τῆς ἔδινε μεγαλύτερη ἐλπίδα, πὼς οἱ προσπάθειές της δὲν θὰ πηγαιναν στὰ χαμένα και πὼς θὰ πετύχαινε, ἦτανε ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Ρῶσου, ὅτι θὰ τακτοποιοῦσε ὀριστικὰ τὴν στρατιωτικὴ θέσι τοῦ Μέρμηγκα και κανένας δὲν θὰ τὸν ἀνησυχοῦσε στὸ ἐξῆς.

Προτοῦ ὁ Μέρμηγκας νὰ καλοσκεφθῇ ἂν ἔπρεπε νὰ δεχθῇ ἢ ὄχι τὴν πρότασι αὐτή, ἡ μάννα του ἀπάντησε γι' αὐτόν. Ἐνα βράδυ λοιπόν φέρνουν στὸ σπίτι τους τὸν παπᾶ και τὴν νύφη, ἦρθε μαζί του ἡ μάννα τοῦ κοριτσιοῦ και ἡ κυρὰ-Θεοπῆ και ὥσπου νὰ τὸ καταλάβῃ τὸν στεφάνωσαν.

Σ' ὄλο τὸ διάστημα πού ὁ παπᾶς διάβαζε εὐχὲς και τὸ εὐαγγέλιο ὁ Μέρμηγκας σιωποῦσε. Σταυροκοπιότανε ὅταν τοῦ λέγανε πὼς ἔπρεπε νὰ κἀνῃ τὸν σταυρό του χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ μαζέψῃ τὴν σκέψι του. Νόμιζε πὼς μιὰ καταχνιὰ εἶχε σκεπάσει τὰ μάτια του, και τὸ μυαλό του σὰν νὰ ἔπαυσε νὰ δουλεύῃ. Κἀτι ἄγνωστα ὡς τότε συναισθήματα τὸν ἐκυρίευαν. Τέλος ὅταν ὄλοι φύγανε κ' ἔμεινε μόνος με τὴν Ἰβάνκα δὲν ἤξερε πὼς ν

ἀρχίση και τί νά τῆς πῆ. Ποτέ δὲν τοῦ εἶχε δοθῆ εὐκαιρία ὡς τότε νά τῆς πῆ ἔστω και δυὸ λόγια. Και τώρα μόνοι!.. Ἦτανε λοιπὸν ἀλήθεια πὼς πῆρε για σύζυγο «τέτοιο» κορίτσι; πὼς ἦ Ἰβάνκα εἶνε πιά γυναῖκα του κι ἔτσι γρήγορα ἔγιναν ὅλα;

Και ἦ Ἰβάνκα!

Αὐτὴ δὰ ὅλη ἐκείνη τῆ βραδυὰ δὲν σήκωσε μάτι ἀπὸ χάμου και μόνον πὸν ἄλλαξε ἀπὸ ντροπὴ κάθε λίγο και λιγάκι χρωμα. Κι αὐτῆς τῆς φαινότανε παράξενο, σχεδὸν ἀπίστευτο πὼς στεφανώθηκε τὸν Μέρμηγκα... σιωποῦσε λοιπὸν κι αὐτὴ μὴ ξέροντας τί νά τοῦ πῆ.

Τὸ πρῶτὶ σηκώθηκαν οἱ νιόνυφοι και ἡ Ἰβάνκα ἔχυσε νερὸ τοῦ Τσότσου νά πλυθῆ και τοῦ καθάρισε τὰ φορέματα. Ντύθηκαν και πῆγαν νά ἐπισκεφθοῦν τὸν Ρῶσο ταγματάρχη, ὁ ὁποῖος παρουσιαζότανε σὰν προστάτης και τῶν δυὸ. Ὅταν μπήκανε στὸ δωμάτιο ἡ Ἰβάνκα ἔβαλε τὰ κλάμματα και θέλησε νά τοῦ φιλήσῃ τὸ χέρι. Ἐπειτα κι ὁ Μέρμηγκας μὴ ξέροντας πὼς νά φερθῆ πλησίασε και θέλησε κι αὐτὸς νά κάνῃ τὸ ἴδιο. Ὁ Γιούρικ Ἀντριάνοβιτς τοὺς δέχθηκε μὲ μεγάλη του εὐχαρίστησι και εὐγένεια. Τοὺς κράτησε στὸ τραπέζι, τοὺς πρόσφερε τσάι και στὸ τέλος πῆγε στὸ ἄλλο δωμάτιο και γύρισε μὲ μιὰ σακκοῦλα γεμάτη ρούβλια. Ὅταν τᾶδωσε στὸν Μέρμηγκα, αὐτὸς ξετρέμμασε, χάρηκε ἀπὸ μέσα του και ξαναφίλησε τὸ χέρι τοῦ Ρῶσου ἀξιωματικοῦ.

Ἔτσι τελείωσε κι αὐτό.

Ὡς τόσο ὁ Μέρμηγκας ὅλο ἐννοιωθε κάτι νά τοῦ

λείπη κι ὀλοένα περιέμενε νά ἔλθῃ ἡ μέρα πὸν νά τοῦ πῆ κάτι ἢ Ἰβάνκα. Και περιέμενε και περιέμενε χωρὶς και ὁ ἴδιος νά ξέρη γιατί τὴν περιέμενε τὴν ἡμέρα αὐτή.

B'

Μόλις ἡ Ἰβάνκα μπῆκε στὸ νοικοκυριὸ τοῦ Μέρμηγκα, σὲ πολὺ λίγον καιρὸ ἄλλάξανε ὅλα ἐξωτερικῆ ὄψι. Και πρῶτ' ἀπ' ὅλα μὲ τὴν προῖκα της (ἄς τὴν ποῦμε ἔτσι) ὁ Τσότσος ἀποτελείωσε τὸ ἀπάνω πάτωμα τοῦ σπιτιοῦ των και χώρισε δυὸ δωμάτια. Ἐπειτα περιποιήθηκε ἡ Ἰβάνκα τὸ περιβόλι τοῦ σπιτιοῦ, πρῶγμα πὸν ποτὲ δὲν ἔγινε πρῶτῆτερα, φύτεψε μερικὰ λουλούδια ἀνάμεσα στὰ χορταρικά, κ' ἔτσι μόλις ἔμπαινε κανεὶς στὸ σπίτι των μάντευε τὴν ἀξία νοικοκυρά. Ὁ Τσότσος ὅμως δυσκολεύθηκε νά βρῆ δουλειά. Τί δουλειὰ νά κάνῃ ὁ κακόμοιρος; τέχνη δὲν ἔμαθε τηγανίτες κάνανε πλέον οἱ διάφοροι φουρνάρηδες και δὲν μποροῦσε νά τοὺς συναγωνισθῆ νά πάῃ μὲ μεροκάματο δὲν τοῦ τὸ ἐπέτρεπε ἡ ὑγεία του. Τέλος ἀποφάσισε ν' ἀνοίξῃ μιὰ ταβέρνα ἀντίκρυ στὸν στρατῶνα τοῦ χωριοῦ του και σ' αὐτὴν τὴν ἐπιχειρήσι τὸν βοήθησε, φαίνεται, κι ὁ Ρῶσος ἀξιωματικός.

Τώρα ἀπὸ τὸ πρῶτὶ ὡς τὸ βράδυ ἔμενε στὴν ταβέρνα και μόνο τὸ βράδυ ἐπέστρεφε σπίτι του νά δει-

πνήση κάτι και να κοιμηθῆ. Ἡ ζωὴ αὐτὴ ἄρχισε νὰ τοῦ ἀρέσει.

Πέρασαν ἔτσι τρεῖς μῆνες. Στὸ σπίτι γιὰ τὴν ὥρα ὅλα πῆγαιναν καλά, ἀλλὰ καὶ στὴν ταβέρνα δὲν πηγαῖνανε ἄσχημα οἱ δουλειές. Μόνο ἓνα τὸν ἐπείραζε. Ἡ Ἰβάνκα ἔξακολουθοῦσε νᾶνε σιωπηλὴ μαζί του, ἐνῶ αὐτὸς θὰ ἤθελε κάτι νὰ τοῦ ἔλεγε ἢ κάτι αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ μπορούσε νὰ τῆς ἐξηγήσῃ πὺν βαθεῖα τὸ αἰσθανότανε μέσα του μὰ δὲν ἤξερε πῶς νὰ τῆς τὸ πῆ.

Ἦρθε τὸ φθινόπωρο κ' ἄρχισαν, ὅπως σ' ὅλα τὰ σπίτια, τὶς ἐτοιμασίες γιὰ τὸν χειμῶνα.

Ἐνα βράδυ ὁ Τσότσος ἐπιστρέφοντας παρατήρησε ἀπὸ μακρὰ φωτισμένα δυνατὰ τὰ παράθυρα στὸ ἐπάνω πάτωμα. Μπῆκε στὴν αὐλὴ κ' εἶδε τὴν μάννα του ταραγμένη καὶ σκυθρωπὴ νὰ τὸν περιμένῃ πίσω ἀπ' τὴν ἐξώπορτα. Μόλις τὸν εἶδε τοῦπε ψιθυριστά.—Ἡ Ἰβάνκα γέννησε...

Αὐτὰ τὰ λόγια τὸν ἀναστάτωσαν καὶ τὸν γέμισαν λύπη. Ἐνα παρᾶξενο συναίσθημα τοῦ ἔσφιγγε τὸ στῆθος ἔτσι πὺν ἀκούμπησε στὸν τοῖχο γιὰ νὰ μὴ σωριαστῆ. Ὑποθεώτερα ἦρθε κάπως στὸν ἑαυτὸ του, μὰ δὲν ἤξερε ἂν ἔπρεπε νὰ φύγῃ ἢ ν' ἀνεβῆ ἐπάνω στὸ δωμάτιο τῆς λεχούσας. Τέλος ἀσυναίσθητα τραβῆξε ἐπάνω καὶ σκούνησε τὴν πόρτα. Στὸ στρώμα παρατήρησε τὴν Ἰβάνκα μὲ τὸ παιδὶ στὴν ἀγκαλιά. Ἀντίκρου τῆς καθότανε ὁ Γιούρικ Ἀντριάνοβιτς καὶ κουβέντιαζε εὐχαριστημένος μὲ τὴν συμπεθέρα. Ὁ ἐρχομὸς του ἔκανε ὅλους

νὰ σπαίσοyn. Στάθηκε δυὸ δευτερόλεπτα κ' ἔπειτα ψιθύρισε:

— Καλησπέρα σας. Χαιρέτησε ἔπειτα τὸν Ρῶσο ἀξιωματικὸ καὶ στάθηκε ἀκουμπώντας στὸ τραπέζι, στὴν γωνία. Μὲ μάτια κρύα καὶ παρᾶξενα παρατήρησε τὸ μωρὸ, πὺν ἔλαιγε. Ἡ Ἰβάνκα κατέβασε τὸ κεφάλι καὶ ὁ Ἀντριάνοβιτς φάνηκε μιὰ στιγμὴ στενοχωρημένος.

Ἐγινε λιγὸλεπτή σιωπὴ, ὅταν κάποιος χτύπησε στὴν ἐξώπορτα. Ἡ γρηὴ παρατήρησε ἀπὸ τὸ παράθυρο καὶ εἶπε:

— Νὰ κ' ἢ κυρὰ-Ντόνκα πὺν μᾶς ἔρχεται.

— Κι' αὐτή!... εἶπε μὲ δυσφορία ὁ Μέρμηγκας καὶ βγῆκε ἔξω.

— Ὡρα κ' ἐγὼ νὰ φύγω, εἶπε ὁ Ρῶσος καὶ σηκώθηκε. Χάιδεψε τὸ παιδὶ καὶ βγῆκε ἀπὸ τὸ δωμάτιο.

Ἡ κυρὰ-Ντόνκα ἄκουσε τὰ γεννητούρια κ' ἦλθε νὰ χαιρετήσῃ τὴν Ἰβάνκα. Μόλις μπῆκε εἶπε μὲ γέλοια...

— Μὰ αὐτὸ δὰ ἔρχεται σὰν τὸ τραγούδι:

Χτὲς νύφη τὴν φέραμε, τρὰ λὰ λὰ,

Σήμερα μὲ μωρὸ τὴν ξέρουμε, τρὰ λὰ λὰ.

Αὐτὸς ὁ ἀστεϊσμὸς ἄφησε ὅλον τὸν κόσμον ἐκεῖ μέσα ψυχρὸ καὶ στενοχωρημένο. Κανένας τίποτα δὲν ἀπάντησε.

— Καλά, ἔξακολούθησε ἡ Ντόνκα πάντα στὸν ἴδιον εὐθύμο τόνο, τί κατσουφιάσατε ὅλοι σας ἐδῶ πέρα! Νὰ βιάστηκε ὁ μπαμπᾶς του κ' ἔγινε ὅπως τὸ λέει τὸ τραγούδι.

Ἄλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐξήγησι δὲν εἶχε κανένα ἀποτελεσμα. Ἡ Ἰβάνκα κράταγε κατεβασμένα τὰ μάτια τῆς οἱ ἄλλοι σιωποῦσαν· βαρέθηκε, φαίνεται, στὸ τέλος καὶ ἡ ἴδια ἡ κυρὰ-Ντόγκα, καληνύχτισε κ' ἔφυγε.

Ὅλη ἐκεῖνη ἡ βραδυὰ πέρασε στενοχωρημένη· ὁ καθέννας σὰν νὰ ντρεπότανε τὸν ἄλλονα σιωποῦσε. Ὁ Μέρμηγκας ἔννοιωθε μέσα του ἓνα ἀόριστο συναίσθημα πρὸς τὴν θυγατέρα του, πὺν ἤξερε ὅτι δὲν εἶνε δική του. Ὅσο γιὰ τὴν Ἰβάνκα, κάτι τοῦ ἔλεγε μέσα του, πὺς πρέπει νὰ ξεχάσῃ τὰ περασμένα καὶ μιὰ φορὰ πὺν τὴν στεφανώθηκε πρέπει νὰ τὴν ἀγαπᾷ. Κι' ὅμως δὲν εὔρισκε ἓνα λόγο καλὸ ἢ καλὸ νὰ τῆς πῆ. Βαρὺ τοῦ φαινόταν ἐξ' ἄλλου πὺν ὁ ἀξιοματικὸς ἔτσι βράδῳ βράδῳ κάποτε πήγαινε νὰ τοὺς ἐπισκεφθῆ. Μ' αὐτὸν οὔτε ἡ μάννα του οὔτε αὐτὸς μιλοῦσαν. Δὲν τὸν χώνευαν καὶ γι' αὐτὸ μόλις ἐρχότανε ἔβγαιναν ἔξω καὶ τὸν ἀφήνανε μὲ τὴν Ἰβάνκα. Κι' αὐτὸς καὶ ἡ μάννα του σὰν νὰ ἠθελαν κάτι νὰ τοῦ ποῦνε. Αὐτὸ φαινότανε καὶ στίς ματιές των καὶ στοὺς τρόπους των. Ἄλλ' αὐτὸ τὸ κάτι σταματοῦσε στὰ χεῖλη των. Κ' ἔτσι μιὰ ψυχρότητα καὶ μιὰ ξενωσιὰ κυρίεψε τὸν Μέρμηγκα, τὴν μάννα του καὶ τὴν Ἰβάνκα. Ὁ ἓνας σὰν νὰ τραβιόταν ἀπὸ τὸν ἄλλονα, ἀλλὰ κανέννας δὲν ἀποφάσιζε νὰ ζητήσῃ μιὰν ἐξήγησι. Ὁ Μέρμηγκας μάλιστα ζοῦσε σὲ μιὰ σκοτεινὴ ψυχολογικὴ κατάστασι, σὰν μέσα σὲ καταχνιά, ἀλλὰ δὲν τολμοῦσε νὰ μιλήσῃ γιὰ τοῦτο.

Γ'

Περάσανε τρία χρόνια ἀφότου ὁ Μέρμηγκας εἶχε παντρευτῆ. Ἡ κόρη του περπατοῦσε καὶ μποροῦσε νὰ προφέρῃ τίς πιὸ συνηθισμένες λέξεις. Ἡ Ἰβάνκα ἀπόκτησε καὶ δεύτερο παιδί, ἓνα ἀγοράκι. Αὐτὸ ἦτανε τ' ἀγαπημένο παιδί τοῦ Μέρμηγκα. Ὅταν τ'όπερνε στὴν ἀγκαλιὰ θαροῦσε πὺς μιὰ θαλπωρὴ πλημμύριζε ὁλόκληρο τὸ εἶναι του.

Μ' ἀπὸ μέρα σὲ μέρα ὅλοι τους ἐκεῖ μέσα συναισθανότανε πὺς ξεπέφτουν, πὺς πᾶνε πρὸς τὰ κάτω. Ἡ ἀρρώστεια πὺν κάθε χειμῶνα ἐκράταγε τὸν Μέρμηγκα στὸ δωμάτιο, τὸν ἀνάγκασε νὰ παρατήσῃ καὶ ταβέρνα καὶ δουλειά. Ὅτι εἶχανε κρύψει στὸ κομπόδεμα σιγὰ σιγὰ ἔβγαινε ἀπ' ἐκεῖ χωρὶς ν' ἀντικατασταθῆ. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν τὸν ἐλυποῦσε τόσο ὅσο τὸ φέροσιμο τῆς Ἰβάνκας στὴν μάννα του. Γιὰ κλωστή καὶ γιὰ βελόνι, κάποτε χωρὶς φανερὴ αἰτία, τσακωνόντανε οἱ δυὸ γυναῖκες, καὶ τί πειραχτικὰ λόγια ποῦλεγε τότε ἡ μιὰ τῆς ἀλλήνης!

— Μοῦ φάγατε τὰ νειάτα—φώναζε ἡ Ἰβάνκα—μὲ λυώσατε στὸ πόδι!.. Μωρὴ στρίγγλα, μωρὴ σκύλλα δὲν εἶμ' ἐγὼ πὺν σὲ σπίτωσα; δὲν σᾶς ἔφερα λεφτὰ μὲ τὴν φοῦχτα; Κι' ἀκόμα ἔχεις κότο καὶ μοῦ μιλάς... παληόγορη, σκάσε!.. σκάσε γιατί ἂν ἔλθω κεῖ σοῦ βγάλω τὰ μάτια...

— Σὺ μωρὴ—τῆς ἀπαντοῦσε στὸν ἴδιο τόνο ἡ μάννα του,—σὺ μὲ σπίτωσες ἢ ἐγὼ σένανε:.. τίνος σπίτι εἶν' αὐτό; Γέλασες τὸν γιό μου καὶ τὸν πῆρες;.. μᾶς ἀτί-

μασες. Νὰ μὴν εἴμασταν ἔμεις ποιὸς θὰ σ' ἔπερνε μὲ τὸ παιδί στὴν κοιλιά: πές μου ποιός;.. Καὶ γιὰτὶ σοῦ σκεπάσαμε τὶς ντροπὲς γι' αὐτὸ μᾶς φωνάζεις καὶ μᾶς διώχνεις;

Ἄφοτου τὰ πράγματα φθάσανε σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, τελείωσε πιά, μιὰ ὥρα ἤσυχη δὲν μποροῦσε νὰ νοιώσῃ ὁ δυστυχισμένος ὁ Μέρμηγκας. Κάποτε ἤθελε κι' αὐτός, σὰν ἄνθρωπος ποῦτανε, νὰ πῆ κανένα γλυκὸ λόγο, κρυφά, ἔτσι σιγανὰ τῆς γυναίκας του. Μὰ μόλις ἄνοιγε τὸ στόμα, κείνη τοῦ ριχνόταν καὶ μὲ κανένα λόγο βαρὺ καὶ πειραχτικὸ τὸν ἔκαμνε νὰ ζαρώνη καὶ μέρες ὀλόκληρες νὰ μὴν τολμάη νὰ μιλήσῃ. Τότε βαθειὰ μονάχος του ἀναστέναζε καὶ κάποτε ἕνα δάκρυ κυλοῦσε ἀδέλητα ἀπὸ τὰ μάτια του.

Ἡ γρηὰ καμπούριασε ὄχι τόσο ἀπὸ τὰ χρόνια ὅσο ἀπὸ τὶς πίκρες καὶ τὶς στενοχώριες. Ἐκλαιγε γιὰ τὸν ἑαυτὸ της, ἔκλαιγε γιὰ τὰ χάλια ποὺ κατάντησε ὁ γυιὸς της, ὅσπου τελείωσαν οἱ μέρες της κ' ἔκλεισε ἕνα πρωτὶ τὰ μάτια της γιὰ πάντα. Ἐτσι γλύτωσε κι' ἀπὸ λόγια κι' ἀπὸ πίκρες.

Ἡ Ἰβάνκα χάρηκε βέβαια. Μὰ ἐωσότου ν' ἀπολάυσῃ τὴ χαρὰ τῆς καινούργιας της ζωῆς, —καὶ ποῦ ν' ἀβρηῆς ἄνθρωπο ἐδῶ κάτω νὰ χαρῆ ἀξέγνοιαστος— διαδόθηκε ἡ εἶδησι, πὼς τὸν Ἀντριάνοβιτς τὸν στέλνουνε πίσω στὴ Ρωσία. Ὁ προστάτης της λοιπόν, ποὺ αὐτὴ δὲν μποροῦσε νὰ τὸν ξεχάσῃ καὶ δὲν ἄφηνε εὐκαιρία νὰ περάσῃ χωρὶς νὰ πάη στὸ δωμάτιό του, μὰ κι' αὐτὸς ποὺ δὲν τοὺς ξεγνοῦσε ἀπὸ χρηματικὸ μέρος σὲ κάθε στε-

νοχώρια τοὺς, τὸν προστάτη της αὐτόν, θὰ τὸν ἔχανε! Ὁ Ἀντριάνοβιτς πράγματι πῆρε διαταγὴ νὰ φύγῃ κ' ἔφυγε. Ἡ Ἰβάνκα λυπήθηκε κατάβαθα, ἔκλαιγε καὶ ὁ κόσμος τῆς φαινότανε σκοτεινὸς καὶ μαῦρος. Σὲ λίγο τὴν ἐπιάσανε κάτι ἀναποδιές, ποὺ γιὰ τὸ κάθε τι θύμωνε, νεύριαζε καὶ ἔβαζε ξεφωνητά. Ἀπ' ὅλους περισσότερο ὑπόφερε ἀπ' αὐτὸ ὁ κακόμοιρος ὁ ἄνδρας της. Δὲν τὸν ἄφηνε οὔτε μέρα οὔτε νύχτα νὰ ἤσυχάσῃ. Στὸ τέλος σιχάθηκε κι' αὐτὸς τὸ σπίτι, πήγαινε στὶς ταβέρνες κι' ὅταν εἶχε χρήματα ἢ κάποια συντροφιά τὸν κερνοῦσε γύριζε μεθυσμένος νύχτα μὲ τὰ φῶτα στὸ σπίτι του. Ἡ ἀκατάστατη αὐτὴ ζωὴ πλείοτερο τὸν ἀδυνάτισε.

Δ'

Τώρα πιά στὴν ψυχὴ τοῦ Μέρμηγκα ὀλόκληρος ὁ κόσμος φαινότανε σὰν νᾶταν βυθισμένος σὲ μιὰ πυκνὴ κι' ἀτέλειωτη καταχνιά. Στὸ ρακὶ ζητοῦσε νὰ ξεχάσῃ τὶς ἐγνοίες του καὶ στὸ ποτήρι νὰ πνίξῃ τὶς μαύρες του σκέψεις.

Ἐπάνω σὲ δυὸ χρόνια ἡ ζωὴ αὐτὴ τὸν εἶχε καταβάλει καὶ τὸν ἔκανε ἀγνώριστο. Τὰ μάτια του ξεπετάχτηκαν, τὸ πρόσωπό του στέγνωσε, μαύρισε καὶ καμμιὰ δουλειὰ δὲν μποροῦσε νὰ κεφαλαιώσῃ.

Καὶ ἡ Ἰβάνκα;

Αὐτὴ ζοῦσε ὅπως πρότερα. Ἄδίακοπα σκεπτότανε τὸν ἀγαπημένο της Γιούριτ Αντριάνοβιτς· ξενοδούλευε ὅταν δὲν μπορούσανε νὰ τὰ βγάλουνε πέρα. Τώρα δὲν τῆς ἔμελε καὶ πολὺ ἂν ὁ ἄνδρας της μεθοκοποῦσε κ' ἀργοῦσε στὶς ταβέρνες. Ἄδιαφοροῦσε γι' αὐτόν.

Τὰ παιδιὰ τους ὡς τόσο μεγαλώνανε. Ἡ Ἄνκα γινόταν ἕνα λιγερό, ψηλὸ κοριτσάκι, ποὺ σοῦπερνε τὴν καρδιά μὲ τὰ γαλανὰ της μάτια καὶ τὰ ξανθὰ μαλλιά. Ὁ Γιαννάκης ἀντίθετα ἦταν ἕνα ἀδύνατο καὶ καχεκτικὸ παιδί, μὲ μικρὸ κ' ἄσχημο πρόσωπο, βαθεῖα μελαχροινό. Θἄλλεγες πῶς τίποτε, μὰ τίποτε ἀπολύτως δὲν κληρονόμησε ἀπὸ τὴ μάνα του. Ἡ γειτόνισσά τους, ἡ κυρὰ-Ντόνκα, κάθε φορὰ ποῦβλεπε τὰ δυὸ παιδιὰ νὰ παίζουνε στὸν δρόμο, τῆς ἦταν ἀδύνατο νὰ μὴν σταθῆ καὶ νὰ μὴν πῆ.

—Γιὰ δὲς τηνα μιὰ φορὰ, τὴ Ρωσίδα... τί σβέλτα ποῦνε!

Ἀπὸ τὴν κυρὰ-Ντόνκα τὰ παιδιὰ τῆς γειτονιάς τῆς βγάλανε παρατσούκλι «Ρωσίδα» καὶ τ' ἀδερφάκι της, ποὺ μόλις ψέλλιζε δυὸ τρεῖς λέξεις, κ' αὐτὸ τὴν φώναζε «Λωσίδα».

Ἐφτασε τὸ φθινόπωρο. Μὲ τὸ κρὺ φίλημά του στὴν πλάση ὅλα γινόντανε μελαγχολικά. Πάψανε τὰ παιδιὰ νὰ παίζου καὶ νὰ ξεφωνίζου στοὺς δρόμους. Ὁ κόσμος περιμαζεύοτανε στὰ σπίτια του. Ὁ Μέριμηγκας ἐννοιωθε τὸν ἑαυτὸ του χαντακωμένο. Τοῦ πέρασε ἡ ὄρεξι γιὰ ταβέρνες· μίσησε τὸ ρακί. Ἐβηχε κάθε λίγο κ' ἔφτυνε. Οἱ μέρες του ἦτανε μετρημένες.

Ἐτσι στενόχωρα κ' ἀπελπιστικά πέρασε τὸ φθινόπωρο κ' ὁ χειμῶνας. Ἐξω ἀπ' τὸ σπίτι του τοῦ στάθηκε ἀδύνατο νὰ βγῆ ἔστω καὶ μιὰ δυὸ ὥρες. Ὁ βήχας τὸν ἔπνιγε καὶ τὴν νύχτα κρούς ἰδρὸς συχνὰ τὸν ἔλουνε. Τὸ δωμάτιο ποὺ κοιτότανε ἀπόκτησε μιὰ βαρεῖα κ' ἀποκρουστικὴ βόχα. Ἡ Ἰβάνκα δὲν μπορούσε νὰ τὸν ὑποφέρει, ἀδιάκοπα τοῦ γρινίαζε καὶ συχνὰ τὸν ἔβριζε. Τὰ παιδιὰ τὰ χώρισαν καὶ τἄβαλαν σ' ἄλλο δωμάτιο. Ἡ Ἰβάνκα τόσο τὸν σιχάθηκε, ποὺ ἀπόφευγε νὰ τὸν πλησιάσῃ κ' ἔτσι μέρες ὀλάκερες περνοῦσε μόνος κ' ἔρημος κλεισμένος στὸ δωμάτιο. Ποτὲ δὲν τοῦ φάνηκε τόσο βαρεῖα, τόσον ἀνυπόφορη ἢ ζωὴ ὅπως ἐκείνον τὸν χειμῶνα. Πόσο λαχταροῦσε κάποτε νὰ πῆ ἕνα λογάκι, νὰ ξεθυμάνῃ, νὰ φανερώσῃ σὲ κάποιον τὸ μυστικὸ ποὺ τὸν βασάνιζε. Μὰ ποῦ νὰ βρεθῆ αὐτὸς ὁ «κάποιος»! Ὁ μόνος ζωντανὸς ἄνθρωπος ποὺ παρουσιαζότανε μπροστά του ἦταν ἡ γυναίκα του κ' αὐτὴ μόνο γιὰ νὰ τοῦ φέρῃ τροφὴ καὶ νερό. Μὰ ποῦ νὰ τὴν μιλήσῃ! Πάντα σκυθρωπή, πάντα στὰ νεῦρα της· ὅσο περνοῦσαν οἱ ἡμέρες τόσο καὶ περισσότερο ἀγρίευε ἐναντίο του...

Ἦτανε μιὰ Ἀπριλιάτικη μέρα.

Ὁ χειμῶνας ποῦχε καρφώσει τὸν Μέριμηγκα στὸ δωμάτιό του ἔφευγε πιά. Ἐνας ζεστός καὶ χαρούμενος ἥλιος εὐφρόσυνα χαιρέτιζε τὴν φύσι. Στὰ δένδρα πλήθος πουλιὰ πετοῦσαν ἀπὸ κλαδὶ σὲ κλαδὶ καὶ γέμιζαν τὸν

ἀέρα μὲ τὰ φλύαρα τερετίσματά τους. Μετὰ τὸ μεσημέρι ὁ Μέρμηγκας ξεπόρτισε. Βγήκε ἀπὸ τὸ δωμάτιό του καὶ κάθησε πάνω στὰ γλωρὰ χορτάρια ποὺ φύτρωσαν σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ περιβολιοῦ των. Ἡ Ἄνκα κι' ὁ Γιαννάκης ἔπαιζαν παρὰ πέρα κ' ἡ Ἰβάνκα μὲ μιὰ μικρὴ τσάπα τσάκιζε κ' ἔσπειρε σπόρους γιὰ λουλούδια.

Γύρω σιγαλιά· τὰ παιδιὰ μονάχα θορυβούσανε μὲ τὰ παιχνίδια τους. Ὁ Μέρμηγκας τᾶβλεπε μὲ μιὰν ἀνείπωτη εὐχαρίστησι. Ἡ Ἄνκα σβέλτα πάντα ἔτρεχε καὶ ξεφώνιζε μὲ μιὰν ἤχηρὴ καὶ καθάρια φωνὴ ποὺ καθόλου δὲν ταίριαζε μὲ τὴν ἀδύνατη φωνὴ τοῦ Γιαννάκη.

-- Λωσ-ίδα, τῆς ἔλεγε ὁ μικρός, ἀκούς;... τὸ σπίτι νὰ στώσης καλά.

Αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ κάνανε τὴν ἡμέρα ἐκεῖνη παράξενην ἐντύπωσι. Δὲν ἦτανε βέβαια ἡ πρώτη φορὰ τότε, ποὺ ἄκουγε τὴν Ἄνκα νὰ τὴν λέν «Ρωσίδα», μὰ τὴν στιγμή ἐκεῖνη κάτι σὰν ν' ἀνάζησε μέσα του ποὺ τοῦ τράνταζε τὴν ψυχὴ. Ἀνασηκώθηκε λιγάκι καὶ καρφώνοντας τὰ μάτια στὰ δυὸ παιδιὰ ποὺ παλεύανε.

— Πόσο ὄμορφη εἶνε ἡ Ἄνκα—σκέφθηκε—... Μὰ γιατί ὁ Γιαννάκης μου νᾶνε ἔτσι ἀδύνατος καὶ μαῦρος!

Δὲν πρόφθασε νὰ τελειώσῃ τὴν σκέψι του. Ἡ Ἰβάνκα στάθηκε ὀλόρθη ἔμπρός του σὰν νᾶθελε κάτι νὰ τοῦ πῆ. Αὐτὸς μ' ἀδύνατη κι' ἀναποφάσιστη φωνὴ γυρόντας τὴν ματιὰ του σ' αὐτὴν τῆς εἶπε:

— Δὲς Ἰβάνκα, δὲν εἶνε ὄμορφη ἡ Ἄνκα μας!.. μὰ τ' ἀγοράκι μας...

Τὰ λόγια αὐτὰ σὰν νὰ κέντρισαν τὴν Ἰβάνκα.

— Εἶσαι χαμένο κορμί—τοῦ εἶπε ἀπότομα,—αὐτὰ τώρα κάθισαι καὶ συλλογιέσαι!..

Ὁ Μέρμηγκας σώπασε. Τὸ μυστικὸ του χώθηκε βαθειὰ βαθειὰ στὴν καρδιά του. Δὲν ἐπέρασαν δυὸ βδομάδες καὶ μαζὶ μὲ τὸ μυστικὸ του κατέβηκε στὸν τάφο.

Ν. Γ. ΝΤΑΝΤΣΕΦ

ΤΑ ΙΔΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΙΔΙΑ

ΝΥΧΤΑ, περασμένη ή ώρα. Στην όχθη του Δούναβι, την πιο ψηλή, σ' ένα σπιτάκι φέγγει ακόμα φως. Η θωριά δλάκερης της όχθης είναι θεοσκότεινη κ' έχει κάτι τὸ φοβερό. Οί σιλουέττες τῶν σπιτιῶν, ὅπως εἶνε τὸ ἕνα κοντὰ στ' ἄλλο, μόλις ξεχωρίζουν. Μιὰ νέκρα θάλλεγες τ'άχει σκεπάσει. Ἀπὸ μακρὸνὰ τὰ δυὸ φατεινὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ ποὺ ἀγρυπνεῖ φαίνονται σὰν δυὸ φάροι μέσα στὸ σκοτάδι ἢ σὰν δυὸ ἀνήσυχα μάτια ποὺ κάτι γυρεύουν μέσα στὴν μαύρη ἀτμόσφαιρα. Ψιχάλιζει.

Μέσα στὸ ἀγρυπνο σπίτι, σ' ἕνα χαμηλὸ δωμάτιο, σκυμμένος ἐπάνω σὲ τραπέζι φορτωμένο μὲ βιβλία, κάθεται ἕνας νέος. Εἶνε ὁ δάσκαλος Κανδηλώρωφ. Ἐμπρὸς του μένει ἀνοιχτὸ ἕνα ξεδιπλωμένο γράμμα, γραμμένο μ' ἀνόμαλον ἀνδρικό χαρακτήρα. Τὸ εἶχε διαβάσει μιὰ, δυὸ καὶ τρεῖς φορές κ' ἔπειτα ἀκουμπώντας τὸ μέτωπο, ἕνα πλατὺ κι' ὄρθιο μέτωπο, στὸ χέρι του, φαινόταν σὰν νὰ μὴν ἀντιλαμβάνεται τίς ὄρες ποὺ περνοῦσαν. Στὸ ξέμακρο πρόσωπό του ζωγραφιζόταν ἡ λύπη κ' ἕνας πόνος ποὺ βαθειὰ ὄργωνε τὴν ἀσυνήθιστη ἀκόμα γιὰ βάσανα καὶ πίκρες καρδιά του.

— Μήπως κ' ἐγὼ θὰ καταστήσω νὰ γίνω σὰν κ' ἐτούτους;... Ὁ Κανδηλώρωφ εἶχε στὸν νοῦ του τοὺς παληοδασκάλους, ποὺ τοὺς βλέπεις τὸ πρωτὶ μὲ τὰ βρεγ-

μένα τους τὰ μαλλιά, τὴν ἀπογὴ τους τὴν χωρίστρα, μ' ἕνα γιὰκὰ βουτηγμένον στὴν πυτιρίδα, μὲ τὰ κοντὰ τους τὰ μανίκια κ' ἕνα κακοχωρισμένο πανταλόνι νὰ κινοῦνε γιὰ τὸ σχολεῖο.

— Μήπως κ' ἐγὼ θὰ καταστήσω στὰ ἴδια τὰ χάλια, σκέφθηκε. Μήπως καὶ γιὰ μένα θ' ἄρθη μοιραίως ἐκείνη ἡ ἐποχή, ποὺ ὅλο μου τὸ ἐνδιαφέρον θὰ συγκεντρώνεται στὸ πότε νὰ πάγω στὸ βδομαδίσιο παζάρι γιὰ νὰ κατορθώσω νὰ πάρω μιὰ δεκάρα φτηνότερο τὸ λάχανο καὶ δυὸ δεκάρες πὺρ κάτω τὴν ὀκᾶ τὸ βούτυρο;... Μήπως καὶ γιὰ μένα θ' ἄρθη ἐκείνη ἡ ἐποχή ποὺ ἡ ζωὴ μου θὰ περνᾷ ἀνάμεσα στίς κουτσομπολιές καὶ τίς κακογλωσσίες ἢ θὰ μὲ κεντροῖζουν μονάχα οἱ μεταθέσεις, οἱ διορισμοί, οἱ προβιβασμοὶ καὶ ὅ,τι ἄλλο;... Μήπως μοῦ εἶνε γραμμένο νὰ μοιάσω κ' ἐγὼ τοὺς δασκάλους ἐκείνους, ποὺ τοὺς εἶνε ἀδιάφορον πῶς καὶ τί παραδίνουν καὶ μονάχα βλέπουν πῶς νὰ τελειώσουν μιὰν ὥρα πρωτῆτερα τὴν ὠρισμένη ὕλη... ποὺ χάνονται στοὺς τύπους καὶ ξεχνοῦνε τὴν οὐσία;... Μήπως κ' ἐγὼ σὰν κι' αὐτοὺς θ' ἄχω ἡσυχὴ τὴν συνείδησι, φτάνει ἡ προϊστάμενη ἀρχὴ καὶ τὸ ὑπουργεῖον ν' ἄνε εὐχαριστημένοι;... Μήπως καὶ σ' ἐμένα ἡ φροντίδα γιὰ τὸ «σαρκίον» μου καὶ οἱ σαγλὲς παραδόσεις θ' ἀπορροφοῦν τὴ ζωὴ μου;... Κι' ἂν θὰ ἔπρεπε σὲ τέτοιο κατάντημα νὰ φτάσω, θὰ μποροῦσε αὐτὸ νὰ ὀνομασθῆ ζωὴ;...

Ὁ Κανδηλώρωφ παρατηροῦσε τώρα ἐπίμονα τὴν μετάλλινη βάσι τῆς λάμπας του. Τοῦ φαινότανε πῶς χέ-

ρια και πόδια και τὸ κεφάλι του ἀκόμα ἦτανε φτιασμένα ἀπὸ τὸ ἴδιο μέταλλο.

Καὶ τοῦ ἦρθαν στὸ νοῦ οἱ σκέψεις πὸν ἔκαμνε ἄλλοτε κι' ὄχι πρὸ πολλοῦ καιροῦ. Ἦθελε νὰ «ζήση»—νὰ ζήση ἐνεργητικά, ἐντατικά, ποτὲ μονότονα... Ἦθελε νὰ «δουλέψη»—νὰ δουλέψη γιὰ τὸ σχολικὸ ἔργο, γιὰ τοὺς ἄλλους, γιὰ τὸν ἑαυτὸ του... Φιλοδοξοῦσε καὶ «κάτι ν' ἀφήση πίσω του»...

Κ' ἦλθε στὴν πόλι αὐτή, γεμάτος σφρῖγος, πόθους καὶ ἐνέργεια.

Ἄλλὰ μιὰ μέρα πὸν μὲ καμπόσους συναδέλφους του ξανοίχθηκε λιγάκι καὶ πρότεινε νὰ καταρτίσουν σύλλογο γιὰ ψυχολογικὲς καὶ παιδαγωγικὲς μελέτες,—εἶδε πὼς ἀπὸ ἕνας ἕνας ὅλοι τοῦ γύρισαν τὴν πλάτη. Αὐτὸ τὸν τάραξε, μὰ καὶ τὸν πείραξε. Ἄλλη μιὰ μέρα πάνω στὴν ὁμιλία εἶπε σ' ἕνα συνάδελφό του, πὼς σ' ἕνα φτωχὸ μαθητὴ του χάρισε ἕξη λέβια γιὰ ν' ἀγοράση κάποιον σχολικὸ βιβλίο. Ὁ συνάδελφός του χαμογέλασε μὲ κάποιαν εἰρωνεία κι' αὐτὸ τοῦ ἔκανε κακὴν ἐντύπωσι. Ἐπειτα, κάποιος ἀρχαιότερος συνάδελφός του φιλικῶ τῷ τρόπῳ τοῦ ἔκανε παρατήρησι, πὼς πρέπει νὰ μιῇ στοὺς μαθητὰς μὲ τὸ «βρὲ σύ, καὶ μὲ τὴν βέργα νὰ τοὺς ἐπιβάλλεται...γιατὶ ἄλλοιῶς χάνουν τὴν πειθαρχία...» Κι' ὅταν οἱ ἴδιοι συνάδελφοί του τὸν ἔβλεπαν νὰ βγαίνει ἀπ' τὴν παρὰδοσι κατακόκκινος κι' ἔβλεπαν πὼς οἱ ἀπαντήσεις τῶν μαθητῶν του δὲν τὸν ἀφήνουν ψυχρὸ κι' ἀδιάφορο—δὲν ἔλειπαν φιλικῶ τῷ τρόπῳ νὰ τοῦ δίνουν

νὰ ἐννοήση πὼς ἔτσι δὲν θὰ τὰ βγάλῃ πέρα κι' ὅτι ἄδικα ἔτρωγε τὰ σωθικά του.

Ἦλ' αὐτὰ στὴν ἀρχὴ τὸν ἔκαμναν ν' ἀπορῆ, τοῦ φαινόταν τόσο παράξενα!..

Ἄλλά...—Ἄλλὰ νὰ σιγὰ καὶ χωρὶς κ' ἂν νὰ τὸ νοιώσῃ, μιὰ μέρα ἔδωσε ἕνα μπάτσο σὲ κάποιον μαθητὴ. Ἄλλη μέρα ἔσχισε τὸ τετράδιο ἑνὸς ἄλλου μαθητῆ, ἑνὸς φτωχοῦ παιδιοῦ, γιατί τὸ βρῆκε λερωμένο, χωρὶς νὰ σκεφθῆ ὅτι πιθανὸν νὰ λερωθῆκε τὸ τετράδιο, ὅταν τὸ παιδί, μὴ ἔχοντας τραπέζι, ἔγραφε πάνω στὸ ἀκάθαρτο πάτωμα γυρμένο πάνω στὸ στομάχι. Μάλιστα μιὰν ἄλλη φορὰ ἀπέκλεισε ἕναν ἄλλον μαθητὴ... ἐπειδὴ σύμφωνα μὲ τὸν κανονισμὸ ἀποκλείεται ὁ μαθητὴς πὸν ἔχει τριάντα ἀπουσίες ἀδικαιολόγητες κι' ὁ μαθητὴς αὐτὸς εἶχε ἀκριβῶς τριάντα. Κι' ὅταν τὸ παιδί αὐτὸ μὲ τὰ μάτια γεμάτα δάκρυα τὸν παρακαλοῦσε νὰ μὴν τὸ διώξῃ, κ' ἐνῶ τὸν ἐβεβαίωσε πὼς μετανόησε καὶ δὲν θὰ τὸ ξανάκανε, κ' ἐνῶ τὴν ἄλλη μέρα ὁ ἀσπρομάλλης πατέρας μὲ τὰ τρεμουλιασμένα χέρια του τὸν παρακαλοῦσε, τὸν ἰκέτευε νὰ μὴν φανῆ τόσο αὐστηρός,—αὐτός, ὁ Καντηλώρωφ, ἔμεινε ἀσυγκίνητος καὶ ἀκαμπτος.

Καὶ τί ἀποδεικνύουν ὅλ' αὐτά;—μήπως δὲν ἀποδεικνύουν πὼς κι' αὐτὸς θὲ ν' ἀρχίσῃ νὰ γίνεταὶ σὰν κ' ἐτούτους; Μήπως δὲν ἀποδεικνύουν πὼς κι' αὐτὸς μὲ τὴν σειρά του θὰ κάνη τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια;.. πὼς θ' ἀκολουθήσῃ τὸν παλῆδ τὸν δρόμο;.. μήπως αὐτὰ δὲν ἦτανε σημάδια τῆς ἀρχῆς τοῦ κακοῦ;

Καὶ σκέφθηκε:

—Νά, γίνονται δυὸ μῆνες τώρα, πὸν ἄλλο τίποτε δὲν ἐπεχείρησα νὰ κάνω. Δυὸ μῆνες ζῶ ἴδια σὰν κ' ἐτούτους, καὶ μάλιστα ἄρχισα νὰ συνηθίζω στὸ νὰ μὴν ζητῶ καὶ πολλὰ πράγματα.

Σὰν νὰ ὠνειρευότανε τώρα, ἔλεγε μὲ τὸ νοῦ του.

— Μὰ τέλος πάντων ἀξίζει κανεὶς «νὰ ἐπιθυμῆ»! ἀξίζει κανεὶς «νὰ δουλεύη»; Νὰ δουλεύη—γιὰ ποιόν;—σοῦ λένε «γιὰ τοὺς ἄλλους, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους σου». Καὶ ἂν αὐτοὶ «οἱ ἄλλοι» ὄχι μόνον τίποτε δὲν ξέρουν ἀλλὰ καὶ δὲν θέλουνε νὰ ξέρουν... τότε; Καὶ στὴν περίπτωση τὴν τόσο συνηθισμένη πού «δὲν τὸ θέλουν, πὸν κοροϊδεύουν τὰ ἔργα καὶ τοὺς κόπους σου»... πού...

Ὁ Κανδηλώρωφ σταμάτησε, μιὰ τρεμούλα τὸν κατέλαβε.

— Οἱ σκέψεις πού μοῦ ἔρχονται, εἶπε... Μήπως αὐτὸ δὲν εἶνε τὸ τέλος, δὲν εἶνε ὁ θάνατος τοῦ ἰδανικοῦ μου; Καὶ μήπως αὐτὸ δὲν ἀποδεικνύει πιά φανερὰ τὴν κατάπτωσί μου;

Κι' ὅμως τοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ τὸ παραδεχθῆ. Νὰ παραδεχθῆ πὼς θὰ κινήσῃ τὸν δρόμο πὸν πᾶνε ὅλοι «ἐτούτοι»! νὰ γίνῃ ἐρπετό, νὰ ἔρπη αὐτὸς ὁ Κανδηλώρωφ σὰν τοὺς ἄλλους πὸν ὡς τὰ χθὲς περιφρονοῦσε;!

Νὰ μὴν ἐπιβληθῆ στὴ ζωὴ, ἀλλ' ἢ ζωὴ νὰ τοῦ ἐπιβληθῆ!;

Νὰ ζήσῃ—ὅπως ὅλοι!..

Νὰ γεράσῃ—ὅπως ὅλοι!..

Νὰ κλείσῃ τὰ μάτια του,—ὅπως ὅλοι!..

Ναί, δὲν μποροῦσε, δὲν ἠθελε νὰ τὸ παραδεχθῆ.

Καὶ νά, ὁ φίλος του τοῦ ἔγραφε γιὰ ὅμορφες μέρες,—μέρες γεμάτες «δουλειά», γεμάτες «ἐνέργεια». Ἐπειτα τοῦ ἀνέφερε γιὰ ἓνα σχέδιο: ν' ἀποφασίσουν κάμποσοι νέοι νὰ κάμουν ἓνα ταξίδι ὡς τὴν Ἀμερική, νὰ μελετήσουν τὸν πολιτισμὸ τοῦ νέου κόσμου, πὼς σκέπτονται, πὼς ἐργάζονται οἱ Ἀμερικανοὶ κ' ἔπειτα νὰ γυρίσουν πίσω στὴν πατρίδα «ἀπόστολοι νέων ἀντιλήψεων»... «ἀπόστολοι τῆς ἐργασίας».

Ὁ Κανδηλώρωφ ἄφησε τὴν θέσι του, ἔφθασε στὸ παράθυρο κι' ἀκούμπησε τὸ φλογισμένο μέτωπό του στὸ κρῦο τζάμι. Ἐξω ἐξακολουθοῦσε νὰ βρέχη. «Ἀχ! καὶ νὰ εἶχε ἐδῶ τοῦλάχιστον ἓνα φίλο, ἓναν πραγματικὸ φίλο νὰ τοῦ ἀνοίξῃ τὴν καρδιά του... Νᾶβρισκε ἂν ὄχι φίλον, ἓνα πονετικὸν ὥστόσο ἀνθρώπο νὰ τοῦ πῆ τίς σκέψεις του καὶ τοὺς καῦμούς του κι' αὐτὸς νᾶχῃ τὴν ὑπομονὴ νὰ τὸν ἀκούῃ κι' ἄς μὴν καταλάβαινε ὅλα ὅσα θὰ τοῦ ἔλεγε...»—Ἡ καρδιά του δυνατὰ χτυποῦσε, ἔλεγε πὼς θὰ ραγίσῃ.

Γοργὰ ξαναγύρισε ὁ Κανδηλώρωφ στὴν θέσι του, πῆρε τὴν πέννα κι' ἄρχισε νευρικὰ νὰ γράφῃ.

— «Ἐἶνε ἡ ὥρα δέκα περασμένες. Ἀπὸ τίς ὀκτὼ κάθουμαι σκυφτὸς στὸ τραπέζι, ζεσταίνουμαι ἀπὸ τὴν ζέστη τῆς λάμπας, διαβάζω καὶ ξαναδιαβάζω τὸ γράμμα σου. Τί εὐθυμο πὸν εἶνε! Μιλεῖ γιὰ τόσα ὥραϊα πράγματα, γιὰ ἐνέργεια, γιὰ δουλειά, γιὰ ταξίδια, κι' ὅμως δὲν μπόρεσε νὰ διώξῃ τίς πένθυμες σκέψεις πὸν μὲ πλακώνουν. Κάτι περισσότερο: Τὸ γράμμα σου ἦλθε νὰ τίς συμπυκνώσῃ, γιὰτὶ μὲ κάμνει νὰ σκεφθῶ πὼς εἶμαι μα-

κρυά από σένα όχι μόνον τοπικά αλλά και ψυχικά. Ναί, ἐγὼ δὲν βρίσκω πιά τίποτε ἀπὸ τὸ πρωτηγερινό μου «εἶναι». Τί ἀνόητη εἶνε ἡ ζωή, τί γελοία, τί μηδαμινή!... Καί ξέρεις τί μὲ πνίγει περισσότερο;—ὅτι αὐτὴ ἡ ζωὴ ἀρχίζει νὰ μοῦ ἐπιβάλλεται ἂν δὲν μοῦ ἐπεβλήθηκε πιά.

Σήμερα ἀπὸ τὰ ξημερώματα ἔξω βρέχει. Βρέχει ἀκατάπαντα, μονότονα, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Θάλλεγες πὼς βρισκόμαστε στὴν Πετρούπολι καὶ πὼς δὲν θὰ παύση νὰ βρέχη εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Τὴν ἀκούω τὴν βροχὴ καὶ μαζὶ καὶ τὸν Δούναβι ποῦ μουγγρίζει κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρό μου. Ἴσως γι' ἄλλα ὄλ' αὐτὰ νὰ κρύβουν κάποιαν ὠμορφιά, γιὰ μένα ὅμως εἶνε ἓνα βάσανο. Βασανίζουμαι γιὰτι νοιώθω πὼς σ' αὐτὴν τὴν βροχερή, τὴν κρυά, τὴν λασπάρικη νύχτα εἶμαι μόνος, ὀλομόναχος. Νάβγαινα ἔξω! μὰ ποῦ νὰ πῆγαινα; Στὸ καφενεῖο; Καὶ ποιόνα θάβρισκα μ' αὐτὸν τὸν ἄθλιο καιρό! Σὲ κάποιον φιλικὸ σπίτι; Ναί, ξέρω τὸ σπίτι ἑνὸς συναδέλφου μου, μὰ ἡ ὥρα περνάει τίς δέκα καὶ ξέρω πὼς αὐτὸς ἀπ' τίς ὀκτὼ εἶνε στὸ κρεββάτι.

Τί καλὰ θὰ ἦταν νὰ ἦσουν αἱ ἐδῶ! Θὰ σοῦ ἀνοίγα τότε τὴν καρδιά μου γιὰ νὰ σοῦ πῶ «πολλά», ποῦνε ἀπὸ τόσον καιρὸ φωλησμένα ἐκεῖ μέσα. Μὰ τώρα πρέπει (βλέπεις σοῦ μιλῶ γιὰ τὸ «πρέπει», γιὰτι τὸ «πρέπει» ἀρχισε νὰ μὲ κυριαρχῆ), πρέπει, λέω, νὰ μαζέψω μόνος μέσα μου τὸν πόνο τῆς καρδιάς μου, «πρέπει» νὰ πέσω στὸ κρεββάτι, «πρέπει» νὰ προσπαθίσω ν' ἀποκοιμηθῶ. Κι' ἂν κι' ὡς τίς 11½ δὲν μοῦ ἔλθῃ ὁ ὕπνος, ἐγὼ πάλιν θὰ πρέπη νὰ κείτουμαι στὸ κρεββάτι καὶ νὰ προ-

σπαθῶ νὰ κοιμηθῶ, γιὰτι αὔριο πρέπει στὶς ἔξη τὸ πρωτὸ νᾶμαι στὸ πόδι γιὰτι στὰς ὀκτὼ ἔχω μάθημα. Ἐπομένως στὶς ὀκτὼ παρὰ δέκα πρέπει τὸ ἀργότερο νᾶμαι στὸ σχολεῖο. Τὴν πρώτη ὥρα ἔχω νὰ διδάξω γραμματικὴ καὶ τὴν δεύτερη αἰσθητικὴ. Αἰσθητικὴ! νὰ ξέρης πόσες ἀσχίμιες καὶ τί βοῦρκο κλείνω τὴν ὥρα αὐτὴ στὰ ἔγκατά μου...

Εἶθε πιά γράφοντας αὐτὸ τὸ γράμμα νὰ ἔχω ξεθυμάνει. Σοῦ τὰ εἶπα ὅλα

Δικός σου
Κανδηλώρωφ».

Ἦρθε ξανά στὸ παράθυρο καὶ πολὺν καιρὸ κύτταξε τὸν Δούναβι ποῦ μουγγρίζει. Ἐπειτα εἶδε δυὸ φανάρια κάποιου καραβιοῦ ποῦ μὲ δυσκολία κι' ἀγκομαχῆ-τὸ τραβοῦσε πρὸς τὰ ἐπάνω.

«Καὶ τάχα αὐτὸς ὁ Δούναβις ποῦ τραβάει τὸν ἴδιον πάντοτε δρόμο, τάχα αὐτὴ ἡ βροχὴ ποῦ πέφτει ἔξακολουθητικά, τάχα κεῖνο τὸ ἀτμόπλοιο ποῦ ἀγωνίζεται γιὰ νὰ προχωρήσῃ, ἔχουνε πῶς καθάρια ἀντίληψι πὼς καὶ γιὰτι ὑπάρχουν ἀπὸ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους!» Ἡ μήπως ἀσυναίσθητα κάνουν αὐτὸ ποῦ κάνανε χθές, προχθές, πέρσοι, αἰῶνες πρὶν, τὰ ἴδια καὶ πάντα τὰ ἴδια;».

Τὸ ρολόγι τῆς πόλεως βραχνὰ χτύπησε δυὸ φορὲς. Ὁ Κανδηλώρωφ ἀπότομα ἄφησε τὴν θέσι του. «Μεσάνυχτα περασμένα, ἡ ὥρα δυὸ καὶ αὔριο στὶς ὀκτὼ ἔχω μάθημα!».

Ἐτρεξε στὸ κρεββάτι του, ξεντύθηκε βιαστικά, ἔσβυσε τὴν λάμπα του κι' ἔπεσε νὰ κοιμηθῆ.

IBAN Δ. IBANΩΦ

ΣΤΟ ΚΑΤΩΦΛΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

ΤΟΝ ἔλεγαν Νικόλα και πιό συνηθισμένα Κόλιο. Τὸ ἔξωτερικό του δὲν ἦταν καθόλου ἑλκυστικό: μαῦρα μάτια τσιγγάνικα, μαλλιά σκληρὰ κι' ὄρθια σὰν βοῦρτσα, μεγάλο στόμα μὲ στραβὰ δόντια κι' αὐτιά ξετραβηγμένα. Αὐτὴ ἡ ἔξωτερικὴ ἀσχήμια εἶχε γίνε πιό χτυπητή, ὅταν ὁ Κόλιος πάτησε στὰ 15 του χρόνια. Τότε τοῦ κόλλησαν τὸ παρατσούκλι «Κόλιος ὁ ἀτσιγγανος» ἢ μονάχα «ὁ ἀτσιγγανος». Ἔτσι τὸν εὔρισκαν οἱ συμμαθητές του, κ' ὑστερώτερα κ' οἱ δάσκαλοί του και τ' ἀδέρφια του.

Μὰ μπροστὰ στὴν ἀσχήμια του σὰν τοῖχος ὑψωνόταν ἡ μεγάλη καλωσύνη τῆς καρδιάς του, ποὺ σ' ὅσους τὴν ἔννοιωθαν κατάβαθα ἔσβυνε τὴν κακὴ ἐντύπωσι ποὺ ἐκείνη πρωτογεννοῦσε. Παιδὶ καλόβολο κι' ἀγαθὸ ἦταν ὁ Κόλιος, δεύτερη γνώμη δὲν χωροῦσε ἀγαθὸ στὴν καθαντὸ σημασία τῆς λέξεως. Δὲν ἤξερε τί θὰ πῆ ψέμμα, εὐαίσθητο και ψυχόπονο πάντα, ἦταν ἔτοιμο νὰ βοηθήσῃ χωρὶς ὑστεροβουλία τὸν ἄλλον. «Ἄγαπα τὸν πλησίον σου σὰν τὸν ἑαυτό σου», αὐτὴ ἡ ἐντολὴ τοῦ εἶχε γίνε ὁ κανόνας τῆς ζωῆς του, ἔτσι ἀσυναίσθητα, γιατί ποτέ του ὁ Κόλιος δὲν ἔτυχε νὰ σκεφθῆ και νὰ βαθύνῃ σ' αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ. Ἐκανε λοιπὸν τὸ καλὸ αὐθόρμητα και κάποτε χωρὶς κὰν νὰ τὸ θέλῃ. Ὅταν ἔβλεπε κανένα συμμαθητὴ του νὰ κλαίῃ και νὰ ὑποφέρῃ τοῦ ἦταν ἀδύ-

νατο νὰ μὴν πάῃ κοντὰ του, νὰ μὴν τοῦ πῆ κάποιον παρήγορο λόγο, ὅπως ἀντιλαμβάνότανε τὴν παρηγοριὰ ἡ παιδικὴ του ψυχὴ. Ἦταν ὁ προστάτης κάθε ἀδύνατου. Μικρούλης ἀκόμα, ὅταν φοιτοῦσε στὸ δημοτικὸ σχολεῖο, μεταχειριζότανε τὰ δυνατὰ του χέρια, κάποτε και τὶς γροθιές του, γιὰ νὰ ὑπερασπισθῆ τοὺς ἀδύνατους. Μεγάλος τώρα μεταχειριζότανε περισσότερο τὸ στόμα, μὰ δὲν ἄφηνε ἀχρησιμοποίητα και τὰ χέρια. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὅσο πιό μεγάλωνε τόσο περισσότερο τὸν λογαριάζανε οἱ συνομήλικοί του. Εἶχε ἀποκτήσει μιὰν ἐπιρροή, τὴν ὁποῖαν ὅμως ποτέ του δὲν θέλησε νὰ καταχρασθῆ.

Τὴν μάννα του τὴν ἀγαποῦσε και τὴν ἐβοηθοῦσε μ' ὅλη του τὴν καρδιά. Κι' αὐτὴ τὸν ἀγαποῦσε, ἂν και ἡ ἀγάπη της δὲν ἔφθανε ποτέ σὲ χάρδια και ξεσαλιάσματα. Μὰ κι' ὁ ἴδιος ὁ Κόλιος ἀποστρεφότανε αὐτὲς τὶς ἐκδηλώσεις. Βοηθοῦσε λοιπὸν τὴν μητέρα του σ' ὄλες τὶς σπιτικὲς δουλειές: στὸ σκούπισμα, στὸ καθάρισμα, αὐτὸς νὰ τῆς φέρῃ νερὸ ἀπὸ τὴν βρύσι, αὐτὸς νὰ τρέξῃ στὸν μπακάλη και στὸν μανάβη γιὰ ψώνια, αὐτὸς νὰ καθαρῶσῃ τὸν μαϊδανό. Ὅταν κάποτε πῆγαινε ἡ μητέρα του στὴν γειτονιὰ κ' εἶχανε φαγὶ πάνω στὴν φωτιά, πάλιν αὐτὸς ἔμενε κοντ' του γιὰ νὰ μὴν καῖ. Και γιὰ πολλὲς ἄλλες δουλειὲς ἀκόμα θυμόντανε τὸν Κόλιο στὸ σπίτι. Τρίζει λόγου χάριν ἡ πόρτα,—ὁ Κόλιος θὰ τὴν λαδώσῃ. Ἔσπασε τὸ πόδι τῆς καρέκλας,—ὁ Κόλιος θὰ τὸ καρφώσῃ. Ἔσκασε τὸ σκαφίδι—αὐτὸς θὰ τοῦ στουπώσῃ τὴν ἀραμάδα. Κόλιος ἐδῶ, Κόλιος ἐκεῖ, πάντα τὸν Κόλιο ζητοῦσαν ὅταν ἔπρεπε κάποια δουλειὰ νὰ γίνῃ. Ἐννοεῖται

ὅτι ὄλ' αὐτὰ τᾶκανε ὅταν δὲν πήγαινε στὸ σχολεῖο κ' ἤ-
τανε ἐλεύθερος. Ἡ ἀδερφή του κ' ὁ μικρότερός του ἀδερ-
φός δουλειὰ τίποτε, τίποτε δὲν ἐννοοῦσαν νὰ πιάσουν
καὶ νὰ βοηθήσουν. Ὅταν ἡ ἀδελφή του, ποῦτανε κάνα
δυσὸ χρόνια μεγαλύτερη, ἔβλεπε τὸν Κόλιο μὲ τὴν σκούπα
ἢ τὸ σκεπάρνι στὸ χέρι—«Οὐφ, σκεπτότανε, πῶς δὲν βα-
ρυνέται!» καὶ μ' ἓνα χασμουρημα περνοῦσε ἀπὸ κοντά του.
Θᾶλεγε ὅτι καὶ τὰ δυσὸ του τ' ἀδέρφια τὸν ἔβλεπαν
ἀπὸ ψηλά μὲ κάποια συγκατάβασι καὶ σὰν νὰ τὸν λυ-
πόντανε ἀπὸ μέσα τους.

Ἄλλὰ πολὺ πιδε παράξενες ἦτανε οἱ σχέσεις τοῦ Κό-
λιου καὶ τοῦ μπαμπᾶ του. Ἐπέστρεφε ὁ ἓνας στὸ σπίτι
ἐπέστρεφε ὁ ἄλλος, κοιμότανε ὁ ἓνας, κοιμότανε ὁ ἄλλος
καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς δυσὸ τους δὲν ἤθελε νὰ ξέρη γιὰ
τὸν ἄλλονα γιὰτί ζῆ, ποῦ πηγαίνει, πῶς τὰ περνᾷ. Δυσὸ
λόγια, ἔστω κ' ἀδιάφορα, δὲν ἔλεγε ὁ ἓνας τᾶλλονοῦ, ἂν
καὶ κοιμόντανε κάτω ἀπ' τὴν ἴδια τὴν στέγη καὶ τρώ-
γανε στὸ ἴδιο τὸ τραπέζι. Βέβαια ὁ μπαμπᾶς του καὶ
πρὸς τ' ἄλλα του τὰ παιδιὰ δὲν ἔδειχνε ἰδιαιτέρη τρυφε-
ρότητα, ἀλλὰ στὴ χάσι καὶ τὴν γιόμοσι εὐρισκε νὰ τὰ
πῆ κανένα λόγο. Μάλιστα τὰ χρονικὰ τοῦ σπιτιοῦ ἀνα-
φέρουν, πῶς μιὰ μέρα σὰν ἦτανε μικροῦλα ἡ κόρη του
τὴν ἐπῆρε στὰ γόνατα καὶ τῆς ἔκανε τὸ ἄλογο, μὲ τὸ
«χόπλα» «χόπλα». Μὰ τὸ παιδί μὲ τὸ παπούτσι του τοῦ λέ-
ρωσε τὸ πανταλόνι. Ἦταν ἀρκετὸ γιὰ νὰ τὸ ἀφήσῃ κατὰ
γῆς καὶ νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ σπίτι ἀναποδιασμένος. Ὅπως-
δήποτε ὅμως ἦτανε κ' αὐτὸ ἓνα δεῖγμα πατρικῆς ἀγά-
πης. Γιὰ τὸν Κόλιο ὅμως τέτοιο πρᾶγμα ποτὲ δὲν εἶχε

συμβῆ. Ἦ ἐξοῦσε ἢ δὲν ἐξοῦσε αὐτὸ τὸ παιδί, θαρροῦ-
σε τοῦ πατέρα του τοῦ ἦτανε ἐντελῶς ἀδιάφορο.

Καὶ γιὰτί; Ποιὸς ἦταν ὁ κρυφὸς λόγος ποῦ δη-
μιουργοῦσε αὐτὲς τὶς ἀφύσικες καὶ παράξενες σχέσεις με-
ταξὺ πατέρα καὶ γιοῦ; Πρῶτ' ἀπ' ὅλα τὰ μούτρα τοῦ
Κόλιου δὲν μπορούσε νὰ τὰ ὑποφέρῃ ὁ πατέρας του.
Ἦ παρουσία του τὸν ἐρέθιζε, τὸν ἐνεύριαζε. Σὰν νὰ πί-
στευε μέσα του πῶς αὐτὸ τὸ ἄσχημο παιδί τοῦ τῶστειλε
ὁ Θεὸς μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ τὸν τιμωρήσῃ. Παράξενο
τοῦ φαινότανε νὰ τὸ σκεφθῆ ἀκόμα γιὰ παιδί του. Γιὰ
νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀντιπάθειά του αὐτῆ, δὲν ἄργησε
νὰ βρῆ μιὰν ἀφορμῆ. Ἔμαθε τυχαίως μιὰ μέρα πῶς
ὁ Κόλιος δὲν προώδευε στὰ μαθήματα. Ἦταν ἀρκετὸ
αὐτὸ γιὰ νὰ ξεχειλήσῃ τὸ ποτήρι καὶ νὰ τὸν ξεγράψῃ
γιὰ πάντα ἀπ' τὴν καρδιά του. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη
οὔτε ἤθελε πια νὰ φροντίζῃ γι' αὐτὸν οὔτε νὰ τὸν ξέρῃ
γιὰ παιδί του. Λόγια πατρικὰ, φροντίδα πατρικῆ, ἔχνος
ἀγάπης δὲν ὑπῆρχε πια γιὰ τὸν ἔρμο τὸν Κόλιο. Τὸν
περιφρονοῦσε. Τὸν ὠνόμαζε «κτῆνος». Χάλασε κάποτε
ἓνα μέρος ἀπὸ τὸν σανιδότοιχο τῆς αὐλῆς· ἡ μητέρα
ἔκανε δειλὰ τὴν παρατήρησι, πῶς πρέπει νὰ φέρουν μά-
στορη νὰ τὸν διορθώσῃ.

— Καὶ γιὰτί δὲν προστάξεις ἐκεῖνο τὸ κτῆνος νὰ
τὸν διορθώσῃ, ἦταν ἡ ἀπάντησι τοῦ ἀνδρός της.

Τὴν ὥρα ἐκείνη ὅμως «τὸ κτῆνος» ἦταν στὴν κου-
ζίνα, γύριζε μὲ τὴν κουτάλα τὸ κρομμύδι στὸ τηγάνι γιὰ
νὰ μὴν καῖ· ἡ μάννα του πῆγε σπὸ δωμάτιο καὶ τὸν
ἄφησε στὴ θέσι της.

Ὁ πατέρας τοῦ Κόλιου ἦταν ἔφεδρος ἀξιωματικός. Ἔμαθε λοιπὸν στὸν στρατὸ νὰ μεταχειρίζεται τὴν λέξι «κτῆνος» καὶ τοῦ ἐρχότανε ἄθελα στὸ στόμα, ὅταν γινότανε λόγος γι' αὐτό του τὸ παιδί. «Ἐκεῖνο τὸ κτῆνος ἐδῶ εἶνε;» ρωτοῦσε τὴν γυναῖκα του. «βάλε τον νὰ μού καθαρίση τὰ παπούτσια».

Ἀλλὰ καὶ ὁ Κόλιος βλέποντας τὸν τρόπο τοῦ πατέρα του, μὲ τὸν καιρὸ εἶχε ἐξαγριωθῆ ἑναντίον του. Μποροῦσε ν' ἀγαπᾷ ὅλον τὸν κόσμον, τὸν πατέρα του δὲν τὸν ἀγαποῦσε. Κι' ὄχι μόνο δὲν τὸν ἀγαποῦσε ἀλλ' οὔτε ἀνθρώπο τὸν θεωροῦσε. Καὶ δὲν ἦτανε ὁ σκληρὸς του τρόπος ἢ μόνη αἰτία πού εἶχε σβύσει μέσα του ἢ ἀγάπη κι' ὁ σεβασμὸς στὸν πατέρα του. Ἦτανε κάποια ἄλλη πολὺ πιὸ σπουδαία. Ὁ πατέρας ἦτανε ἀληθινὸς τύραννος στὸ σπίτι των. Ὅσο στὸν ἔξω κόσμον εἶχε τρόπους λεπτούς καὶ φαινότανε ὑποχρεωτικὸς κ' εὐγενικὸς πρὸς ὄλους, τόσο γινότανε ἀπότομος καὶ ἄγριος μὲ ἐπέστρεφε στὸ σπίτι του. Δὲν μποροῦσε νὰ ὑποφέρει τὴν παραμικρὴ ἀντίρρηση. Ὅλα τὸν πειράζανε: τὸ τριξίμο τῆς πόρτας, ὁ κρότος ἀπὸ κάθε τι πού ἔπεφτε καταγῆς, τὸ μισούρισμα τῆς γάτας, ὅλα αὐτὰ γινότανε ἀφορμὴ νὰ ροιιάξῃ, νὰ τσακώνεται πρὸ πάντων μὲ τὴν γυναῖκα του, πού μὲν ἐννοιωθε πὼς πλησιάζει ἢ μπόρα, φρόντιζε ὅπως-ὅπως νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ δωμάτιο καὶ κάπου νὰ πᾶ νὰ κρυβῆ. Σὰν νὰ μὴν ἔφθαναν ὅλ' αὐτὰ, ὁ ἔφεδρος ἀξιωματικὸς ἦτανε φιλάργυρος ὅσο μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῆ. Ὅταν ἐπρόκειτο ν' ἀγοράσῃ κάτι ἔκτακτο γιὰ τὸ σπίτι, θάλλεγες πὼς κάποιο δυστύχημα τοῦ ἐρχότανε

στὸ κεφάλι. Μιὰ μέρα ὕστερα ἀπὸ πολλὰ παρακάλια καὶ λόγια ἐπέισθηκε τέλος ν' ἀγοράσῃ μερικὰ μέτρα ὕφασμα γιὰ ἓνα φόρεμα τῆς γυναῖκας του. Κατάβραδα τῷ φερε μόνος του στὸ σπίτι καὶ μὲν ἢ γυναῖκα του μπῆκε στὸ δωμάτιο τῆς τὸ πέταξε κατὰ πρόσωπο μὲ τὰ λόγια:

— Νά σου το. Πάρ' το. Φάνηκε πιά πὼς θὰ μὲ σβύσετε. Στὴν σκηνὴ αὐτὴ ἔτυχε νᾶνε μπροστὰ ὁ Κόλιος κι' ἀπὸ τότε πιὸ πολὺ μίσησε τὸν πατέρα του.

Τὴν μητέρα του ἀπεναντίας τὴν θεωροῦσε σωστὴ μαρτύρισα καὶ γι' αὐτὸ μέρα μὲ τὴν ἡμέρα πλειότερο προσπαθοῦσε νὰ τὴν περιποιηθῆ καὶ νὰ τῆς δεῖξῃ τὴν ἀφοσίωσί του. Ὅχι σπάνια μίννα καὶ γυιὸς καταπονημένοι, καταφρονημένοι, πληγωμένοι κατάκαρδα ἀπὸ τοὺς τρόπους αὐτοῦ τοῦ τυράννου πατέρα συμμαζευόντανε σὲ μιὰ γωνιά τοῦ μαγειρείου γιὰ νὰ σφιγκαταγαλιαστοῦν καὶ μαζί νὰ κλάψουνε τὴ μοῖρα τους.

— Μάννα μου, τὴ ρώτησε κάποτε ὁ γυιὸς, πιστεύεις νὰ ὑπάρχουνε πιὸ δυστυχημένοι ἀνθρώποι ἀπὸ μᾶς;

Μιὰ φορὰ ὅμως συνέβηκε κάτι στὸ σπίτι πού ὄλους ἐκεῖ μέσα τοὺς τάραξε καὶ τοὺς ἀναστάτωσε. Ὅπως εἶπαμε ὁ Κόλιος δὲν ἦτανε παιδί γιὰ γράμματα. Δὲν προώδευε στὸ σχολεῖο, κι' αὐτὸ ὄχι πού δὲν τὸ ἤθελε μὰ γιατί δὲν μποροῦσε. Καὶ εἶχε βαθειὰ καὶ θλιβερὴ συναίσθησι τῆς ἀδυναμίας του αὐτῆς. Σὲ κάθε τάξι ἔμεινε ἀπὸ δυὸ χρόνια, κ' ἐνῶ συμμαθητὲς του πῆγαιναν νὰ πάρουν τὸ δίπλωμά τους στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Σόφιας αὐτὸς βρισκότανε ἀκόμα στὸ Γυμνάσιον. Ἡ-

τανε πιά 19 χρονῶν παλληκάρι καὶ μόλις εἶχε φτάσει στὴν ἕκτη γυμνασιακὴ τάξι. Μὲ μιὰ λέξι δὲν ἦτανε καμωμένος γιὰ γράμματα. Πόσες φορὲς δὲν εἶπε τῆς μητέρας του, πὼς τοῦ κάκου ξοδεύονται καὶ πὼς χίλιες φορὲς προτιμότερο καὶ γι' αὐτὸν καὶ γιὰ κείνους θὰ ἦτανε νὰ τὸν δώσουν νὰ μάθῃ μιὰ τέχνη.

Αὐτὴ του ἡ γνώμη νὰ μάθῃ μιὰ τέχνη καὶ μ' αὐτὴν νὰ βγάξῃ λεφτὰ τόσο γιὰ τὸν ἑαυτό του, ὅσο καὶ γιὰ τὴ μάνα του καὶ τὴν ἀδερφοῦλα του, μέρα μὲ τὴν ἡμέρα μεγάλωνε μέσα του, καὶ στὸ τέλος τοῦ ἔγινε ἔμμονη ἰδέα. Ὅμως ἡ μητέρα του κάθε φορὰ πού τῆς μιλοῦσε γι' αὐτὸ τὸν συμβούλευε νὰ ἐξακολουθῇ τὴν σπουδὴ «γιατί, τοῦ ἔλεγε, ἂν τὸ μάθῃ ὁ πατέρας... ἀλλοίμονό μας».

Ἄλλ' ὁ πατέρας πολὺ γρήγορα τῶμαθε. Ὁ Κόλιος ἀπεφάσισε νὰ τοῦ τὰ πῆ ὅλα ὁσοδήποτε βαρὺ καὶ δυσάρεστο κι' ἂν τοῦ ἦτανε αὐτό. Μιὰ μέρα λοιπὸν στάθηκε μπροστά του, μάζεψε ὅλο του τὸ κουράγιο καὶ μὲ φωνὴ πού προσπαθοῦσε νὰ κἀνῃ σταθερὴ του εἶπε:

—Δὲν θέλω πιά νὰ πάω στὸ σχολεῖο. Τὸ βλέπετε ὅλοι σας, δὲν εἶμαι γιὰ τὰ γράμματα. Τοῦ κάκου χάνω τὸν καιρὸ μου. Θέλω νὰ μάθω μιὰ τέχνη... ὁποιαδήποτε. Καὶ λέγοντας αὐτὰ, μολονότι ἤθελε νὰ κἀνῃ τὸν τολμηρό, ξεγράθηκαν τὰ χεῖλη του στὴν τελευταία φράση.

—Τί λέει!! φώναξε ὁ ἀπόστρατος ταγματάρχης μὲ ἄγρια φωνή· πρᾶσινισε ἀπὸ θυμὸ σὰν νὰ εἶχε ἀντι-

κρὺ του ὄχι τὸ παιδί του μὰ τὸν πιδὸ μεγάλο του ἐχθρό. Δὲν θὰ πᾶς, λέει, στὸ Γυμνάσιο;!

—Ναί, δὲν θὰ πάω, τόλμησε νὰ ξαναπῆ ὁ γυιός.

—Ποῦνε τὸ ρεβόλβερ; Ὁ δὲν τὸ σκοτώσω τὸ κτήνος αὐτό... ξαναμούγγρισε καὶ ρίχτηκε νὰ ζητήτῃ τὸ ὄπλο του.

—Νὰ τὸ ξέρης! εἶπε ἀποφασιστικὰ τὴν φορὰν αὐτὴ ὁ γυιός. Ἄν δὲν μὲ δώσης σὲ τέχνη ἐγὼ φεύγω. Καὶ λέγοντας αὐτὰ ἄρπαξε τὸ καλπάκι του κι' ὤρμησε τρεχάτος στὸν δρόμο.

Ὁ πατέρας του ἔτρεξε κατόπι του. Πέρασε τὴν αὐλὴ καὶ βγήκε σὰν τρελλὸς στὸ δρόμο. Μόλις εἶδε στὴν ἄκρῃ τοῦ δρόμου τὸ παιδί, ἄρχισε μ' ὄλη του τὴ δύναμι νὰ φωνάζῃ: «Χωροφύλακα! Χωροφύλακα!» Ἐνας χωροφύλακας ποῦτυχε κάπου κεῖ κοντὰ τὸν ἐρώτησε τί τρέχει. Ὁ ταγματάρχης τοῦ εἶπε πὼς ὁ Κόλιος του δῆθεν τοῦ ἔκλεψε ἕνα δαχτυλίδι ἀξίας κ' ἔφυγε. Χύθηκε ὁ ἀστυνομικὸς νὰ κυνηγήτῃ τὸν Κόλιο καὶ στὸ σφύριμά του ἄλλοι χωροφύλακοὶ ἔτρεξαν νὰ τὸν βοηθήσουν. Ὁλος ὁ μαχαλᾶς σηκώθηκε στὸ πόδι. Διψοῦσε ὁ κόσμος νὰ μάθῃ τί συμβαίνει. Στὸ ἀναμεταξὺ ἐτσάκωσαν τὸν Κόλιο καὶ μὲ τὸ στανιὸ τὸν ἔφερναν πίσω. Αὐτὸς τραβιότανε μ' ὄλη του τὴ δύναμι ν' ἀπαλλαχθῇ, μὰ οἱ ἀστυνομικοὶ νομίζοντας πὼς βάλανε στὸ χέρι ἕναν κλέφτη τὸν κρατοῦσανε γερά. Τὸν ἔσυραν σχεδὸν μέσα στὸ σπίτι καὶ τὸν ἔσπρωξαν στὴν αὐλὴ.

Τότε ὁ πατέρας του χωρὶς νὰ πῆ λέξι, μπροστὰ σὲ τόσον ξένο κόσμο, καὶ στοὺς χωροφύλακούς ἄρχισε νὰ τὸν μπατσίζει καὶ νὰ τοῦ δίνει κάτι τρομερές

γροθιές, χτυπώντας στα τυφλά, τόσα αλλόφρονα κι' άλύπητα, ώσάν σι' άλήθεια νά είχε σκοπό νά τó σκοτώσει, όπως τó είχε πñ. Ρίχτηκε ανάμεσά τους με τίς φωνές ή μητέρα, βάλανε τά κλάμματα τ' αδέρφια του, μπήκαν στη μέση μερικοί γειτόνοι και μόνον όταν έπεμβήκαν οί χωροφυλάκοι, κατώρθωσαν νά γλυτώσουν τόν άμοιρο νέο από τά χέρια του πατέρα του.

Δέν ξέρουμε αν από τρομάγμα ή από ντροπή γιατί ξυλίστηκε μπροστά σέ τόσο κόσμο,—ό Κόλιος έμεινε στό κρεβάτι δάλαερο ένα μήνα.

Σάν άφησε την κρεββατοκάμαρα και βγήκε, λές κ' έγινε άλλος άνθρωπος. Άλλάξε δόλοτελα αυτό τó παιδί. Δέν κουβέντιαζε ποτέ του. Λόγο δέν έλεγε κανενός. Άπαντούσε μ' ένα «ναι» ή μ' ένα «όχι». Μια μελαγχολία ασυνήθιστη για την ήλικία αυτή τόν έκυρίεψε. Λές μέσα στόν βυθό τής ψυχής του κάτι νάκουβε. Σιωπούσε και εξέταζε τó είναι του. Στό Γυμνάσιο δέν έξαναπάτησε. Άν και τακτικά κάθε πρωί έβγαινε από τó σπίτι, δέν πήγαινε στό σχολειό. Ποϋ πήγαινε; Μόνον ένας ή δυό από τούς πιό καλούς του φίλους ήξεραν ποϋ πήγαινε και τί έτοιμαζότανε νά κάνη. Λίγο ύστερώτερα άρχισε νά λείπη πότε πότε τó μεσημέρι, ώσπου μια μέρα ξαφανίστηκε δόλοτελα.

Ή μάνα του σάν νά ύπωπτεύθηκε τó κακό, έβαλε τά κλάμματα. Τ' αδέρφια του τó ίδιο. Ταράχθηκε κι' ό πατέρας. Έβαλε γνωστούς κι' άγνώστους νά τόν ζητούν. Έγραψε. Είδοποίησε την αστυνομία. Τηλεγράφησε στίς γύρω πόλεις. Τέλος πήγε κι' ό ίδιος σέ μια κοντινή

πόλι όπου ήτανε σχεδόν βέβαιος πώς θάβρισκε τόν γιό του. Τοϋ κάκου όλα. Θάλεγες ότι ή γñ άνοιξε και τόν κατάπτε. Κανένα ίχνος.

Ένα μήνα ύστερώτερα μια τοπική εφημερίδα, τά «Μακεδονικά Χρονικά», δημοσίευσε μιάν ανταπόκρισι του ειδικού ανταποκριτή της. Έγραφε ό ανταποκριτής της ότι στό ανταρτικό σώμα του βοϊβόδα Ν. πολέμησε κ' έπεσε με τó τουφέκι στό χέρι για την έλευθερία τής δύστηνης Μακεδονίας ό Νικόλαος Πετκώφ, μαθητής τής έκτης του τάδε γυμνασίου.

Αυτός ό Νικόλαος Πετκώφ ήταν ό άμοιρος ό Κόλιος.

ΕΛΙΝ - ΠΕΛΙΝ

ΣΤΟΝ ΘΕΡΙΣΜΟ ΕΠΑΝΩ

ΣΤΟΝ ὀλόϊσο κάμπο τῆς Σόφιας ὁ θερισμὸς βρισκότανε στὴν μεγαλύτερή του ἔντασι. Ἐπὶ τὴν μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλληνα κι' ὄσπου ἡ ματιὰ μποροῦσε νὰ φτάσῃ κυμάτιζαν τὰ χρυσᾶ καὶ μεστωμένα στάχυα. Ἀνάμεσά τους πρῶτ' πρῶτ' εἶχανε σκορπιστῆ οἱ θεριστάδες κ' εἶχανε ἀρχίσει τὴν δουλειά. Μὰ τίς μέρες αὐτὲς ὁ Θεὸς ἔδωσε τρομερὲς ζέστες. Συμμαζεῦθηκε, θᾶλεγε, ὁ γαλάζιος οὐρανὸς ἐπάνω στὴ γῆ καὶ τὴν πασπάλιζε μὲ φωτιές. Ὁ ἀέρας, ἀναμμένος κι' αὐτός, δύσκολα ἔμπαινε στὰ πνευμόνια. Ἀπάνω στὸν πλατὺν κάμπο μιὰ λαύρα ἀνυπόφορη σὰν ἀπὸ καμίνι ἀπλωνόταν. Μακρῶν, μέσα στὸ γαλάζιο, κρυμμένα βουνὰ καὶ δάση περίμεναν, θαρρεῖς, τὴν στιγμὴ ποὺ στὸν κάμπο θὰ φούντωναν οἱ φλόγες. Εἶχανε χαθῆ καὶ τὰ πουλιὰ ἀκόμα. Φύγανε μακρῶν σὲ κάποια δροσερὴ γωνιὰ καὶ δὲν ἀκοῦς τερέτισμα οὔτε φτερούγισμα.

Βαρεῖς καὶ στενόχωρες ὥρες.

Ὁ ἥλιος σὲ λίγο σταμάτησε σ' ἓνα σημεῖο τ' οὐρανοῦ γιὰ νὰ τοξεύῃ, θᾶλεγε, πιδὸ ἀλύπητα τίς πυρκατωμένες σαΐτιές του στὴν πλάσι. Κι' ὅμως ἡ δουλειὰ δουλειά,—δὲν τὸ κουνοῦσαν ἀπ' ἐκεῖ οἱ ἐργατικοὶ χωρικοί. Ἐξακολουθητικὰ θερίζουν καὶ στοιβάζουν πίσω τους χρυσᾶ στάχυα. Ὁ ἰδρὸς ἀφθονος τρέχει ἀπὸ τὸ μέτωπό τους κι' ἂν ἡ ψυχὴ λιγοθυμᾷ, ὅμως γι' αὐτοὺς ξεκούρασι δὲν βρίσκεται.

Τὸ πλουσιοπάροχο θέρισμα πλημμυρίζει μὲ χαρὰ τὴν καρδιά τους καὶ τοὺς δίνει θάρρος νὰ δουλεύουν στὴν ἀποπνιχτικὴ ἐκείνη ζέστη.

Ναί, αὐτὴν τὴν χρονιά ὁ Θεὸς τοὺς ἔδωσε ἀφθονὴ ἐσοδεῖα. Δὲν ἔστειλε οὔτε ἀκριδές, οὔτε χαλάζι, οὔτε καταστροφὲς στὶς ἀμαρτωλὲς χωρικὲς ψυχές. Ἴσως νὰ τοὺς πόνεσε γιὰ ὅσα εἶχανε τραβήξῃ τίς προηγούμενες χρονιές, κι' ἀφοῦ τοὺς χαροποίησε μὲ μαγιάτικες βροχές, δὲν θέλησε ὑστερότερα νὰ τοὺς ἀφαιρέσῃ τίς ρόδινες ἐλπίδες γιὰ τὸ καρποφόρο θέρισμα.

Πόσα λόγια γεμάτα ἀπὸ εὐγνωμοσύνη, καθάρια, μεσόψυχα, σὰν ἀπὸ προσευχὴ ἀνάδευαν τίς μέρες ἐκεῖνες τίς ἄδολες χωρικὲς ψυχές.

— Τὰ βλέπεις;... ὁ Θεὸς ψηλὰ στέκει, μὰ χαμηλὰ κυττάζει... Καὶ τώρα ἔμπρός.

Καὶ νά, μέσα σ' αὐτὴν τὴν κάπτρα πού, λές, ν' ἀνοίξῃ ὁ Ἄδης καὶ τὴν ξαπόστειλε, ἀνηχοῦνε τὰ τραγούδια, φτερουγίζουν ἐπάνω στὸν χρυσοκτυπημένο κάμπο καὶ σὰν μιὰ ὀμαδικὴ προσευχὴ φθάνουν, θᾶλεγε, ὡς τὰ οὐράνια. Δυὸ τρεῖς χωριατοποῦλες ἀντάμα ἀρχίζουν στὴν μιὰν ἄκρη τοῦ κάμπου ἓνα τραγούδι, καὶ τὸ τραγούδι τους αὐτό, μονότονο μὰ συγκινητικὸ σὰν ἦχος μακρινῆς καμπάνας, ξαπλώνεται καὶ φτάνει στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ κάμπου. Ὅ,τι τὰ νειάτα λατράρουνε τὸ τραγούδι τὸ λέει. Καὶ ψέλνει τὸ θεριστικὸ τραγούδι τὸν ἔρωτα, ψέλνει τὰ ξενύχτια κάτω ἀπὸ τὸ φεγγάρι, ψέλνει τὴν συντροφιά καὶ τὴν φιλία.

Πίσω ἀπὸ τὸ χωριό, ἐκεῖ πού βρίσκεται ἡ ἀντίπε-

ρα ἄκρη τοῦ κάμπου, στὸ τραγούδι ἀπαντάει ἄλλο κοριτσιῶν τραγούδι, σὰν τὸνα νᾶρχεται νὰ δώση βοήθεια στ' ἄλλο καὶ τὰ δυὸ μαζὶ σὰ νὰ ταιριάζουν γιὰ νὰ γεννήσουν καὶ μούσες κ' ἐλπίδες, κ' ἔτσι πιὸ δυνατὰ μὰ καὶ πιὸ γλυκὰ νὰ μποῦνε ὡς τὰ τρισβαθα τῆς καρδιάς τῶν παλληκαριῶν.

Ὁ Νικόλας, ὁ λεβέντης τοῦ χωριοῦ, ἐκεῖ πού σηκώνει βαρεῖα δεμάτια γιὰ νὰ τὰ σταυρώση στὸ σωρό, συχνὰ ἀφήνει τὴ δουλειά του γιὰ ν' ἀφουγκραστῆ τὸ μακρινὸ τραγούδι. Ἐπειτα γυρνᾷ τὴν γελούμενη ματιά του ἐκεῖ κοντὰ πού ἡ γρηά του μάννα κ' ἡ ἀδερφή του, χωριατοπούλα μικρὴ καὶ χαριτωμένη, τὸν βοηθοῦνε στὸν θερισμό.

Μιὰ στιγμή ἡ ἔξυπνη ματιά τῆς μικρῆς ἀπαντάει τὴν ματιά του καὶ τοῦ λέει χαμογελώντας.

— Γιὰ νὰ δοῦμε...μπορεῖς νὰ ξεχωρίσης τὴ φωνὴ τῆς Πένκας;

Καὶ τὸ χαμόγελο ἀφήνει νὰ φανοῦν δυὸ σειρὲς λευκὰ ἀραδιασμένα δοντάκια σ' ἓνα πρόσωπο νεαρὸ καὶ φλογισμένο ἀπὸ τὸν ἥλιο.

— Τὴν ξεχωρίζω, λέει ὁ Νικόλας, μὰ δυσκολεύουμαι... παραζαλλίζεται καὶ χάνεται συχνὰ μέσα στὶς ἄλλες τὶς φωνές.

Κ' ἔπειτα πρόσθεσε:

— Μάννα, γιὰ ξεκουράσου λιγάκι καὶ πρόσεξε τὸ τραγούδι! ἂν μπορέσης νὰ ξεχωρίσης τὴν φωνὴ τῆς Πένκας νὰ τὸ ξέρης... γρήγορα θὰ σοῦ γίνῃ νύφη.

Σταμάτησε λιγάκι ἡ μάννα του· ἔκανε πὼς τεν-

τώνει τ' αὐτὴ της γιὰ ν' ἀκούση καλύτερα καὶ μὲ φωνὴ χαϊδευτικὴ, πού φανέρωνε ὅλη της τὴν μητρικὴ ἀγάπη, εἶπε:

— Βρὲ γυιόκα μου! ἂν ἐσὺ δὲν τὰ καταφέρνεις νὰ ξεχωρίσης τὴν φωνὴ της ἀπ' τὶς ἄλλες, πὼς θὲς νὰ τὸ κατορθώση ἡ γρηά μάννα σου; Δές! ἂν ἦτανε νὰ τραγουδάη μόνη, ἀπὸ δέκα ὄρες μακρὰ θά'λεγα... νά, ἡ Πένκα τώρα τραγουδάει.

Τὴν στιγμή ἐκείνη ἔπαψε τὸ ὁμαδικὸ τῶν κοριτσιῶν τραγούδι καὶ λιγόλεπτη σιγαλιὰ βασιλεψε σ' ὀλάκαιρο τὸν κάμπο. Καὶ νά, κάπου μακρὰ ἀκούστηκε μιὰ μονάχη φωνή. Ἦτανε φωνὴ γυναικίση, ψιλή, καθάρια, ποῦ καὶ ποῦ τρεμουλιασμένη. Στὴν ἀρχὴ τὸ τραγούδι ἀρχίνησε σιγανὰ καὶ ἤσυχα, μὰ ὅσο προχωροῦσε δυναμώταν γιὰ νὰ ξαπλωθῆ σὲ δυνατὰ κύματα ἐπάνω στὸν κάμπο.

Ὁ Νικόλας ἔρριξε τὸ δεμάτι καταγῆς κ' ἐνθουσιασμένος ἀρχίνησε νὰ χτυπᾷ τὰ χέρια του.

— Τὴν ἀκοῦς, μάννα μου, τὴν ἀκοῦς;

Τὸ τραγούδι ἦταν μελαγχολικὸ μὰ γεμάτο ζωὴ καὶ νειάτα. Θά'λεγες, ὅτι ἡ ζωὴ πάλευε μὲ τὴν θλίψη, μιὰν ἀτέλειωτη θλίψη, καὶ μιὰ στιγμή ὑποχωροῦσε γιὰ νὰ ἐπιβληθῆ ὑστερώτερα νικητρά καὶ περήφανη.

Ὁ Νικόλας δὲν κρατήθηκε. Προχώρησε μέσα στὰ χωράφια καὶ φώναξε ἓνα «ἄχ» μ' ὅλη του τὴν δύναμι.

Ἀπὸ τὰ γύρω χωράφια γέλοια καὶ ξεφωνητὰ ἀκούστηκαν, μὰ τ' ἀκούσε ἡ Πένκα κ' ἀρχισε ἓνα τραγούδι γοργὸ καὶ τσακπίνικο.

Κ' ἐνῶ τραγουδοῦσε, θάλεγες πὼς πετοῦσε πάνω ἀπὸ τὰ στάχυα, μὲ στάχυα στὴν ἀγκαλιά της, ἡ Ἑλπίδα πού τὴν κυνηγοῦσε ἡ Χαρά.

Ἀναθάρρεψαν οἱ κουρασμένες ψυχές τῶν θεριστῶν καὶ ξανάρχισαν τὰ τραγούδια, τὰ γέλοια, τὰ πειράγματα ἀπὸ κάθε γωνιά.

Μὰ νά, τρεχάτο ἓνα ξυπόλυτο χωριατόπουλο ἔφτασε λαχανιασμένο ἀπὸ τὴν ἀπάνω ἄκρη τοῦ κάμπου. Τρομαγμένο, χωρὶς νᾶνε σὲ θέσι νὰ δώση πλειότερες ἐξηγήσεις, εἶπε πὼς ἔπαθε ἡ Πένκα ἀπ' τὸ ἠλιόκαμμα.

Ἡ ἄσχημη εἶδησι ἔκανε ἀμέσως τὸν γύρο της ἀπὸ στόμα σὲ στόμα.

— Λοιπὸν ἡ Πένκα ἔπαθε ἀπὸ ἠλίασι.

— Θεέ μου! Ἄλλο θῦμα!

— Καὶ ποιά; ἡ πιὸ ὠμορφη χωριατοπούλα.

Χαλάζι νᾶπεφτε δὲν θὰ χτυποῦσε ἔτσι τὶς καρδιές ὅλου ἐκείνου τοῦ κόσμου, ὅπως τὸ θλιβερὸ ἐκεῖνο μῆνυμα.

Ἐρριξαν οἱ θεριστάδες τὰ κοφτερὰ δρεπάνια κατὰ γῆς, παράτησαν τὴν δουλειά κ' ἔτρεξαν ὅλοι πρὸς τὸ πάνω μέρος τοῦ κάμπου, ταραγμένοι καὶ καταλυπημένοι.

— Εἶθε, Θεέ μου, νᾶνε ψέμματα!...

Καὶ νύφες, καὶ κοπέλλες, καὶ ἄνδρες, καὶ γυναῖκες, καὶ γρηοῦλες, καὶ μάννες μὲ παιδιά, ὅλες, ὅλες πήρανε τὸν δρόμο πρὸς τὸ χωράφι τῆς Πένκας, πού σὲ λίγο μαύρισε ἀπὸ κόσμο.

Τὴν βρήκανε ξαπλωμένη κοντὰ στὰ δεμάτια σὰν νὰ ἦτανε βαρεμένη μὲ βόλι. Ἡ ἄσπρη μαντήλα τοῦ κε-

φαλιοῦ της εἶχε λυθῆ καὶ σκίαζε τὸ πρόσωπό της, ἓνα πρόσωπο πού δὲν ἔχασε τὴν δροσερή του ὠμορφιά καὶ στ' ἀντίκρουσια ἀκόμα τοῦ χάρου. Τὰ κλεισμένα μάτια της ἔκαναν νὰ φαίνονται πιὸ μακροεῖς οἱ πυκνές της βλεφαρίδες. Ἀπὸ τὸ μισανοιγμένο στόμα της ἔτρεξε ἄλικο αἶμα πού ἔφτανε ὡς τὸν λαιμό της. Μὲ τὸνα της χέρικρατοῦσε κοφτερὸ δρεπάνι καὶ μὲ τᾶλλο φοῦχτα στάχυα. Ἐπεσε στὸν τόπο σὰν νὰ τὴν εἶχε βαρέσει βόλι.

Ναί, σὰν βόλι τὴν ἐσώριασε ἡ ἠλίασι.

Ὁ Νικόλας, ἄγριος στὴν ἀπελπισιά του καὶ σὰν τρελλός, ἔσπρωχνε τὸν κόσμο γιὰ ν' ἀνοίξη δρόμο, καὶ νὰ πάη κοντήτερα. Ὅταν τὴν εἶδε κ' ἄγγιξε τὸ ξυλιασμένο χέρι της, δὲν μπόρεσε νὰ κρατήσῃ ἓναν λυγμό.

— Πένκα, φῶς μου, χαρά μου, πού φεύγεις!

* *

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ ἥλιος πάλιν ἔτσι δυνατὰ κ' ἀλύπητα πύρωσε τὸν κάμπο τῆς Σόφιας, μὰ τὰ χωράφια ἦταν ἔρημα ἀπὸ θεριστάδες καὶ βουβὰ ἀπὸ τραγούδια.

Ὁ κάμπος γιόρταζε πένθιμη γιορτή.

Πήγαιναν νὰ θάψουνε τὴν Πένκα.

Α. ΣΤΡΑΣΣΙΜΙΡΩΦ

ΝΑ ΜΕΤΑΤΟΠΙΣΟΥΜΕ ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΑΣ

Η ΒΛΟΓΙΑ ἀφοῦ πέρασε ἐννέα θάλασσες, κόνεψε ἐπὶ τέλους στὸ χωριό μας. Ρήμοξε τὸν κόσμον κ' ἔκανε νὰ σηκώνονται δλόρθεοι οἱ τρίχες τῶν κεφαλιῶν σὲ μικροὺς καὶ μεγάλους. Ὅλοι ἀποροῦσαν ἀπὸ τοῦ τοῦς ἦρθε αὐτὸ τὸ κακό.

Ἔτσι ὁ κὺρ-δάσκαλος. Ὁ Στόιτσορ Μίλιν—ἔτσι τὸν λέγανε—μόλις εὑρίσκει δυὸ τρεῖς νὰ τὸν ἀκούσουν συνήθιζε νὰ μισοσφαλνάει τὰ φιδίσια του τὰ μάτια κ' ἔπειτα ἄρχιζε:

— Ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ, καταλάβετε τὸ τέλος πάντων! Πρέπει νὰ μετατοπίσουμε τὸ χωριό. Δὲν πρέπει πιά νὰ μένουμε ἐδῶ πέρα ἀνάμεσα στοὺς σωροὺς τῶν σκουπιδιῶν καὶ στοὺς βάλτους. Θὰ λυώσουμε ὅλοι στὸ πόδι ἂν ἐξακολουθοῦμε νὰ ζοῦμε ἀνάμεσα σ' αὐτὲς τὶς βρῶμες... νὰ τὸ ξέρετε.

Ἔτσι μιλεῖ ὁ κὺρ-δάσκαλος κ' ὅποιος τὸν ἀκούσῃ κ' ὅποιος δὲν τὸν ἀκούσῃ, μὰ μάθη τί τσαμπουνᾷ, ὁλοένα θὰ τὸν κοροϊδεύῃ. Εἶνε δουλειὰ αὐτὴ σὲ παρακαλῶ, ν' ἀφήσουνε τὸ χωριὸ καὶ νὰ πᾶνε νὰ φτιάσουν ἄλλο καὶ μάλιστα σ' αὐτὰ τὰ δύσκολα τὰ χρόνια;

Θέρισε ὅσους εἶχε νὰ θερίσῃ ἢ βλογιά, μαύρισε σπίντια, ἔκαψε καρδιὲς καὶ τέλος μάζεψε τὴν οὐρά της.

— Δόξα σοι ὁ Θεός, εἶπαν ὅλοι καὶ ἀνάσαναν.

Ἦρθε ἡ ἀνοιξί, βγήκε πῶς ζεστός ὁ ἥλιος καὶ μαζί

τοῦ ζεστάθηκε κ' ὁ δάσκαλος. Μιὰ Κυριακὴ μαζεθεῖ καμμιά δεκαπενταριά χωριανούς, τοὺς πῶς φτωχοὺς, πῶς δὲν εἶχαν τί νὰ χάσουν, τοὺς γύρισε ἀπὸ γοῦβα σὲ γοῦβα, ἀπὸ πηγάδι σὲ πηγάδι καὶ τοὺς λέει:

— Νά, δέτε, ἀδέρφια... αὐτὸ τὸ σκουπιδαριὸ εἶνε σωστός θάνατος, ἐκεῖνα τὰ πράσινα νερὰ παρῆκει σωστὸ φαρμάκι... Θὰ ψοφήσουμε κ' ἔμεις κ' οἱ γυναῖκες μας καὶ τὰ παιδιὰ μας. Θὰ χάσουμε κ' αὐτὰ τὰ ζῶα μας! Πρέπει νὰ μετατοπίσουμε τὸ χωριό.

— Καλά, κὺρ-δάσκαλε, τοῦ εἶπαν οἱ φτωχοί. Ἄφοῦ τὸ λὲς καὶ τὸ ξαναλὲς... ποιὸς ξέρει... μπορεῖ καὶ δίκηο ν' ἄχῃς. Ἔλα ὅμως πῶς σπίντια καὶ χωριὸ δὲν χτίζονται μὲ τὸν ἄερα. Χρειαζονται λεφτά... κ' ἔμεις εἴμαστε ὡς τ' αὐτιά χωμένοι στὸ χρέος.

— Νά καὶ σ' ἐσένα δὲν μπορέσαμε νὰ ξεπληρωθοῦμε, εἶπανε μερικοί, στοὺς ὁποίους ὁ δάσκαλος ὅταν δὲν μποροῦσαν καθόλου πιά νὰ τὰ βγάλουν πέρα τοὺς ἔκαψε μικροδάνεια ἀπὸ κανένα ἑκατοστάρικο.

— Τὸ χρέος, ἀδέρφια, ὅπως νᾶνε μιὰ μέρα θὰ ξεπληρωθῇ, μὰ ἡ ὑγεία χάθηκε μιὰ φορὰ;.. πάει πέταξε. Κ' ἔπειτα νὰ σᾶς πῶ τὴν ἰδέα μου. Ἄν ποῦμε νὰ χτίσουμε καινούργιο χωριό, καὶ ποῦμε τὸ γιατί, ποῦμε πῶς ὅλοι μας θὰ λυώσουμε στὸ πόδι, θὰ μᾶς βοηθήσουν κ' οἱ ἄλλοι. Ἄπὸ τὸ κοινοτικὸ τὸ δάσος θὰ πάρουμε ὅτι ξύλα μᾶς χρειαζονται δωρεάν... ἔπειτα καὶ φόρους κάμποσα χρόνια δὲν θὰ πληρώσουμε. Καὶ βέβαια, ὅταν ποῦμε πῶς ἔχουν τὰ πράγματα, ποιὸς δὲν θὰ πάρῃ τὸ μέρος μας καὶ ποιὸς δὲν θὰ μᾶς δικαιώσῃ;

— Σὰν καλὰ νὰ ταιριάζανε ὄλ' αὐτὰ τῆς φτωχολογιάς. Εὐλα σοῦ λείει ὁ ἕνας τζάμπα... τοῦλάχιστον τρία χρόνια φόρους δὲν θὰ πληρώσουν κ' ἔπειτα τὸ καινούργιο τους χωριὸ θ'ἀνε κοντὰ στὸ ποτάμι κ' ἐπάνω στὴν λεωφόρο. Καὶ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, ἕναν καιρό, ὅπως θυμοῦνται οἱ γέροι, ἐκεῖ βρισκότανε τὸ χωριὸ τους. Μὰ γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τοὺς νιζάμηδες καὶ τοὺς ἀρβανιτάδες, γιὰ νὰ μὴν ἔχουν κάθε λίγο δουλειὰ πότε μὲ τὴν κλεφτουριά καὶ πότε μὲ τοὺς ζαπτιέδες, τὸ ξεσήκωσαν καὶ τόκτισαν ξέμακρο καὶ μέσα στοὺς βάλτους καὶ στὶς γοῦβες.

Στὴν χωρική ταβέρνα, που τὴν φορὰ αὐτὴ ξαναζωήρεψε ἢ συζήτηση, οἱ περισσότεροι χωρικοὶ παραδέχτηκαν τὴν γνώμη τοῦ δασκάλου. Μὰ βρέθηκαν κ' οἱ δύσπιστοι.

—Μὴν τὸν ἀκοῦτε τὸν δάσκαλο, λένε. Σᾶς κοροϊδεύει. Ποῦ ἀκούστηκε ὡς τώρα ὁ βασιληᾶς νὰ χαρίσῃ φόρο κι' ὄχι γιὰ μιὰ ἀλλὰ γιὰ τρεῖς χρονίες; Μὴν τὸν ἀκοῦτε, νὰ καὶ στὶς ἐκλογές ἕνα μᾶς ἔλεγε κ' ἄλλο βγῆκε στὸ τέλος. Ἄλλοι πάλιν δὲν μπορούσαν νὰ ἐννοήσουν τί τοῦ χρειάζοτανε τοῦ δασκάλου σάνει καὶ καλὰ νὰ σηκώσῃ τὸ χωριὸ ἀπ' τὸν τόπο του, ν' ἀνακατέψῃ τὸν κόσμο, νὰ κἀνῃ γειτόνους νὰ τσακώνονται. Νᾶνε γιὰ κέρδος! δὲν θὰ μπορούσε νὰ τὸ πιστέψῃ κανένας... μὰ γιὰτί τότε νὰ θέλῃ νὰ μετατοπίσῃ ὀλάκερο χωριὸ;

—Καλὰ μᾶς τὰ λείει ὁ δάσκαλος, λένε μερικοί.

—Καὶ καλὰ νὰ μᾶς τὰ λῆῃ, ἀπαντοῦν ἄλλοι, πάλιν θὰ χαντακώσῃ τὸν κόσμο σὲ χρέη.

—Εἶνε ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ, θέλει τὸ καλὸ μας.

—Εἶνε ψευτοφυλλάδα, μᾶς κοροϊδεύει.

—Κάνει τὸν λογαριασμό του κ' ἔννοια σας. Μὲ τὸν τρόπο θέλει νὰ μᾶς χάσῃ στὸ χρέος κ' ἔπειτα νὰ ζητήῃ ἕκατὸ τοῖς ἕκατό.

—Μπορεῖ κ' ἔτσι νᾶνε. Ὁ καθένας θέλει νὰ κερδίσῃ. Ὅποιος δὲ θέλει τόκο νὰ πληρώνῃ νὰ μὴν δανείζεται.

Κι' ἀρχίζουν στὸ καπηλειὸ οἱ φωνές, ὁ ἕνας ῥίχνεται τοῦ ἄλλουνοῦ, λὲς καὶ θὰ τοῦ βγάλῃ τὰ μάτια.

Τὴν ἄλλη Κυριακὴ ὁ Μιλὴν μαζεῦει τοὺς χωρικοὺς στὸ σχολεῖο, τοὺς βγάζει λόγο, τοὺς ἐξηγεῖ τὰ πράγματα, τοὺς παρακαλεῖ, τοὺς ἐξορκίζει νὰ μετατοπίσουν τὸ χωριὸ τους.

—Καλὰ λοιπόν, κύρ-δάσκαλε, τοῦ λένε, ἀφοῦ τόσο ἐπιμένεις νὰ τὸ κάνουμε. Δῶσε τὴν ἀναφορὰ νὰ τὴν ὑπογράψουμε... νὰ γλυτώσουμε πιά κι' ἀπὸ ἀρρώστειες κι' ἀπὸ θανατικό.

Τὴν ἀναφορὰ τὴν ὑπογράφουν καὶ τὴν ἴδια μέρα ὁ δάσκαλος μόνος του τὴν πάει στὸ νομάρχη.

Πέρασε κανένας μῆνας καὶ βλέπουν τὸν δάσκαλό τους ἕνα πρῶτ' νὰ πηγαίνει στὸ μέρος ποῦ θὰ χτίζονταν τὸ καινούργιο τὸ χωριὸ, σέρνοντας πίσω ἕναν γαῖδαρο φορτωμένο μὲ λιγαριές. Ἐχωσε τὰ δοκάρια γιὰ νὰ περιορίσῃ ἕνα μεγάλο μέρος κοντὰ στὸν δρόμο κ' ἔπιασε νὰ πλέκῃ τὸν φράχτη.

—Τί κάνεις αὐτοῦ, κύρ-δάσκαλε, τὸν ρωτοῦν.

—Τί νὰ κάνω...νά, λέω νὰ περιορίσω λίγον τόπο,

νά χτίσω ἕνα χάνι καὶ ν' ἀφήσω κ' ἐγὼ μιὰ μικρὴ κληρονομιά γιὰ τὰ παιδαρέλια.

Τώρα πιά ὅλοι κατάλαβαν γιατί σώνει καὶ καλὰ ἤθελε ὁ Μίλιν νὰ μετατοπίση τὸ χωριό.

ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

ΚΑΠΟΥ κεί στην δυτική άκρη τῆς Σόφιας ἡ κυρὰ-Νέ-
δα κληρονόμησε ἀπὸ τὸν μακαρίτη τὸν ἄντρα της
ἓνα σπιτάκι ἀπὸ δυὸ δωμάτια καὶ μιὰν ἀκακία στὴν αὐ-
λὴ, μπαίνοντας δεξιά. Τὸ δένδρο πρὸς τὴν ρίζα του ἦτανε
ξεφλουδισμένο, γιατί, ἂς μὴ ξεχάσουμε νὰ σημειώσουμε,
πὼς μαζί μὲ τὸ σπίτι καὶ τὴν αὐλὴ ἡ κυρὰ-Νέδα εἶχε κλη-
ρονομήσει κ' ἓνα μοσχάρι. Τὸ μοσχάρι της ἄκουγε σὲ
δυὸ ὀνόματα: «καταραμένη πανούκλα», ὅταν ἡ νοικοκυ-
ρὰ βρωιάστανε στὶς κακὲς της στιγμές, καὶ τὸ «καλό μου
τὸ περιστέρι», ὅταν ἦταν στὰ καλά της, δηλονότι ὅταν
ἡ κυρὰ-Νέδα τὸ ἔτσουζε. Ἄς προσθέσουμε ἀκόμα, πὼς
ἡ κυρὰ-Νέδα κατέβαζε τὸ ρακάκι (ἦτανε τὸ ποτὸ ποὺ
προτιμοῦσε) ὄχι γιὰ νὰ πνίξη τίς πίκρες της, ποὺ δὲν ἦ-
τανε δὲ καὶ τόσο σπουδαῖες γιὰ ν'άχουν ἀνάγκη ἀπὸ πνί-
ξιμο, ἀλλὰ ἔτσι, γιὰ νὰ κἀνη κέφι.

Ἡ Σόφια, ὅπως μεγάλωνε γρήγορα, σὲ μερικὰ χρό-
νια τράβηξε καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖ. Ἔχτισαν καινούργια σπι-
τια, ἄνοιξαν νέους δρόμους, ἔβαλαν ἠλεκτρικὰ φανάρια
κ' ἔτσι πῆρε καὶ τὸ τμήμα αὐτὸ μιὰν ἐξωτερικὴ εὐρω-
παϊκὴ ὄψι.

Ὅλα κερῆν ὅμως αὐτὴν τὴ μεταβολὴ δὲν ἄργησε
νὰ τὴν νοιώσῃ ἀπάνω στὶς πλάτες της ἡ κυρὰ-Νέδα. Ἡ
ζωὴ ἀκρίβη, ὁ μπακάλης ἔκοψε κάθε πίστωση κ' ἡ

κυρὰ-Νέδα ἀναγκάσθηκε νὰ νοικιάσῃ τ'ὄνα ἀπὸ τὰ δυὸ
τῆς δωμάτια γιὰ νὰ τὰ βγάλῃ πέρα.

Ἀνὲν δυσκολεύθηκε νὰ βρῆ νοικιατόρους. Τὸ νοίκια-
σε σχεδὸν ἀμέσως στὸν Γιάνκο Σβετλοπίσωφ, καλλιτέ-
χνη ζωγράφου, καὶ στὸν Μπογιάν Μπόϊκωφ, ποιητὴ. Ὁ δεύ-
τερος εἶχε καὶ τὸ ψευδώνυμό του. Ὑπογραφοῦταν «Πέ-
τρος ὁ Τολμηρός».

— Ποιανοῦ ἔδωσες τὸ δωμάτιο, κυρὰ-Νέδα, ρωτοῦ-
σαν οἱ γειτόνισσες τὴν ἀκακὴ γρηοῦλα.

— Ποῦ νὰ θυμᾶμαι ὀνόματα. Ὁ ἓνας μαλλιὰ ὡς
τὸν ὄμο... μὰ ἄλλοιῶς ὄμορφο καὶ καλόκαρδο παιδί.
Ποιὰ νᾶνε ἡ τέχνη του, δὲν τὸ κατάλαβα ἀκόμα. Ὅλη
τὴ μέρα κοιμᾶται κ' ὅταν τὸ μοσχάρι πάει νὰ πλαγιά-
σῃ αὐτὸς ἐυπνᾶει καὶ ξεπορτίζει. Ὁ ἄλλος, ὁ πιὸ κον-
τός, δὲν ξέρω πὼς βγάζει τὸ ψωμί του: Ὅλο μὲ τὸ
κοντύλι στὸ χέρι γράφει-σβύνει, σβύνει-γράφει. Κάποιο
μεράκι θᾶχῃ ὁ καῦμένος! Ἐρωτευμένος εἶνε;... ἄρρα-
βωνιασμένος εἶνε;... δὲν καλοκατάλαβα, μὰ ὄλο μουρ-
μουρίζει «ἄχ Μοῦσα! Μοῦσα!».

* *

Μῆνας Αὐγούστου.

Νύχτα μαγική. Ὁ οὐρανὸς σπαρμένος μὲ χίλια δυὸ
ἄστρα καὶ ἀστράκια, ποὺ λὲς καθένα τους νᾶνε δάκρυ
κυλισμένο ἀπὸ ἐρωτόληπτα μάτια.

Ὁ Γιάνκος Σβετλοπίσωφ εἶνε ξαπλωμένος σὲ κρεβ-
βάτι ἀκουμπισμένο στὸν τοῖχο καὶ ὁ Μπογιάν Μπόϊκωφ
σ' ἄλλο κοντὰ στὸ παράθυρο.

— Μπογιάνη, φίλε μου, δὲν μοῦ κάνεις μιὰ χάρι;

— Τί θέλεις;

— Νὰ μ' ἀφήσης μιὰ φορὰ κ' ἐγὼ νὰ κοιμηθῶ κοντὰ στὸ παράθυρο.

— Δὲν πᾶ νὰ χαθῆς! Καὶ τί μπορεῖς νὰ νοιώσης ἐσὺ ἀπὸ φύσι κι' ἀπὸ ὠμορφιές; Ἄ, δὲς! ἂν πρόκειται νὰ ζωγραφίσῃς τὸ μοσχάρι τῆς νοικοκυρᾶς μας, —μοῦ τ'ῶχεις πάρει σὲ δέκα πόζες... ἄλλο τὸ ζήτημα. Μ' ἀπὸ τὴν ὠμορφιὰ καὶ τὴν ποίησι πού κρύβει μιὰ νύχτα μέσα της, κουκούτσι δὲν καταλαβαίνεις.

— Δὲν τὸ παραδέχομαι. Δὲν εἶμαι κ' ἐγὼ καλλιτέχνης;

— Δὲν λέω... μπορεῖ καὶ σεῖς οἱ ζωγράφοι κάτι νὰ αἰσθάνεστε, μὰ ὄχι σὰν κ' ἐμᾶς τοὺς ποιητές.

— Καὶ σὰν δὲν ἔχεις ἐμπιστοσύνη στὸ ταλέντο μου, γιατί μοῦ ἀνέθεσες νὰ εἰκονογραφήσω τὴν Συλλογὴ σου;

— Ἄλλο τὶνα ἄλλο τέλλο.

— Ἄς εἶνε. Δῶσε μου τοῦλάχιστο ἓνα τσιγαρέττο.

— Δὲν μπορῶ. Ἐνα καὶ κανακάρικο τ'ῶχω. Νά, θὰ τ' ἀνάψω γιὰ ν' ἀπολαύσω τὴν ἐξαίσια αὐτὴ βραδυὰ.

— Δός μου τοῦλάχιστον τὸ μισό.

Ὁ Μπογιάν Μπόϊκωφ ἔκοψε τὸ τσιγάρο του σὲ δυὸ κομμάτια κ' ἔδωκε τὸ ἓνα στὸν σύντροφό του.

Ἔτσι ξαπλωμένοι τώρα, ἤσυχα κουβεντιάζουν.

— Θᾶνε μεγαλεῖο, νὰ τὸ ξέρης.

— Καὶ πόσα τυπογραφικὰ φύλλα λὲς νὰ πιάσῃ;

— Ἄν βάλω τὰ «Μενεξεδένια σούρουπα», ἑννέα καὶ κάτι.

— Μονάχα;

— Νὰ σοῦ πῶ. Μοῦ περνᾶ μιὰ ἰδέα νὰ βάλω καὶ τοὺς «Στεναγμούς», καὶ τότε θὰ γίνουν δώδεκα.

— Ἔτσι μάλιστα.

— Νᾶχῃς τὸ νοῦ σου ἀπὸ τώρα γιὰ νὰ μὴν τὰ ξαναλέμε. Κάθε ποίημα καὶ δυὸ στίχα περιποιημένα. Πρέπει νὰ βάλῃς τάξι στὴν δουλειὰ σου γιὰ νᾶμαστε ἔτοιμοι τέλη Σεπτεμβρίου.

— Καὶ πόσον καιρὸ λογαριάζεις νὰ μᾶς πάρῃ τὸ τύπωμα; Φτάνουν δυὸ βδομάδες;

— Δεκαπέντε μέρες; τόσο. Μὰ νὰ ποῦμε νὰ πᾶν εἴκοσι, βάλε τις εἰκοσιπέντε. Ἄρχῃ τοῦ Ὀκτώβρη δὲν μπορεῖ παρὰ νᾶνε ἔτοιμη ἡ Συλλογὴ. Ἀκριβῶς δηλαδὴ ποῦνε ἡ σιζὶδὸν τῶν βιβλίων.

— Ἔχεις δίκηο.

Καὶ στὴν ἤσυχῃ κείνῃ νύχτα στὸ μικροῦλι δωμάτιο ἀκούσθηκε ἡ φωνὴ τῶν δυὸ φίλων πού σιγοτραγουδοῦσαν.

Μιὰ βραδυὰ ποῦτανε Μᾶης

Δυὸ ψυχὲς δυστυχισμένες,

Δυὸ ψυχὲς γυνῆκαν ἓνα

Μιὰ βραδυὰ ποῦτανε Μᾶης.

Ἀκούσατε αὐτὸ τὸ τραγούδι, σεῖς κακομοίρηδες, κομισμένοι ἄνθρωποι τῆς πρόζας; Ἐννοήσατε ποιὸς τὸ ἔχει κάνει; Ὁχι. Λοιπὸν μάθετέ το, εἶνε ἔργο τοῦ Πέτρου τοῦ Τολμηροῦ...

Ἐννοεῖται ὅτι ὁ Γιάνκος ὁ Σβετλοπίσωφ θὰ τὸ ἔχη εἰκονογραφήσει...

**

— Μπογιάνη! Σ' δοκίζομαι σ' ό,τι έχω ιερό, ότι μιὰ νὰ τακτοποιηθῆ τὸ ζήτημα, μέρα δὲν μένω σ' αὐτὴ τὴν γελοία πόλι. Τὸ τραῖνο καὶ δρόμο, Βούδα - Πέστη— Μόναχον— Παρίσι. Ἄμ' τί, παίζουμε!

— Λίγο θὰ δυσκολευτοῦμε στὴ γλῶσσα. Μὰ πάλι, λέω, δὲν εἴμαστε καὶ τόσο ζῶα βέβαια. Μερικὲς λέξεις, τίς πιὸ χρειαζόμενες τίς ξέρομε: Κέλνερ, μπίνγγεν-ζι μπίο... μπίνγγεν... χά! χά! Ὡς αὐτοῦ νὰ φτάσῃ μόνο ἡ δουλειά. Ἐπειτα δὲν θὰ δίνουμε διαλέξεις στὰ γερμανικά...

— Τί γλῶσσα καὶ τί γερμανικά μοῦ τσαμπουνᾶς! Ὅταν ἔχῃς γεμάτη τὴν τσέπη μιᾶς ὅλες τίς γλῶσσες τῆς ὑψηλίου.

**

Τέλη Νοέμβρη.

Ἐξω φυσάει ὁ βορρηᾶς καὶ ξετινάζει τὰ γυμνὰ κλαδιὰ τῆς γέρικης ἀκακίας. Μπαίνει ἀνάμεσα ἀπὸ τίς χαραμάδες κι' ἀπὸ ἓνα σπασμένο τζάμι τοῦ παραθυριοῦ στὸ δωματιάκι τῶν δύο φίλων. Στὸ κάθε φύσημά του μπάζει καὶ σκορπάει καμμιά φοῦχτα χιόνια ποὺ ἀνάλαφρα σὰν ἀστράκια ξαπλώνονται πάνω στὸ πάπλωμα τοῦ κρεββατιοῦ, ποῦνε κοντὰ στὸ παράθυρο.

— Γιάνκο, θέλεις ν' ἀλλάξουμε κρεββάτι γιὰ νὰ χαρῆς βλέποντας ἔξω τὸ χιόνι ποῦ λάμπει; Σὲ βεβαιῶ εἶνε πιὸ μαγευτικὸ τὸ θέαμα ἀπ' τὴν καλοκαιρινὴ κείνη βραδυά.

— Κρουόνω, καῦμένε... Δὲν μοῦ δίνεις καλύτερα τὸ χειρόγραφο σου νὰ σκεπαστῶ; Ὅταν πλουτίσω θὰ σοῦ πληρώσω ἑκατὸ φράγκα τὸ φύλλο.

— Δὲν ζήτησα ἑκατό. Θὰ κατέβαινα καὶ στὰ ἑβδομῆντα μὰ κανένας δὲν μοῦ τὰ δίνει. Ἐσὺ ὅμως εἶσαι καὶ θὰ μείνῃς ἓνας παληάνθρωπος.

— Ψέμματα λές. Δὲν ἤμασταν μαζί; Γουρούνι!

ΡΑΔΗ ΡΑΔΕΦ

ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΗ ΘΕΣΙ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ.

Π Δὲν ἤξερα πρότερα γιὰ ποιὸ λόγο τόσος κόσμος, — ὁ περισσότερος γεροντοπαλλήκαρο τῶν ὑπουργείων καὶ τῶν διαφόρων γραφείων, — γιὰ ποιὸν λόγο, λέω, νὰ πλημμυρίζῃ ἀπὸ τὸ πρῶτ ὡς τὸ βράδυ, ἢ τοῦλάχιστον τὶς ὥρες ποὺ τὰ γραφεῖα ἀργοῦσαν, ὁλόκληρο τὸ πεζοδρομιο μπρὸς στὸ καφενεῖο τῆς «Μακεδονίας» στὴν Σόφια, ἐνῶ στὸ ἴδιο καφενεῖο τὶς ἄλλες μέρες τῆς ἐβδομάδος, ἀκόμα καὶ τὶς Κυριακὲς καὶ τὶς γιορτές, δὲν ἔβλεπε κανεὶς αὐτὴν τὴν κοσμοσυρροή.

Μιὰ Παρασκευὴ λοιπόν, ἔτσι ποὺ καθόμουνα στὸ πλάι κάποιου γνωστοῦ μου στὸ καφενεῖο τοῦτο, τὸν ρωτάω μ' ὅλη μου τὴν ἀφέλεια νὰ μοῦ λύσῃ αὐτὴν μου τὴν ἀπορία.

Δὲν δυσκολεύθηκε καθόλου νὰ μὲ διαφωτίσῃ.

— Περίεργο, μοῦ ἀπαντᾷ, νὰ μὴν ξέρῃς πὼς κάθε Παρασκευὴ τὰ λουτρά ἐκεῖ ἀντίκρου εἶνε γυναικεῖα.

Ἄμέσως ἀντελήφθηκα περὶ τίνος πρόκειται βγάζω τὸ σημειωματάριό μου καὶ σ' ἓνα μέρος, ποὺ τῶχα προωρισμένο γιὰ ταξιδιώτικες σημειώσεις κ' ἐντυπώσεις, γράφω γιὰ νὰ μὴ τυχὸν μοῦ διαφύγῃ:

«Παρασκευὴ. Λουτρὰ γυναικεῖα. Καφενεῖον Μακεδονία».

Ἄναστέναξα κινώντας μελαγχολικὰ τὸ κεφάλι. Πό-

σες Παρασκευές, σκέφθηκα, πήγανε στὰ χαμένα ἀπὸ τὴν ἀνοησία μου νὰ μὴν ρωτήσω αὐτὸ ποὺ ρώτησα σήμερα!

Ἐννοεῖται ὅτι ἀπὸ τὴν σωτήρια κείνη μέρα κάθε Παρασκευὴ σηκωνόμουνα μισή, κάποτε μιὰν ὥρα πρωτίτερα ἀπὸ τὸ κρεβάτι, πήγαινα μὲ τὸ κατευθεῖαν στὸ καφενεῖο «Μακεδονία», διάλεγα τὴν πιὸ στρατηγικὴ θέση στ' ἀντικρυνὸ τὸ πεζοδρομιο, καὶ μαζὶ μὲ τὴν παραγγελία τοῦ βαρύγλυκου ἔπερνα, γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό, τὸν παρισινὸ «Χρόνο» στὸ χέρι, μὲ τὴν σοβαρότητα διπλωμάτη. Ἄλλὰ μὴ μοῦ ζητήσητε νὰ σᾶς γνωρίσω τί ἔγραφε τὸ «Temps» τὶς Παρασκευές! γιὰτὶ ἐνῶ μὲ τὸνα μάτι ἔβλεπα τὶς μακροσκελεῖς κολῶνες τοῦ φύλλου, μὲ τ' ἄλλο, ποὺ ἔβλεπε ἀλλὰ συγχρόνως καὶ παρατηροῦσε, παρακολουθοῦσα (συγγνώμην κυρίες μου) ὅλη τὴν κίνησι καταντικρὺ, ὅπου ὡς γνωστὸν βρίσκονται τὰ λουτρά, τὰ ὅποια (νὰ μὴν τὸ ξεχνοῦμε) τὴν ἡμέρα κείνη ἦταν γυναικεῖα.

Στὰ γύρω τραπεζάκια τοποθετοῦντανε λογιῶν-λογιῶν ἀνθρωποι. Κάθε κοινωνικὴ τάξι εἶχε πάνω-κάτω τὸν ἀντιπρόσωπό της ἐκεῖ πέρα, κι' ὅλους μιὰ σκέψι τοὺς κατεῖχε καὶ μιὰ ἐπιθυμία τοὺς ἐκέντριζε, — νὰ βλέπουν ποιὲς μπαινοβγαίνουνε στὰ λουτρά.

Νά, καὶ σήμερα εἶνε Παρασκευὴ, καὶ σήμερα τὰ λουτρά εἶνε κατὰ τὸν κανονισμό τους γυναικεῖα, καὶ σήμερα μὲ τὴν πιὸ τρανὴ ἀκρίβεια κ' εὐσυνειδησία πρῶτ πρῶτ πήρα τὴν θέση μου στὴν «Μακεδονία», καὶ σήμερα, ἂν μὲ ρωτήσητε τί γράφει ὁ παρισινὸς «Χρόνος» στὶς μακροσκελεῖς του κολῶνες, δὲν θᾶμαι σὲ θέσι νὰ

σᾶς δώσω μιὰν ἀπάντησι... Γιατί;—γιατί (ἄχ! ἀνθρωπότης καταραμένη), ἀπ' ἐκεῖ πού τελειώνει ἡ κολώνα τοῦ φύλλου ἢ ματιά μου κατευθεῖαν τραβάει στὸ ἀπέναντι πεζοδρόμιο, πού βρίσκονται τυχαίως τὰ λουτρά...

Γυναῖκες, κορίτσια, κοριτσόπουλα, ἄλλες μ' ἓνα μπογαλάκι ἢ δεματάκι στὸ χέρι, ἄλλες χωρὶς νὰ κρατοῦνε τίποτε, βγαίνουν ἀναμμένες, ζωηρές, δροσάτες. Ἄλλες παίρνουν τὸν δρόμο τους βιαστικῆς κι' ἄλλες ἀργοπερπατᾶνε. Μερικῆς τὶς βλέπεις σὰν ἀφηρημένες, ἄλλες δὲν παραλείπουν νὰ ρίξουν κανένα βλέμμα στ' ἀντικρυνὰ τὰ τραπεζάκια, κι' ἄλλες (πρέπει ἢ ἀλήθεια νὰ λέγεται ὅσο πικρὴ κι' ἂν εἶνε) οὔτε γυροῦνε κἂν νὰ δοῦν. Κι' ὅμως ὅλες τους ἀνεξαιρέτως τὶς περιλαβαίνουν καὶ τὶς ξεπροβοδοῦν, ὡς στὴν καμπὴ τοῦ δρόμου πού χάνονται οἱ σιλουέτες των, καμμιὰ-δυὸ ἑκατοντάδες ἀνδρικῶν βλεμμάτων. Θάλεγες πὼς γίνεται κάποια στρατιωτικὴ παράταξις, κι' ὅτι πειθαρχικοὶ στρατιῶτες γουρλώνουν τὰ μάτια τους στὸν στρατηγό, πῶχει τὸ γενικὸ πρόσταγμα, μὴν τοῦ διαφύγη οὔτε ἡ ἐλάχιστη κίνησις.

Στὰ *sui generis* στρατιωτικὰ αὐτὰ γυμνάσια ἐλάβαινα κ' ἐγὼ μέρος τὴν Παρασκευὴν ἐκεῖνη παρακολουθώντας τὴν κίνησι ἀντίκρου μὲ τῶνα μάτι, διότι τ' ἄλλο, καθὼς τᾶπαμε, ἦταν ἀγκαζαρισμένο μὲ τὸν παρισινὸ «Χρόνο», ὅταν κάποιος μὲ σκούνησε ἐλαφρὰ στὸν ὄμο.

—Καλὴ μέρα σου! σὰν πολὺ πρωῒνός μου φαίνεσαι σήμερα! μοῦ εἶπε κάποιος γνωστός μου, ἄνθρωπος ἀξιοσέβαστος καὶ δὴ παντρεμένος. Τί κάνεις αὐτοῦ;

—Τίποτε, πίνω βλέπεις τὸν καφέ μου, τοῦ ἀπάντησα μὲ ἀφέλεια.

—Νὰ σοῦ κάνω λοιπὸν κ' ἐγὼ συντροφιά... Παιδί, ἓναν βαρὺ γλυκό! Καὶ λέγοντας αὐτά, ἔτσι σὰν τυχαίως καὶ μὲ τὴν μεγαλύτερη ἀφέλεια πῆρε μιὰ καρέκλα καὶ τὴν τοποθέτησε πλάϊ μου, — ἐννοεῖται χωρὶς νὰ στρέψῃ τὴν πλάτη του στὰ λουτρά.

—Τὶ νέα ἔχουμε; μὲ ρώτησε σχεδὸν χωρὶς νὰ μὲ κυττάξῃ, γιατί τὸ βλέμμα του πῆρε τὸν κατήφορο πρὸς τὸ ἀπέναντι πεζοδρόμιο. Ἴσως ἀπὸ ἀφέλεια, ἴσως ἀπὸ ἀφηρημάδα, ξέχασε ὡς τόσο νὰ μοῦ κάμῃ νύξι τί τὸν ἔφερεν ἐκεῖνο τὸ πρωῒ στὴν «Μακεδονία», γιατί κείνο τὸ πρωῒ νὰ βγῆ κάπως πιὸ νωρὶς ἀπὸ τὸ σπίτι του καὶ γιατί νὰ θέλῃ σῶνει καὶ καλὰ νὰ πάρῃ τὸν πρωῒνὸ καφέ του σ' αὐτὸ κι' ὄχι σ' ἄλλο κανένα καφενεῖο.

Βέβαια δὲν εἶχα ἀνάγκη ἐξηγήσεως, δόξα τῷ Θεῷ εἶχα μάτια!..

—Τὶ νέα—τίποτε! Ἡ κατάσταση μὲνει ἡ αὐτὴ, τοῦ ἀπάντησα σχεδὸν χωρὶς ὄρεξι, γιατί τοῦ λόγου του μὲ τὶς ἀσήμαντες ἐρωτήσεις του μοῦ ζάλιζε στοὺς πολὺ ἐνδιαφέροντες ὑπολογισμούς μου καὶ τὶς παρατηρήσεις μου. Ἄλλως τε δὲν πιστεύω νὰ κατάλαβε γιὰ ποιά κατάσταση τοῦλεγα πὼς «μὲνει ἡ αὐτὴ», ἀφοῦ κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν ἤξερα γιὰ ποιά τοῦ μιλοῦσα κείνη τὴν ὥρα.

—Ἐκτακτον καφέ κάνουν ἐδῶ—παρατήρησε.

—Ἐκτακτον!...καὶ μάλιστα τὶς Παρασκευές!

—Πῶς δηλαδή;

—Νά, ἔτσι δηλαδή.

Και τοῦδειξα μὲ τὸ βλέμμα τὴν ἀντικρυνὴ πλευρά.

—Κ' ἐγὼ φαντάσου οὔτε μυρωδιὰ τὸ πῆρα—εἶπε σ' ἕναν τόνο σὰν νὰ μάθαινε κάτι γιὰ πρώτη φορὰ.

Ἔλεγε ψέμματα ὁ ἀφιλότιμος... μὰ μιὰ ποῦτανε παντρεμμένος δὲν μποροῦσε νὰ κἀνῃ κι' ἄλλοιῶς... ἡ συζυγικὴ πίστις βλέπετε.

Ὅσοτόσο τὰ μάτια τῶν παρακαθημένων ἀρχίνησαν νὰ λάμπουν περισσότερο τοῦ συνήθους, ἄκουες καρτέκλες νὰ μετατοπίζονται καί—μέρα καλοκαίρι—ἄκουες ὄχι λίγους νὰ βήχουν καὶ νὰ φτερνίζονται. Μερικοὶ ἔστριβαν τὸ μουστάκι τους, μερικοί... Μὰ τί συνέβαινε λοιπόν! Νά, μιὰ ομάδα ἀπὸ δεκαριὰ εὐμορφοῦλες, ὅλες κόκκινες κι' ἀφράτες, βγαίνανε ἀπὸ τὴν ἐξώπορτα τῶν λουιτρῶν.

Σὲ λίγο παρουσιάσθηκαν δυὸ μονάχα. Δυὸ...ἀλλά...

Ὁ γείτονάς μου ξέχασε τὶς ἐπιφυλάξεις του.

— Πῶς σοῦ φαίνονται; μὲ ρώτησε δείχνοντας μὲ τὸ μάτι τὸ ἀντικρυνὸ πεζοδρόμιο. Κόπος περιττός! γιὰτί κ' οἱ δυὸ μας ξέραμε, φαίνεται, καλὰ τὴ δουλειά μας.

—Καϊμάκι... ἂν ὄχι κάτι περισσότερο.

—Κάτι περισσότερο, σοῦ λέω... κάτι περισσότερο, ἀπάντησε μὲ ἔμφασι.

Ἐγλυψε τὰ χεῖλη του, ἔστριψε τὸ μουστάκι του κ' ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐξυμνῇ τὶς δυὸ δροσάτες καὶ τὶς χάρες των. Τί ἔλεγε λίγο ἤμουνα διατεθειμένος νὰ παρακολουθῆσω. Ὀνειροπολοῦσα γιὰ δικό μου, ἀτομικό, λογαριασμό. Αὐτὸς ὅμως σὲ λίγο ἄρχισε, χωρὶς ἴσως νὰ τὸ νοιώσῃ, νὰ μιλῇ πρὸ συγκεκριμένα. Ἔλεγε, μοῦ φαί-

νεται, πῶς δὲν τοῦ ἦταν ἀγνωστες... τὴν μιὰ μάλιστα, ἀφοῦ τὴν γνώρισε σὲ κάποια ἐσπερίδα, τῆς πῆρε τὸ κατόπι... καὶ σ' αὐτὸ ἐπάνω μ' ἕνα διαφορούμενο βλέμμα ἄρχισε νὰ ἐξυμνῇ τὸ λιγερό της τὸ σῶμα...

Τὸν ἄκουα μισοαφηρημένα, ὅταν κάτι ἀπρόοπτο συνέβη πού δὲν τὸ ἀντελήφθηκα ἀμέσως.

Ἔνας κύριος πού καθότανε σ' ἕνα πλαινὸ τραπεζάκι ἄρπαξε μιὰ καρτέκλα καὶ τὴν μπλάστρωσε στὸ κεφάλι τοῦ ὑμνητῆ. Τὸ τραπέζι ἀναποδογύρισε, τὰ ποτήρια κυλήσανε στὸ πεζοδρόμιο καὶ θρυμματιάστηκαν, κ' εἶδα δυὸ μπατσιῆς νὰ «ἐπικιάθηνται» στὰ μάγουλα, ἢ μιὰ στὸ δεξιὸ καὶ ἡ ἄλλη στ' ἀριστερὸ τοῦ γείτονά μου, πού στάματῃσε τὸ γλύψιμό του στὴ μέση.

Ἔως ὅτου νὰ σηκωθῶ νὰ τοὺς χωρίσω, αὐτοὶ πιασμένοι ἀπὸ τὰ μαλλιά καὶ τὸν λαιμὸ βρέθηκαν κατρακυλισμένοι κάτω ἀπὸ τὰ τραπέζια στὸ πεζοδρόμιο.

Ὅλοι σηκώθηκαν ὄρθιοι γύρω... Τὸ θέαμα τῆς ἀντικρυνῆς πλευρᾶς ἀπότομα διεκόπηκε.

—Σιγά... στάσου... νὰ ἐξηγηθοῦμε βρὲ ἀδελφέ... φώναξε ὁ φίλος μου ξαφνισμένος.

—Παλιάνθρωπε! ἀχαρκτήριστε! πῶς τολμᾶς βρὲ κτῆνος νὰ κακολογᾶς τὴν γυναίκα μου καὶ τὴν ἀδελφὴ μου;... Νά σου λοιπὸν νὰ μάθῃς νὰ μιλᾶς ἄλλοτε... καὶ λέγοντας αὐτὰ τὸν χοντροκοποῦσε ὅπου τύχαινε.

—Παρακαλῶ, παρακαλῶ! φώναξα ἐγὼ κ' ἔτρεξα νὰ τοὺς χωρίσω. Εὐτυχῶς μαζί μου ἦρθαν κι' ὅλοι οἱ ἄλλοι θαυμασταὶ τῆς Παρασκευάτικης γιορτῆς κ' ἔτσι κατωρθώσαμε νὰ τοὺς χωρίσουμε.

Τέλος, λίγο ἄργα ὅπως πάντα, ἔφθασεν ἐπὶ τόπου κ' ἡ ἀστυνομία, παρέλαβε τοὺς δύο ἀντιπάλους καὶ τοὺς ὠδήγησε στὸ τμήμα γιὰ νὰ ἐξηγηθοῦνε ἐκεῖ καλύτερα.

— Μπεξέδες! φιλάκια! φρέσκοι μπεξέδες, μιὰ δεκάρα ὁ ἕνας... δοκιμάστε κύριοι!— διαλαλοῦσε τὸ ἐμπόρευμά του ἕνα μικρὸ χαμίμι, κρατώντας μιὰ τάβλα.

Οἱ πελάται εἶχανε καθήσει ἐν τῷ ἀναμεταξὺ στίς θέσεις τους, γιὰτὶ τέλος πάντων δὲν ὑπῆρχε κανένας λόγος πιά γιὰ χασομέρι. Ὅλοι ἀγοράζανε ἀπὸ τὸν μικρὸν πωλητὴ γλυκίσματα, τὰ τρώγανε μὲ φανερὴ εὐχαρίστησι χωρὶς νὰ σηκώσουν μάτι ἀπὸ τὴν πόρτα τῶν λουτρῶν.

— Μικρέ, δῶσε καὶ μένα δυὸ φιλάκια, εἶπα στὸν πωλητὴ κ' ἀγόρασα δυὸ μπεξέδες. Τοὺς ἔφαγα κ' ἐγὼ χωρὶς νὰ σηκώσω μάτι ἀπ' ἀντικρύ.

Ξαναπάω... ὄχι πῶς δὲν ξαναπάω τὶς Παρασκευὲς στὸν ὠρισμένο τόπο. Ἔρχεται καὶ ὁ ξυλοφορτωμένος μου φίλος... πῶς ὄχι, ἀλλὰ καθένας μας βλέπει καὶ σιωπᾶ, σιωπᾶ καὶ βλέπει, χωρὶς νὰ γίνεται λόγος καὶ συζήτησι γιὰ καϊμάκι. Συχνὰ ἀγοράζω κανένα-δυὸ φιλάκια κ' ἐνῶ τὰ τρώγω γλύφω τὰ χεῖλη μου καὶ σκέπτομαι: τάχα τὰ πραγματικὰ νᾶνε πιὸ γλυκά!

ΤΕΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Μερικὲς λέξεις γιὰ τὴ σύγχρονη βουλγαρικὴ φιλολογία	5
ΙΒΑΝ ΒΑΖΩΦ :	
Ἡ κόρη τοῦ Πιλάτου	16
Ἐνα μάθημα	25
Ὁ ἀνθυπασπιστὴς Σταμπόλκωφ	32
ΜΙΧΑΛΑΚΙ ΓΚΕΩΡΓΚΙΕΦ :	
Πῶς ἔγινε	50
ΑΛΕΚΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩΦ :	
Ὁ Μπάη-Γκάνιος	62
Μ. ΜΟΣΚΩΦ :	
Καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη	86
ΠΕΤΚΟΥ ΓΙΟΡΔΑΝ-ΤΟΝΤΩΡΩΦ :	
Τὸ μυστικό	92
Ν. Γ. ΝΤΑΝΤΣΕΦ :	
Τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια	114
ΙΒΑΝ Δ. ΙΒΑΝΩΦ :	
Στὸ κατόφλι τῆς ζωῆς	124
ΕΛΙΝ-ΠΕΛΙΝ :	
Στὸ θερισμὸ ἐπάνω	136
Α. ΣΤΡΑΣΣΙΜΙΡΩΦ :	
Νὰ μεταποτίσουμε τὸ χωριὸ μας	144
ΑΛΕΞ. ΜΠΟΖΙΝΩΦ :	
Εὐτυχισμένοι ἄνθρωποι	150
ΡΑΔΗ ΡΑΔΕΦ :	
Ἐπικίνδυνη θέσι	158

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ", Α. Ε.
ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ, ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ 44

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ - Π.Τ.Δ.Ε.
ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΗ ΕΚΔΕΣΗ ΕΡΓΑΤΗΡΙΟ ΣΧΟΛΙΚΟΥ
ΚΑΥΣΕΒΙΑΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ (Δ.Ε.Σ.Μ.Υ.)
ΑΡΧΕΙΟ - ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΔΙΔΑΚΤΑΛΕΙΟΥ &
ΠΑΙΔ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (Α.-Β.Α.Κ.Η.)
ΑΡΙΘΜ. ΕΙΣΑΓ. 3498
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓ. 15-3-2011
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘ. DEW. 891.83.80F

